Ex lib: Ioan: Kanden Mon.

BURCARDI GOTTHELFFI STRUVII

BIBLIOTHECA PHILOSOPHICA

IN SUAS CLASSES

DISTRIBUTA

Ad Conventum Monacensem ord. S. P. Augustini.

1719.

IENÆ

Apud ERN. CLAVDIVM BAILLAR

CIↃ IↃCCVII.

BIBLIOTHECA
Bayerische
Staatsbibliothek
München

B. L.

IN publicum nunc prodit quam promisi *Bibliotheca Philosophica*, nec illa quidem perfecta, in certas tamen classes distributa. Diutius mecum hæsi, an illam Tuis oculis subiicerem bene conscius, quam remotus sim a vero philosophiæ studio, in cuius contemplatione minimam vitæ parrem insumsi, ita vt percensendis scriptoribus philosophis iisdemque diiudicandis me parem non adgnoscerem. Instabant tamen Auditores, vrgebat bibliopola, vt quem cœpi cursum rei literariæ, continuarem, nec in parte Philosophica mancum esse sinerem. Adgressus itaque opus, magis vt ordinem disponendæ bibliothecæ Philosophicæ docerem, quam vt plures scriptores, prout latus philosophiæ complexus postulare videbatur, recenserem. Hanc autem Bibliothecam in nouem capita, siue sectiones generales distinxi. Primum quidem caput agit de Scripioribus, qui Bibliothecam Philosophicam & vitas Philosophorum scripserunt. Secundum de Philosophiæ fontibus, ad quos relati fuerunt omnes tum ex antiquioribus tum recentioribus, qui fundamenta philosophiæ iecerunt. Dictum de Platone, Aristotele, Scoolasticis, Epicureæ, Scepticæ, Stoicæ, Pythagoreæ, Ebræorum Kabbalisticæ, Paracelsicæ

ſicæ Philoſophiæ Scriptoribus. Sic etiam de Petro Ramo, Carteſio, eclecticis, ita vt ſingulorum fontes præcipuos indicarem. Tertium caput Scriptores Hiſtoriæ Philoſophicæ ſecundum ſectas ſuas examinat, de iisdemque agit, qui methodum ſtudii Philoſophici, ſyſtemata & controuerſias Philoſophicas concinnarunt. Quartum Caput Inſtrumentalis Philoſophiæ Scriptores, logicos ſcilicet, Metaphyſicos & Hermeneuticos conſiderat. Quintum caput comprehendit Scriptores Philoſophiæ Theoreticæ, Phyſicos, pneumaticos & Theologicæ Naturalis. Progreditur Sextum caput ad Ethicos, Septimum ad Politicos. Octavum ad Scriptores Iuris naturæ & Gentium. Nonum denique Caput concludit, & Lexica Philoſophica, atque miſcellaneos alios ſcriptores exhibet. In ſingulis Scriptores non ſolum ſecundum ſectas ſuas, ſed etiam tractandi methodum fuerunt diſtincti, & non generalium ſolum, ſed etiam potiorum materiarum ſpecialium in quauis claſſe habita fuit ratio. Facile fateor, mihi omnes philoſophiæ partes, maxime quæ in nudis ſpeculationibus conſiſtunt, non ſemper cordi fuiſſe, vt veniam rogem, ſicubi errauerim. Nec enim ita mihi Suffenus ſum, vt errores a me alienos putem maxime in re litteraria, quæ perfectos nondum inuenit, ſed lubens eosdem profiteor, & cuiuslibet emendationi ſubiicio. Vale autem B. L. & ſi noſtra non diſplicent, Bibliothecam Hiſtoricam propediem exſpecta.

CAPVT PRIMVM.

DE SCRIPTORIBVS, QVI BIBLIOTHECAM PHILOSOPHICAM ET VITAS PHILOSOPHORVM SCRIPSERVNT.

§. I. *Philoſophiæ complexus amplior eſt.* §. II. *Scriptores qui Bibliothecas philoſophicas ediderunt.* §. II. *Scriptores qui vitas Philoſophorum antiquiorum deſcripſerunt.* §. IV. *Scriptores qui vitas recentiorum Philoſophorum ediderunt.*

§. I.

AMplior philoſophiæ complexus eſt, prout communiter illi attribui ſolet, ita vt in claſſibus ſuis multa comprehendat, quæ proprie ad eandem non ſpectant. Quo igitur ordine procedamus, hic loci nobis agendum ſaltim erit de ſcriptoribus, qui vere

philoſophici ſunt, ſeparatim acturi de bibliotheca philologica & hiſtorica, quas tamen ſub communi Philoſophiæ nomine alias complectuntur.

§. II.

Fuere iam olim, qui bibliothecam philoſophicam tradiderunt. Prima ni fallor, eſt IOANNIS IACOBI FRISII *bibliotheca philoſophorum claſſicorum chronologicæ*, quæ primum *Tiguri* prodiit 1592,4. poſt libro ſecundo Chronici Chronicorum eccleſiaſtici Iani Gualteri, ſiue IANI GRVTERI inſerta *Francofurti 1614*, 8. Scriptores autem, non philoſophos tantum, ſed alios etiam antiquiores, qui a primis incunabulis vsque ad ſeculum XVI. claruerunt, recenſet, eosdemque per ſeriem temporum diſtinguit, vbi vixerint, & quid ſcripſerint declarans. Secutus hunc fuit ISRAEL SPACHIVS, cuius *nomenclator ſcriptorum philoſophicorum* prodiit *Argentorati 1598,8.* qui nulla chronologiæ ratione habita, realem eſſe voluit catalogum ſuum, de ſcriptoribus logicis, phyſicis & ſimilibus ſeparatim agens. GEORGII DRAVDII *bibliotheca claſſica*, quæ *Francofurti 1611,4.* prodiit, præter reliquas diſciplinas, etiam philoſophicos ſcriptores percenſet. Sed ex catalogis Francofurtenſibus eſt conſarcinata, nec ſ[illegible]is fidei habet. PAVLI BOLDVANI *bibliotheca philoſophica Ienæ* excuſa *1694,4.* In-

dican-

dicantur in eadem ſcriptores æque pro ordine materiarum, qui diuerſas philoſophiæ atque philologiæ partes illuſtrarunt, ſed nuda titulorum eſt recenſio. MARTINI PIPENII *Bibliothecæ realis philoſophica*, *Francofurti ad Mœnum* edita *1682*, *f.* in titulos digeſta eſt, & quidem in eo laudem habet, vt de quauis materia, ſpeciali etiam, qui ſcripſerint habeamus ſub quovis titulo digeſtos, ſi modo meliori cum ſelectu id eſſet factum, & non quisquiliæ ſæpe ſcriptorum intermixtæ. Immo referuntur nonnunquam ſub titulis, qui ad alios plane ſpectarent, vt facile adpareat, libris non inſpectis titulo ſæpius deceptum fuiſſe Lipenium.

§. III.

Poſt hos, qui bibliothecas philoſophicas dederunt, ſequuntur Biographi, & quidem primum, qui de vitis & ſcriptis antiquiorum philoſophorum egerunt. Primus qui illud egit, eſt DIOGENES LAERTIVS, cuius *de vitis & moribus philoſophorum* tractatus græce prodiit cum verſione latina, cura ISAACI CASAVBONI. *Antvverpiæ 1570*, *8.* & *Coloniæ 1615*, *8.* Accuratior longe eſt editio, quæ *cum interpretatione & notis Aldobrandini*, *Stephani & Caſaubonii* prodiit *Londini 1664*, *f.* Eadem editio cum vtriusque Caſauboni atque aliorum notis, præcipue vero

doctissimis ÆGIDII MENAGII prodiit, cura MARCI MEIBOMII, *Amstelodami 1692, 4.* Hoc opus plane egregium est & fundamentum certe omnis historiæ Philosophicæ. De præcipuis enim antiquorum Philosophis, horum vita, schola, moribus & decretis agit accuratissime, ita vt non solum ad vitarum, sed etiam dogmatum scriptores sit referendus. Hunc insecutus fuit EVNAPIVS SARDIANVS, cuius *de vita philosophorum & sophistarum* liber primum gr. & lat. e bibliotheca Sambuci prodiit *Antwerpiæ 1568, 8. Heidelbergæ* ex Gommeliniano *1595, 8.* & cura ANDREÆ SHOTTI, *Antwerpiæ 1616, 8.* Videmus ab eodem descriptam vitam Plotini, Porphyrii, Iamblichi, Alipii, Ædesii, Maximi aliorumque seculi quarti celebrium philosophorum. Stylo quidem vtitur non satis perspicuo, in ipsa vero descriptione est vtilissimus. Tertius est HESYCHIVS MILESIVS, cuius liber *de claris philosophis* græce & latine per Hadrianum Iunium editus est, cum notis Henrici Stephani, *Parisiis 1593, 8.* & *Antwerpiæ 1575. 8.* post vero IOANNES MEVRSIVS eundem denuo edidit *Lugduni 1613, 8.* atque notas elegantissimas addidit. Multa singularia autem de claris philosophis habet Hesychius, quos ordine alphabetico persequitur. Huc

faciunt

faciunt etiam PHILOSTRATI *vitæ Sophistarum*, quæ primum græce prodierunt *Venetiis* ex Aldina *1503, f.* post cum versione latina Antonii Bonfinii *Basileæ 1565, f.* qui ad fata veterum Philosophorum potissimum, conducit. Sic etiam SVIDAS in lexico suo, cuius optima est editio, quæ græce & latine cura ÆMYLII PORTI prodiit *Coloniæ 1619, f.* in quo nunc denuo edendo multa cura insudat LVDOLPHVS NEOCORUS. Inter scriptores posterioris ætatis, qui vitas philosophorum antiquiorum scripserunt, primus est IOANNES VALLENSIS, qui *compendiloquium* scripsit *de vitis illustrium philosophorum*, quod inter alia eius extat *Lugduni 1511, 8.* Post hunc GVALTERVS BVRLÆVS *de vita & moribus Philosophorum* scripsit, quod opus typis adhuc rudibus, nascente demum typographia fuit excusum. Alia editio prodiit *Coloniæ 1472.* Postea, teste Labbeo, in bibliotheca bibliothecarum, ANTONIVS a SALA, Monbellensis Ictus, *Casali* in Italia anno *1603, 4.* pro suo edidit, excisis duntaxat quibusdam pagellis in fine. Idem Burlæus scripsisse quoque dicitur tractatum *de vitis modernorum philosophorum.* Sed crassos eiusdem errores, dum Liuium Andronicum, poetam, cum Patavino: Horatium poetam, cum Horatio Puluillo confundit, &

similes iamdum notauit Vossius de historicis latinis lib. II. c. LXV. RAPHAELIS VOLATERRANI *anthropologia virorum doctorum*, quæ prodiit cum aliis eiusdem *Hanouiæ 1603, f.* tota in eo est, vt describat vitas philosophorum & similium scriptorum. Elegantissimus est tractatus IOANNIS IONSII *de scriptoribus historiæ philosophicæ* libris IV. constans, atque editus *Francofurti 1659, 4.* vbi singulorum, antiquissimorum etiam philosophorum vitam, historiam, scholas, adsecias & scripta, ætatis ratione habita, breviter quidem, sed accurate exponit, ita vt recentiores etiam, qui in historia philosophica quidpiam scripserunt, non omittat. Addimus eos, qui particulares tantum quasdam vitas descripserunt, inter quos habemus PAVLI LEOPARDI vitas & Chrias *Aristippi*, *Diogenis*, *Demonactis*, *Stratonis*, *Demosthenis & Aspasiæ*, *Antwerpiæ 1596, 8.* MARINI librum *de vita Procli* græc. & lat. *Lugduni 1626, 8.* PHILOSTRATI *vitam Apollinii Thyanei*, *Venetiis 1501, f.* de qua infra pluribus. GVARINVS VERONENSIS *vitas* scripsit *Platonis*, *Aristotelis*, *Euagoræ atque Homeri*, quæ post vitas Plutarchi seorsim impressæ. *Vitam Platonis* descriptam habemus a MARSILIO FICINO, quæ ab initio operum eius extat. Eandem quoque habet MAGNUS DANIEL

OMEIS

OMEIS in *ethica* ſua *Platonica, Altdorfi 1696, 8.* edita. *Vitam Epicuri* ſcripſit GASSENDVS, *vitam Pythagoræ* MALCHVS & IAMBLICHVS, de quibus infra inter ſcriptores hiſtoriæ Philoſophicæ. Elegantisſime *vitam Senecæ* deſcripſit ANDREAS SCHOTTVS, quæ edita eſt *Pariſiis 1607, 8.*

§. IV.

Fuere quoque qui vitas Philoſophorum recentiorum deſcripſerunt. Inter hos primo loco referri meretur MELCHIOR ADAMI, qui *vitas Germanorum Philoſophorum* ſcripſit *Francoforti 1615, & 1663, 8.* editas. Vitas ſcripſit Philoſophorum, qui ſeculo XVI. claruerunt, in iisdemque ſatis accuratus eſt, niſi quod de ſcriptis parum habeat. Continuare eundem adgreſſus eſt HENNINGVS WITTE in *memoria Philoſophorum*, quæ prodiit *Francofurti 1677, 8.* in qua de Philoſophis agit, qui ſeculo XVII. claruerunt, ſed deſcriptiones ex programmatibus funebribus plerumque deſumtæ, quæ vti ſæpius monitum, plerumque eſſe ſolent ſteriles. Additus tamen eſt in fine vitæ cuiuslibet catalogus ſcriptorum præcipuorum. Inter eos, qui ſpeciales tantum Philoſophorum vitas ſcripſerunt, claret PETRVS GASSENDVS, cuius *vita Brahei, Copernici, Peurbachii & Regiomontani* prodiit *Hagæ Comitum*

1655, 4. vita Nicolai Claudii Fabricii Peireſcii, Hagæ 1651, 12. quæ elegantiſsime ſcripta, IOACHIMVS CAMERARIVS narrationem edidit *de vita & morte Philippi Melanchtonis Lipſiæ 1592, 8. Hagæ Comitum 1655, 12.* Eruditum eſt ſcriptum, in quo ſingularia multa, quæ ad hiſtoriam reformationis faciunt, atque verum vitæ deſcriptionis exemplar præbet, quippe etiam in notandis affectibus atque animi caracteribus occupatus fuit, quandoque tamen in rebus etiam minutioribus adducendis nimium ſcrupuloſus. Prodiit hæc narratio denuo *Lipſiæ 1696, 8.* atque accesſit *vita Georgii Anhaltini & Helii Eobani Heſſi* ab eodem Camerario deſcripta.

CAPVT SECUNDUM

DE FONTIBUS PHILOSOPHIÆ.

§. I. *Inter fontes prima ſunt ſcripta Platonis, & ſectatorum.* §. II. *Platonis ſectatores recentiores.* §. III. *Ariſtotelis opera cum commentariis.* §. IV. *Scholaſtici veteres*

res

res. §. V. *Scholastici recentiores.* §. VI. *Recentiores philosophiæ Aristotelicæ sectatores.* §. VII. *Epicureæ philosophiæ scriptores.* §. VIII. *Scriptores philosophiæ Scepticæ.* §. IX. *Scriptores philosophiæ Stoicæ.* §. X. *Scriptores philosophiæ Pythagoricæ.* §. XI. *Scriptores philosophiæ Ebræorum.* §. XII. *Scriptores philosophiæ Kabbalisticæ.* §. XIII. *Scriptores philosophiæ Paracelsicæ.* §. XIV. *Scriptores philosophiæ Rameæ.* §. XV. *Scriptores philosophiæ Cartesianæ.* §. XVI. *Scriptores philosophiæ electicæ exteri.* §. XVII. *Scriptores philosophiæ eclecticæ Germani.* §. XVIII. *Scriptores philosophiæ corruptæ.*

§. I.

HAbent suos fontes quælibet disciplinæ, e quibus omnia quæ ad eandem spectant, hauriuntur. In Philosophia sunt scripta illorum, qui quasi Patres Philosophiæ dici merentur. Antiquissimi philosophi, si Hermetem hypobolimæum & poetas fabulatores excipiamus, qui scriptis quidpiam commiserunt, sunt Plato atque Aristoteles. PLATONIS quidem opera, cum notis *Ioannis Serrani* prodierunt ex typogra-

phia Henrici Stephani *1571, f. 3. vol.* quæ editio emendatissima & optima est. Alias æstimanda quoque ea, quæ ex interpretatione latina Marsilii Ficini atque emendationibus Isaaci Casauboni prodiit *Lugduni 1590, f.* Post, cum augmentis & commentariis *Francofurti 1602, f.* Discipulos & sectatores habuit perplures, cum & plerique priorum seculorum ecclesiæ patres strenui essent Platonis sectatores, eo quod in multis cum Scriptura sacra conveniret, ideoque dictus fuit Moses Atticissans. Inter alios & profanos sectatores est PLOTINVS, cujus Philosophiæ Platonicæ libri LIV. in sex enneades distributi prodierunt græce, cum interpretatione & commentariis Marsilii Ficini *Basileæ 1580, f.* & *1615, f.* Ex eadem philosophia depromtus est IAMBLICHI *de mysteriis liber*, quem Thomas Gale græce edidit cum versione & notis, *Oxonii 1678, f.* in quo doctrinam Platonicam de semideis, heroibus, dæmonibus & similis generis declarat. Nec minor est PROCLVS, cuius *Theologiæ Platonicæ* libri sex, ex bibliotheca Gottorpiana primum eruti & græce cum latina interpretatione Aemylii Porti editi *Hamburgi 1618, f.* Extat eiusdem *commentarius in Timæum*, græce, *Basileæ 1534, f.* aliusque in *Platonis Theologiam Hamburgi 1618, f.* & qui in eundem Timæum & librum

librum de republica facit commentarius SEBASTIANI FOXII, *Basileæ 1555, f.* Huc faciunt scripta PORPHYRII *de abstinentia ab animalibus necandis*, de *vita Pythagoræ*, *sententiæ ad intelligibilia ducentes de antro nympharum*, quæ latine vertit, cum præfatione & notis edidit Lucas Holsteinius. *Cantabrigiæ 1655, 8.* MAXIMI TYRII dissertatione, græce & latine cum notis edidit Daniel Heinsius, *Lugduni 1614*, & *1631, 8.* Accesit huic editioni ALCINOI *introductio ad philophiam Platonis*, quæ eiusdem compendium præbet: SYNESII PSELLI, SPEVSIPPI, XENOCRATIS libros *ad philosophiam Platonicam* facientes in latinum sermonem transtulit Marsilius Ficinus, & cum Mercurii Trismegisti Pimandro atque Asclepio euulgavit *Venetiis 1516, f.* Inter Patres ecclesiæ præcipue sectatus fuit Platonicam Philosophiam SYNESIVS, cuius opera edidit cum notis Dionysius Petauius, *Lutetiæ 1631, f.* & PHILO IVDÆVS, cuius editio est optima, quæ græce & latine prodiit *Parisiis 1640, f.*

§. II.

Inter recentiores, qui Platonis philosophiam sequuntur, primo loco veniunt MARSILII FICINI opera, *Parisiis 1641, f.* 2. vol. quæ ad explicationem Platonis multum conducunt. IOANIS PICI MIRANDVLÆ & IOANNIS FRANCISCI

MI-

MIRANDVLÆ opera *Baſileæ 1611, f.* qui omnia ex Cabbala deducunt. Nec reticendus hic eſt FRANCISCVS PATRICIVS, cuius non ſolum philoſophia vniuerſalis noua, quæ *Venetiis 1592, f.* prodiit, ad methodum philoſophiæ Platonicæ plene directa eſt, ſed etiam *diſcuſſionum Peripateticarum* Tomos quatuor ſcripſit *Baſileæ 1581, f.* editos, in quarum Tomo primo agit de Ariſtotelis vita, moribus, libris, auditoribus, ſectatoribus, expoſitoribus, interpretibus, ſectis, philoſophandi ratione. Tomus ſecundus Ariſtotelis cum Platone aliisque veteribus philoſophis a multis promiſſam, a nemine editam in omni philoſophiæ genere concordiam libris octo continet. Tomo tertio Ariſtotelis cum Platone aliisque veteribus a nemine promiſſam vel editam diſcordiam libris ſeptem perſequitur. Tomo quarto Ariſtotelis dogmatum cenſuram Philoſophicam libris decem inſtituit. Ex quo facile videmus, quantum ad obruſſam vocauerit philoſophiam Ariſtotelis Patricius, acerrimus ſectator Platonis. *In Timæum* & *Phædronem Platonis* fuit commentatus SEBASTIANVS FOXIVS, *Baſileæ 1556, f.* In *Catonem* vero *de Republica atque legibus.* MONTECATINVS. BESSARIONIS Cardinalis libri XV. contra Platonis calumniatores prodierunt.

Ano-

Anonymi academicarum contemplationem libri X. in quibus Plato explicatur & Peripatetici refelluntur, qui prodierunt *Theupoli 8. Politicam Platonis* scripsit RVDOLPHVS GOCLENIVS, *Marpurgi 1607, 4. Ethicam Platonicam* MAGNVS DANIEL OMEISIVS *Altdorfi 1696, 8.*

§. III.

Platoni proximus est ARISTOTELES, eius discipulus, cuius *opera* græce & latine primum ex bibliotheca Isaaci Casauboni prodierunt cum notis & indicibus, tum eorum, qui in Aristotelem scripserunt, tum fragmentis quibusdam *Lugduni 590, f.* Magis splendida est editio, quam in quatuor tomos digessit, notis atque disquisitionibus illustravit GVILIELMVS du VALLIVS, *Parisiis 1654, f.* Græce solum prodiit *Venetiis* apud Aldum *1579. f.* 4. vol. & Friderici Sylburgii *Francoforti ad Mœnum 1587, 4.* quæ editio est emendatissima. Iungendi statim sunt Aristoteli eiusdem interpretes, qui vel Græci sunt, vel Arabes, vel latini. Inter Græcos claret ALEXANDER APHRODISÆUS, qui in plerosque libros Aristotelis fuit commentatus, eiusdemque scripta varia *Parisiis 1528, f.* & *Venetiis* ex Aldina prodierunt. Alter ex Commentatoribus est THEMISTIVS, cuius opera omnia prodierunt *Venetiis* ex officina Aldi *1534, f.* AMMONIVS ALEXANDRINVS in *Categorias Aristotelis*

&

& librum de interpretatione commentarium edidit, qui cum versione Ioannis Baptistæ Rosarii prodiit *Venetiis 1569, f.* SIMPLICII commentarios habemus in libros auscultationis, de cœlo & de anima, qui prodierunt diuersis vicibus. Eiusdem coævus atque aduersarius erat IOANNES GRAMMATICVS, dictus PHILOPONVS, qui commentatus est in priora & posteriora analyticorum, libros de auscultatione, generatione, corruptione & de anima. Facit huc etiam AMMONIVS HERMÆVS *in Porphyrii institutionem, Aristotelis categorias & librum de interpretatione*, MICHAEL EPHESIVS *in quatuor libros Aristotelis de partibus animalium & similes*, quos horumque editiones adnotare longum foret, sciendum tamen, plerosque græce impressos esse Venetiis ex Aldina, post recusos plerumque cum interpretatione latina Basileæ. Horum quidem maiestas olim magna erat, nunc fere ceciderunt in profundum. Neque tamen desunt etiam inter Arabes, qui in Aristotelem fuerunt commentati, inter quos primus sine dubio est AVERROES, vir impius alias & execrabilis, licet etiam sensum eius nonnunquam perverterint, & qui inter metaphysicos non contemnendus AVICENNA, cuius tamen philosophia deliramen-

mentis Alcorani propior est. Plura de Commentatoribus Aristotelis habet in discussionibus suis Peripateticis Patricius.

§. IV.

Accensendi statim sunt scholastici, qui vulgo etiam dicuntur interpretes latini Aristotelis: quorum magnus est numerus. Horum in scriptis auctor est PETRVS LOMBARDVS, cui cum sorderet antiqua methodus, nouam rationem adinuenit, & multis distinctionum, quæstionum & subtilitatum ambagibus Theologiam cum Philosophia Aristotelica miscuit, iisdemque utramque corrupit. Sanior quidem eiusdem adhuc erat philosophia, cum parcior vel nulla esset Aristotelis in Theologicis dogmatibus mentio. Ab adsecclis vero & iis, qui in libros hosce sententiarum fuerunt commenta-ti, Theologia tota cœno quæstionum riuulisque opinionum conturbata fuit. Neque tamen desunt, qui hunc Lombardum frequenti manu tractare solitum fuisse introductionis ad Theologiam libros tres, quos cum aliis Abelardi edidit FRANCISCVS AMBOESIVS, *Parisiis 1616, 4.* Immo a crimine plagii non immunis erit Lombardus. Extat enim Magistri BANDINI liber sententiarum, qui *Viennæ* prodiit *1519, 8.* cura Benedicti Chelidonii, post *Louanii* recusus est *1555*, &

1577,

1577, 8. Conuenit titulus, eædem quæstiones, eodemque ordine proponuntur, iisdem rationibus deciduntur, ita, vt licet paullo concisius sit opus Bandini, & stylus dispar, dubitatum tamen fuit, quis alterius labore, fuerit usus, Lombardum quidem multi defendere conantur, Chelidonius tamen ex eo priorem scripsisse Bandinum probat, quod vbi de sacramentis agitur, Lombardus quædam, Bandinus plane nihil attulit, & integram plane sacramenti speciem omisit, quod abbreuiatorum alias non est. Latius de hac controuersia egit Iacobus Thomasius de plagio sect. 493. & sqq. Hi autem sententiarum libri tanti æstimabantur, vt vel parem (si non maiorem) auctoritatem haberent olim ac sacræ litteræ. Quare etiam plures fuerunt, qui in illos commentarentur. Primus illud egit ALEXANDER *Halensis*, dictus doctor irrefragabilis, cuius *quæstiones in IV. libros sententiarum* Lombardi prodierunt *Lugduni 1515, f.* Hunc insecutus est ALBERTVS, ab eruditione MAGNVS dictus, qui immensis suis commentariis in omnes Aristotelis & Lombardi libros hanc Scholasticam disciplinam mirum quantum adauxit. Prodierunt ejus *Opera omnia*, quotquot reperiri potuerunt in XXI. Tomos distributa, cura Petri Lammii,

Lugdu-

Lugduni 1651, f. Ab hoc noua ætas ſcholaſticorum fuit orta, qui vulgo dicuntur Summiſtæ, Quæſtionarii. Hi enim reiecta Scripturæ ſacræ autoritate, Ariſtotelis metaphyſicam & omnem philoſophiam, terminorum ſubtilitate corruptam habuerunt pro principio demonſtrationum Theologicarum. Adeo vt Patrum horum Scholaſticorum effata atque axiomata Patrum eccleſiæ dictis immo Scripturæ Sacræ enunciatis longe maioris auctoritatis habuerint. Vnde tot plauſtra Commentatorum in Ariſtotelem & Lombardum, tot ſubtiles quæſtiones Metaphyſicales de entitate, ideis, formis, ſubſtantiis ſeparatis, indiuiduitate, identitate & quæ barbara alia. Aleſi atque Alberti diſcipulus erat THOMAS de AQVINO, doctor angelicus adpellatus & Seraphicus, cuius Metaphyſicale acumen venerantur omnes, quotquot huic barbariei addicti. Huius *opera* primum iuſſu & ſumtibus Pii V. prodierunt *Romæ 1570, f.* XVII. vol. quam emendatiſſimam cenſent Labbeus, Altamarus & plerique alii, eo quod pontificia auctoritate munita. Poſtea recuſa fuerunt *Venetiis 1594*, iuxta exemplar Romanum & cum commentariis partim Thomæ de Vio Caietani, partim Franciſci Ferrarienſis, *Antvverpiæ 1612, f.* Tomis XVIII. per Cosmam Morelles, Doctorem

ctorem & Profeſſorem Colonienſem. Completiſſima vero & emendatiſſima eſt editio Pariſienſis, quæ ſub titulo prodiit: *Sancti Thomæ Aquinatis, ex Ordine Prædicatorum, Quinti eccleſiæ Doctoris Angelici Opera omnia, ad fidem vetuſtiſſimorum Codicum Mſtorum & editorum emendata, aucta & cum exemplaribus Romano, Veneto & Antvverpienſi accurate collata. Nunc primum in Galliis prodeunt partim a Reuerendo Patre Ioanne Nicolai, a mendis expurgata & notis marginalibus illuſtrata, partim ab aliis patribus eiusdem Ordinis emendata Pariſiis, apud Societatem Bibliopolarum 1660, f.* Inter hæc autem ſummam eiusdem Theologicam, in quam tot extant commentationes, Aquinati abiudicavit Launoius, mire exinde exagitandus ab omni monachorum ordine, cum in Vincentii Bellouacenſis, Aquinate anterioris, Speculo Morali eadem iisdem reperiantur verbis. Proximus IOANNES BONAVENTVRA, a parentibus Fidantius dictus, cuius *opera* excuſa ſunt *Coloniæ 1486, f. Romæ 1588, 1598, f.* VII. Tomis & *Lugduni 1668, f.* VII. Tomis. Hunc excipit GVILIELMVS DVRANDVS, a *Speculo* quod edidit, Speculator dictus. Seculo decimo quarto noua ſecta, ſcholaſticorum per IOANNEM DVNS SCOTVM erecta fuit, cuius *quæſtiones in Metaphyſicam, quodlibeta*

&

& *commentaria in quatuor libros ſententiarum* atque ſimilia extant. Omnia vero eius opera collegit, eademque in XII. Tomos diſtributa edidit Lucas Wadingus, *Lugduni 1639, f.* Eiusdem ſeculi fuere GVILIELMVS OCCAMVS, MIGHAEL CÆSENAS, IOANNES de PARISIIS, THOMAS BRADWARDINVS, ROBERTVS HOLCOTH, THOMAS BRICOTH atque alii, qui dicti fuerunt Doctores Cherubici, Solennes, Solidi, Fundatiſſimi, Illuſtratiſſimi, Acuti, Subtiles, Singulares, Facundi, Reſolutiſſimi, Ordinatiſſimi, quorum Quotlibeta, Determinationes, Formalitates, Specula, Quæſtiones Solennes, Quæſtiones ſuper Quæſtiones, prædicamentorum, acroamaticorum, Metaphyſicalium ſubtilitates paſſim in bibliothecis cum blattis atque tineis pugnant.

§. V.

Magna quidem decrementa cœpit Theologia Scholaſtica per Reformationem, nec tamen plane deſiit cum ſeculo decimo quinto. Claruit illo THOMAS CAIETANVS, qui in *primam, ſecundam & tertiam partem Aquinatis* commentatus fuit *Venetiis 1508*, & *Lugduni 1580, f.* Extant eiusdem quoque *opuſcula aurea de curioſiſſimis materiis ſpeculatiuis & practicis, Pariſiis 1511, 4.* Huc fa-

ciunt GABRIEL VAZQVEZ *Commentarii ac diſputationes in S. Thomam, Antvverpiæ 1621. f. 3. vol.* DOMINICI BANNES *Commentarius in primam & ſecnndam partem Thomæ, Lugduni 1588, & Duaci 1614, f. 3. vol.* DIDACI RVITZ DE MONTOYA *commentarii ac diſputationes ad quæſtionum XXIII. & bonam partem quæſtionis XXIII. ex prima parte S. Thomæ, Lugduni 1631, f.* Præcipuus inter pontificios habetur FRANCISCVS SVARETZ, cuius *opera omnia* prodierunt *Moguntiæ 1621, f. 5. vol.* atque ob acumen Metaphyſicale ſuos habent æſtimatores. Recentiores ſunt GEORGII de RHODES *Diſputationes Theologiæ Scholaſticæ, ad primam & vtramque ſecundam partem ſummæ Thomæ directæ* atque editæ *Lugduni 1671, f.* in quibus explicatur Deus, Angelus & Homo. DOMINICVS SOTO *in quartum ſententiarum fuit commentatus, Duaci 1613, f. 2. tomis* IOANNIS CAPREOLI *quæſtiones* extant *in libros ſententiarum*, cum caſtigationibus & adnotationibus per Aquarium, *Venetiis 1588, f.* Vtrique mediam ſere viam tenent inter Thomam & Scotum. Hæc autem Scholaſticorum principia hodie adhuc valent apud Pontificios. Dominicani enim Scoto, Franciſcani Thomæ favent, Ieſuitæ vtrique. Apud Hiſpanos Scoti philoſophia plurimum exculta atque apud Bohe-

hemos. Inter noſtrates Scheiblerus, Stahlius, Ebelius & Iacobus Martini eandem amplexi.

§. VI.

Inter recentiores philoſophiæ Ariſtotelicæ ſectatores plures ſunt, quos adlegare, omnes nimium foret. BARTHOLOMÆVS KECKERMANNVS primus erat, qui philoſophiam Ariſtotelicam per Scholaſticorum barbariem magis corruptam reſtituit *ſyſtemate* ſuo *philoſophiæ vniuerſalis*, quod *Hanouiæ* prodiit *1613, f.* Alii ex pontificiis præſertim, tot curſus Philoſophicos ediderunt. Quo facit RODERICI de ARRIAGA *curſus Philoſophicus, Antvverpiæ 1638, f.* & *Pariſiis 1674, f.* FRANCISCI de OVIEDO *curſus Philoſophicus, Lugduni 1645, & 1651, f.* IOANNIS HENRICI ALSTEDII *encyclopædia, Herbornæ 1630, f.* & ſimiles. Huc facit etiam *Collegium Conimbricenſe in Ariſtotelis Logicam, Coloniæ Agrippinæ 1611, 4. in phyſicam, Coloniæ 1625, 4. in eiusdem meteora, Coloniæ 1617, 4. in libros de generatione & corruptione, Coloniæ 1615, 4.* Quæ ſingula tribus voluminibus conſtant, *Collegii Complutenſis diſputationes in Ariſtotelem, Lugduni 1632, 4.* duobus Tomis *Philoſophia Vetus & noua ad vſum ſcholæ accommodata, Pariſiis 1671, 4. Philoſophia Altdorfina* a profeſſoribus academiæ Altdorfinæ

adornata ad mentem Aristotelis, quæ hodie quoque multum æstimatur.

§. VII.

Epicurea philosophia paucos olim habuit sectatores, eo quod homo litteris non adeo imbutus esset Epicurus. Clarus est inter veteres LVCRETIVS, qui Epicurum atque Empedoclem sequitur. Editiones eius variæ sunt. Laudanda est illa, quam Dauid Paræus edidit cum notis & lexico elegantiarum Lucretianarum, *Francofurti 1631, 8.* alia prodiit recognita per Dionysium Lambinum, cum emendationibus Adriani Turnebi, *Parisiis 1565, 8.* Optima vero est, quæ cum coniecturis atque emendationibus Tanaquilli Fabri prodiit *Salmurii 1662, 4.* qui & textum emendauit, & multas notas criticas adiecit. Ioannis Nardi vero editio *Florentiæ 1674, 4.* facta, apud eruditos non adeo æstimatur. Alter qui Epicurum, secutus est *T.* PETRONIVS ARBITER, qui cum prolixis & vniuersalibus notis Ioannis Petri Lotichii, aliorumque quas addidit, prodiit *Francofurti 1629, 4.* Optima vero est editio Iosephi Antonii Gonsali de Salas, *Francofurti 1644, 4.* qui in spurcissimum alias auctorem doctissimas notas, in quibus multas explicauit antiquitates, atque indicem accuratissimum confecit. Fragmen-

mentum eius Tragurii apud Dalmatas repertum prodiit cum Christophori Arnoldi & variis eruditorum epistolis de hoc fragmento, *Noriberg. 1667, 8.* Reperto demum codice Albæ Græcæ integer prodiit *Roderodami 1693, 8.* Superiori seculo Epicuream hanc philosophiam, relicta Ramea restaurauit ex parte PETRVS GASSENDVS. Primum quidem *vitam Epicuri & mores* singulari scripto exposuit, quod prodiit *Lugduni 1647, 4.* Sequebantur statim *animaduersionum Tomi tres in Diogenem Laertium de vita & philosophiæ Epicuri, Lugduni 1649, 4.* Prodiit postea *philosophiæ Epicuri syntagma*, in quo vera principia Philosophiæ Epicureæ atomistica exponit. *Omnia* eiusdem *opera* prodierunt *Lugduni 1658, f.* 6. vol.

§. VIII.

Ad Scepticam Philosophiam ex antiquioribus facit SEXTVS EMPIRICVS, qui *aduersus Mathematicos*, siue eos, qui profitentur disciplinas, scripsit libros sex, & Pyrrhonicorum hypothesium libros tres, cuius *opera* græce & latine extant cum notis Henrici Stephani *1621, f.* Inter recentiores fundamenta scepticismi continentur in tractatu FRANCISCI SANCHETZ *quod nihil scitur, Lugduni 1581, 8.* quem postea Daniel Hartnacius sub titulo. *Sanchetz aliquid sciens* denuo

edidit *Stettini 1665, 12.* vbi in notis demonſtrauit ipſum Sanchetz dubiis ſuis magnam præ ſe ferre eruditionem. FRANCISCI DE LA MOTHE LE VAYER *dubia ſceptica, doutes ſceptiques, Pariſiis* prodierunt *1667, 12.* qui ſcepticismum magnam etiam vtilitatem in ſacris habere contendit. Id quod etiam demonſtrare voluit IOSEPHVS GLANVILLE, *in ſcepſi* ſua *ſcientifica, Londini 1665, 8.* & in alio, quem inſcripſit *Philoſophia pia*, qui editus eſt *Londini 1671, 8.*

§. IX.

Stoicæ philoſophiæ compendium exhibuit EPICTETVS, cuius *enchiridion* cum Simplicii & Arriani commentariis prodiit cura Claudii Salmaſiii, *Lugduni 1649, 8.* Poſt hæc prodiit cum CEBETIS Thebani *tabulæ* græce & latine, ex recenſione Abrahami Berkelii, cum eiusdem animaduerſionibus & notis: accedunt notæ Wolphii, Caſaboni, Caſelii & aliorum cum Græca paraphraſi, *Lugduni Batauorum 1671, 8.* Non immerito hoc enchiridion dicitur Stoicæ & Moralis diſciplinæ veluti anima. Eandem ſectatus fuit SENECA, cuius operum editio eſt optima, quæ cum notis Lipſii & variorum, cura Ioannis Friderici Gronouii prodiit *Amſtelodami*, apud Danielem Elzeuirium *1673, 8. 3. vol.* Sectatores plures habuit, quo-

quorum tamen perpauci ſcriptis aliquid reliquerunt. Facit tamen huc M. AVRELII ANTONINI liber *περὶ ἑαυτῦ*, quem ex Stoicorum principiis compoſuit. Scriptum hoc ex bibliotheca Palatina primus in lucem emiſit Conradus Gesnerus, cum Guilielmi Xylandri interpretatione & notis *Tiguri 1559, 8.* Hanc translationem poſtea emendauit Mericus Caſaubonus, *Londini 1643, 8.* qui etiam eruditas notas atque emendationes adiecit. Recenſuit poſtea ac perpetuo commentario illuſtrauit Thomas Gatakerus *Cantabrigiæ 1652, 4. & Londini 1655, 4.* Ex recentioribus habemus IUSTI LIPSII *libros III. phyſiologiæ Stoicæ, Antvverpiæ 1604, 4.* Eiusdemque *manuductionem ad philoſophiam Stoicam, Antvverpiæ 1610, 4.* HIERONYMVS MAGIVS *de mundi exuſtione libros V.* euulgauit. *Baſileæ 1562, f.* cui tamen præferendus eſt IACOBVS THOMASIVS in exercitatione *de Stoica mundi exuſtione, Lipſiæ 1676. 4.* Dni. de VAIX *philoſophia moralis Stoica*, gallice ſcripta, ſed anglice verſa per Carolum Cottonum, equitem, *Loisdini.* CASPARIS SCIOPPII vero *elementa philoſophiæ Moralis Stoicæ, Moguntiæ 1606, 8.* edita, integra non prodierunt, cum a capite LXX. incipiant in CLIII. vero finiant.

§. X.

Sunt præterea aliæ philoſophorum ſectæ, quæ origine antiquiores licet ſint hiſce, quas recenſuimus, nihil tamen fere ab ipſis ſcriptis fuit relictum, niſi vel certa quædam lemmata vel ſymbola, ex quibus dein recentiores certa deduxerunt principia. Pythagorica philoſophia Platonica adhuc eſt antiquior, cuius philoſophiæ elementa pandunt *aurea Carmina*, quæ ſub PYTHAGORÆ nomine circumferuntur, licet ipſius non ſint, ſed vel Lyſidis Tarentini, vel PHILOLAI, plerumque tamen in moralibus conſiſtunt. Commentatus fuit in eadem HIEROCLES, in libro ſuo *de prouidentia & fato*, qui cum interpretatione & notis Ioannis Canterii prodiit *Pariſiis 1583, 8.* poſt, cum notis Ioannis Pearſoni, *Londini 1654, 8.* Ex recentioribus hæc aurea carmina illuſtrarunt Michael Neander, *Lipſiæ 1577, 8.* & poſt eum Theodorus Marcilius, *Lutetiæ 1585, 12.* Commentatus in eadem quoque fuit PHILIPPVS BEROALDVS, *Baſileæ 1534, 4.* & LILIVS GREGORIVS GYRALDVS, *Baſileæ 1580, f.* Faciunt huc etiam Franciſci Bernii arcana moralia ex Pythagoræ ſymbolis, Ferrariæ 1669, 4. edita, quæ poſtea notis atque coniecturis adauxit Paulus Pater, Francofurti ad Mœnum 1687, 8.

Præter

Præter hæc discimus dogmata huius philosophiæ ex MALCHI, siue vti malunt, PORPHYRII tractatu *de vita Pythagoræ & sententiis Pythagoricis*, quem librum cum eruditissimis notis edidit Conradus Rittershusius, *Altorfi 1610, 8.* Inter Msta, Bibliothecæ Hamburgensi a Luca Holsteinio legata extant IAMBLICHI Chalcidensis Syri libri quatuor *de vita & doctrina Pythagoræ*, ex codice Vaticano transcripti. Hos in latinam linguam transtulit anonymus quidam, licet ineptam translationem iudicet Holstenius. Extant quoque aliorum gnomæ ex philosophia Pythagorica deductæ. Ita habemus DEMOPHILI gnomas Pythagoreas, SEXTI PYTHAGOREI *sententias e* græco in latinum versas a Ruffino, quas inter opuscula mythica euulgauit THOMAS GALE, *Amstelodami 1688, 8.* Alia fragmenta conseruauit IOANNES STOBÆVS, quæ cum versione Canteri & Spondani edidit Theodorus Zuingerus in commentario in Aristotelis libros Nicomachicos & politicos, quæ etiam Isaacus Casaubonus editioni suæ Laertianæ adiecit. Epistolæ vero THEANIS, MYÆ, MELISSÆ ipsiusque PYTHAGORÆ in editione Iamblichi de vita Pythagoræ comparent. Inter sectatores æque refertur OCELLVS LVCANVS, in opere *de natura vniuersi*, quod

Carolus

Carolus Emanuel Vizzanius edidit *Bononiæ 1646, 4.* licet hinc inde etiam a ſententiis Pythagoreorum diſcrepet. Ex recentioribus dogmata Pythagoræ expoſuit IOANNES SCHILTERVS in ſua *de diſciplina Pythagorica* diatribe, quæ eiusdem manuductioni ad philoſophiam moralem adnexa eſt. Præferendus tamen IOANNIS SCHEFFERI *de natura & conſtitutione Philoſophiæ Italicæ, ſeu Pythagoricæ liber ſingularis*, qui ex ſecunda editione cura C. S. Schurtzfleiſchii prodiit *Wittebergæ 1701, 8.* atque finem, fructum & dogmata eius philoſophiæ plenius expoſuit. *Ethicam Pythagoricam* erudite perſecutus fuit MAGNVS DANIEL OMEISIVS, *Altdorfi 1693, 8. de Pythagorica animarum transmigratione* erudite egit PAGANINVS GAVDENTIVS, *Piſis 1641, 4.*

§. XI.

Antiquiora adhuc ſunt dogmata philoſophiæ Ebræorum, vbi primum venit philoſophia Moſaica. Facit ad eandem ROBERTI FLVD de Fluctibus *philoſophia Moſaica, Goudæ 1638,* & IOANNIS AMERPOEL *Carteſius Moſaizans*, ſiue hiſtoria diuina Geneſeos explicata & illuſtrata *Leouardiæ 1669, 12.* Facit huc etiam præ ceteris IOANNIS CHRISTOPHORI STEEBII *cœlum Sephiroticum Hebræorum, Moguntiæ 1679, f.* & CÆSAR AEVOLVS

AEVOLVS *de diuinis attributis, quæ Hebræis Sephirot dicta, Venetiis 1580, 4.* & qui hæc principia Ebræorum elegantissime explicauit IOANNES FRANCISCVS BVDDEVS, *in introductione sua ad historiam philosophiæ Ebræorum, Halæ* edita *1702, 8.* Altera est philosophia Rabbinica, quæ pro fundamento habet scripta Rabbinorum, ad quæ cognoscenda præter THEODORVM HACKSPANVM *de vsu scriptorum Rabbinicorum* & IOANNIS CHRISTOPHORI WAGENSEILII præfationem *ad tela ignea*, facit potissimum dicta celeberrimi Buddei introductio. Præcipue vero ex opere Talmudico hæc sumenda erit. Plures etiam sunt ex Rabbinis, qui logicas, physicas, ethicas, & metaphysicas ad mentem Aristotelis composuerunt, quorum perplures videmus adlegatos in Buddei introductione §. XXXII. Ita quoque agnatus meus, IOANNES IVLIVS STRVVIVS *rudimenta logicæ Ebræorum* ex Iudæorum scriptis eruit, ad methodum Aristotelicam adplicauit atque exemplis illustrauit, prodierunt *Ienæ 1697, 4.*

§. XII.

Ex philosophia Mosaica profluit Kabbalistica, quam ex Christianis plures fuerunt secuti. IOANNES PICVS MIRANDVLANVS primus erat. Hic primum Romæ ad disputandum proposuit nongentas con-

concluſiones, e quibus LXVI. ſunt kabbaliſticæ, ſecundum opinionem propriam ex ipſis Ebræorum ſapientum fundamentis, Chriſtianam religionem maxime confirmantes. Earum poſtea apologiam ſuſcipere coactus fuit, in qua mentem ſuam plenius expoſuit. Prodierunt omnia eius *opera Baſileæ 1573, & 1601, f.* apud Henricum Petri. Secutus hancce fuit IOANNES REVCHLINVS, dictus CAPNIO, cuius *de arte Kabbaliſtica*, atque alius *de verbo mirifico* extant tractatus. Hoſce Reuchlini tractatus coniunctim cum aliis publicauit IOANNES PISTORIVS, in ſuo *de arte Kabbaliſtica* opere, quod prodiit *Baſileæ 1587, f.* in quo etiam extant PAVLI RICII *de agricultura cœleſti libri IV.* ARCHANGELI BVRGONOVENSIS *interpretationes in ſelectiora obſcurioraque Kabbaliſtarum dogmata*, atque alii tractatus eiusdem argumenti. Noſtra ætate eandem ſecutus fuit HENRICVS MORVS, qui tamen in Pythagoreorum aliorumque philoſophorum gentilium monumentis priſcæ Ebræorum philoſophiæ veſtigia ſcrutatus eſt, & Kabbaliſtarum effata liberius ad Chriſtianæ religionis decreta accommodauit. Hic primum doctrinæ ſuæ Kabbaliſticæ ſpecimen, *coniectum* ſicet *Kabbaliſticam* edidit *Londini 1653*, quod tentamen coniecturale eſſe voluit interpre-

tandi

tandi mentem Mosis in tribus primis Geneseos capitibus, secundum triplicem Kabbalam, litteralem, philosophicam & mysticam siue diuino-moralem. Eodem anno kabbalæ huius triplicis defensionem edidit, in quo ea, quæ breuius vel obscurius dicta, plenius explanauit. Cum autem SAMVEL ANDREÆ *examen generale Kabbalæ philosophicæ Henrici Mori* publicæ luci exposuisset, respondet ipsi Morus in scholiis, huic defensioni postea adiectis. Post interstitium viginti vere annorum edidit Morus *Trium tabularum Kabbalisticarum decem Sephirothas siue Numerationes exhibentium descriptio, scilicet tabulæ Sephirotharum Kabbalisticæ & Iudaicæ vulgaris, Tabulæ Sephirotharum Knorrianæ ac Lobrianæ in sublimioris Kabbalæ clauem Zoaristicam destinatæ & denique Tabulæ Sephirotarum Graecanicæ siue Pythagoricæ ab H. M. restitutæ.* Præmissa etiam est epistola ad auctorem Kabbalæ denudatæ Christianum Knorrium, in qua de vsu decem Sephirotharum disserit. Sequuntur *quæstiones* eius *& considerationes paucæ breuesque in tractatum primum libri Drusobine, siue introductionem genuinam metaphysicam ad Kabbalam genuinam, cuius auctor est R. Iizchac Iorienſis* in quibus euincit, ab hoc auctore & reliquis Kabbalistis recentioribus multa proposita fuisse inepta & a vera-

Kab-

Kabbala aliena. Insecuta est eiusdem *visionis Ezechielis siue Mercauæ expositio ex principiis philosophiæ Pythagoricæ, præcipuisque Theosophiæ Iudaicæ reliquiis concinnata, miraque cum locis Scripturæ Sacræ hactenus obscuris luculentaque congruitate consolidata.* Vltimum Mori scriptum est *fundamenta philosophiæ siue Kabbalæ Aeto pædomelissææ, quæ omnem creationem proprie dictam negat, essentiamque supponit diuinam, quasi corporeo spiritualem, mundumque materialem aliquo modo spiritum, cum breui ac luculenta fundamentorum dictorum confutatione.* Quæ singula eius scripta primum anglice edita, post latinitate cum aliis eiusdem philosophicis prodierunt *Londini 1679, f.* Alter restaurator huius philosophiæ est CHRISTIANVS KNORRIVS a ROSENROTH, cuius opus duos comprehendit tomos. Prioris titulus est. *Kabbala denudata*, seu *doctrina Ebræorum transcendentalis & Metaphysica atque Theologica, opus antiquissimæ philosophicæ Barbaricæ variis speciminibus refertissimum in quo ante ipsam libri tranlationem libri difficillimi atque in litteratura Ebraica summi, commentarii nempe in Pentateuchum & quasi totum scripturarum V. T. Kabbalistici, cui nomen Sohar, tam veteris quam recentis, eiusque Tikkunim seu supplementorum tam veterum, quam recentiorum præmittitur apparatus.* Alter tomus titulum

præfert

præfert *Liber Sohar reſtitutus*. Prior Tomus prodiit *Solisbaci 1677, 4.* alter *Francofurti 1684, 4.* Tacemus iam alias ſpecies philoſophiæ mythicæ, Socraticæ, aliasque, de quibus infra inter ſcriptores hiſtoriæ philoſophicæ erit dicendum.

§. XIII.

Alia ex Kabbaliſtarum fundamentis cum ſacra ſcriptura, Chymia & Platonicorum principiis commixtis orta eſt philoſophia, quæ vulgo dicitur Paracelſica. Auctorem illa habet PHILIPPVM AVREOLVM THEOPHRASTVM PARACELSVM a BOMBAST. Huius *opera* coniunctim prodierunt, ex editione vltima *Geneuæ 1658, f.* alias inter Germanicas optima eſt, quæ *Baſileæ 1589, 4.* prodiit XII. Tomis. Homo erat magni ingenii, cuius hiſtoria atque epitaphium de peritia ſingulari in arte medica & medelis morborum etiam inſanabilium teſtantur. Sed quod dolendum, vino & crapulæ nimium deditus, ita vt vinoſo ore famulo ſuo Ioanni Oporino in calamum daret ſcripta. iſta, quæ ſub eius nomine poſtea fuerunt euulgata. Hinc, licet ſaniora ſæpe proponat in Spirituum doctrina, circa meteora, phyſices principia, aſtrorum vſum & ſimilia, confuſum tamen ſcribendi eſt genus atque inordinatum. Qui fit, vt pauci eundem

intelligant, ille tamen, qui fundamentis aliàs ſolide inſtructi ex eo haurient, quæ in vſum ſuum ducant. Secuti hanc philoſophiam fuerunt Valentinus Weigelius, Iacobus Böhmius & fratres Roſeæ Crucis. Immo quæ ſaniora ſunt, ex eadem hauſit Ioannes Arndius, qui tamen ea non abuſum, ſed ad explicanda principia naturalia vtitur. Ioannes Baptiſta Helmontius in ſcriptis ſuis eandem philoſophiam in plerisque emendauit.

§. XIV.

Inter recentiores prima eſt Philoſophia Ramea, a PETRO RAMO ſic dicta, qui primus ambitione quadam ductus Ariſtotelis dogmata conculcauit. Edidit quippe *Ariſtotelis animaduerſiones*, *Pariſiis 1558, 8.* & *inſtitutiones Dialecticas*, *Pariſiis 1554, 4.* Sed licet illo tempore ob nouitatem varios reperiret ſectatores, etiam in Haſſiæ academiis apud Germanos, hodie tamen rarius reperiuntur, qui illam refellerent. Extant enim IACOBI MARTINI *Ramiſticarum diſcuſſionum libri duo.* Wittebergæ *1623.* Eiusdem *Logicorum commentariorum libri V. aduerſus Ramiſtas* PHILIPPI SCHERBII *diſſertatio aduerſus Ramiſtas pro philoſophia peripatetica* Gieſſæ *1610, 8.* & præcipue IOANNIS PROSCH *apologia pro*

Ari-

Aristotele & Euclide, contra Petrum Ramum & alios, Dantisci 1652, 4.

§. XV.

Recentior est Philosophia Cartesiana, eademque ob experimenta mathematica, quibus nititur, æstumatissima. RENATVS CARTESIVS auctor est, cujus *opera* prodierunt *Amstelodami 1651, 4.* & sparsim fuerunt recusa. Sectatores habuit varios, inter quos præcipuus est ANTONIVS le GRAND, cuius *philosophia veterum* e mente Renati des Cartes breviter digesta prodiit *Londini 1671, 12.* Eiusdem *institutio Philosophiæ* secundum principia Renati des Cartes noua methodo adornata & explicata ad vsum iuuentutis academicæ, *Londini 1672, 8.* Alter est IOANNES CLAVBERGIVS, cuius *opera omnia philosophica*, cura Ioannis Theodori Schalbruchii prodierunt *Amstelodami 1691, 4.* Huc facit etiam *Initiatio Philosophi* seu *dubitatio Cartesiana ad indubiam Philosophiam viam monstrans, iuxta mentem Renati des Cartes ex Msto incerti auctoris, Mülhusæ 1687, 12.* Breuissime in eadem demonstratur, qua ratione ex dubitatione veritas elici possit. Huc facit etiam LVDOVICI de la FORGE tractatus *de mente humana*, qui primum gallice prodiit *Parisiis 1666, 4.* post in latinam linguam fuit translatus.

§. XVI.

Superiori ſeculo noua ſpecies Philoſophiæ orta fuit, quæ vulgo dicitur eclectica, quia non certæ tantum ſectæ innititur, ſed optima quaque ſeligti. Inter Anglos hac in parte excellent ſcripta FRANCISCI BACONIS de VERVLAMIO, cuius *opera* coniunctim prodierunt *Francofurti 1666, f.* inter quæ præcipua ſunt, quæ in phyſicis atque moralibus edidit. HENRICVS MORVS veſtigia philoſophiæ Kabbaliſticæ, Pythagoreæ, aliorumque ſequitur & certa philoſophiæ principia magno ſtudio atque iudicio perſequitur. Inter Belgas hodie excellet IOANNES CLERICVS, cuius *opera philoſophica* prodierunt *Amſtelodami 1698, 8.* Ingenium huius viri admirantur omnes eruditi, eundemque in pleriſque ſequuntur.

§. XVII.

Inter Germanos, in hac academia olim philoſophiam ſuam propalauit IOANNES ANDREAS SCHMIDTIVS, cuius partes coniunctim prodierunt *Ienæ 1689, 8.* Haut ita pridem apud Halenſes prodierunt IOANNIS FRANCISCI BVDDEI *Inſtitutionum Philoſophiæ eclecticæ tomi tres, Halæ 1703, 8.* Primus tomus comprehendit elementa philoſophiæ inſtrumentalis, cui præmiſſa quoque eſt hiſtoriæ philoſophiæ ſuccincta delinea-

tio:

tio: alter elementa theoretica: tertius elementa philoſophiæ practicæ. Breuiter complectitur celeberrimus auctor ſumma philoſophiæ capita, ita quidem vt ſe potiſſimum accommodauerit ad auditorium ſuum, multa priuatis diſcurſibus reſeruans, nihilominus tamen multo æque vſui eſſe poſſunt aliis, eo quod recentiora ſaniorum philoſophorum principia contineat eademque iuſto ordine explanata. Terminorum quoque, qui vſu recepti, explicationem habet, ita tamen, vt pauciſſimis de metaphyſica agat. Nota quoque eſt Philoſophia THOMASIANA, de qua tamen, cum non omnes Philoſophiæ partes complectatur, infra ſuis locis dicemus pluribus.

§. XVIII.

Vltimo tandem loco memorandi etiam ſunt Scriptores philoſophiæ corruptæ, quorum principia ad Naturalismum potius inclinant. THOMAS HOBBESIVS in politicis maxime claret, nec tamen ab omni Naturalismi culpa eſt immunis. Prodierunt eius opera coniunctim *Amſtelodami 1668,4.* inter quæ Leuiathan ſcriptum maxime eſt noxium, in quo Naturalismi ſemina ſpargunter. Iungendus illi eſt BENEDICTVS SPINOZA Chriſtianæ doctrinæ magnus hoſtis, ſicut ex libris ipſius *de libertate philoſo-*

phandi in Theologicis, atque libro ethico adparet. Celeberrimus tamen vir, Ioannes Franciſcus Buddeus demonſtrauit, Spinoziſmum fuiſſe ante Spinozam ſingulari diſſertatione, quæ *Halæ* prodiit *1701, 4.* Huc referenda etiam eſt IOSEPHI FRANCISCI BORRI noua philoſophia, de quibus tamen ſpeciatim dicendi occaſio erit, dum de libris prohibitis agemus.

CAPVT TERTIVM.

DE

SCRIPTORIBVS, QVI HISTORIAM PHILOSOPHICAM, METHODUM TRACTANDI, PÆDIAS, SYSTEMATA ET CONTROVERSIAS PHILOSOPHICAS SCRIPSERVNT.

§. I. *De Scriptoribus hiſtoriæ Philoſophicæ in genere.* §. II. *De Scriptoribus philoſophiæ Barbaricæ in genere.* §. III. *De Scriptoribus philoſophiæ Indorum, Perſarum & Sinenſium.* §. IV. *De Scriptoribus philoſophiæ Ebræorum.* §. V. *De Scriptoribus philo-*

philosophiæ Ægyptiorum. §. VI. *De Scriptoribus philosophiæ Suecorum, Gallorum & Germanorum.* §. VII. *De Scriptoribus philosophiæ Græcorum mythicæ.* §. IIX. *De Scriptoribus philosophiæ Pythagoreæ.* §. IX. *De Scriptoribus philosophiæ Socraticæ.* §. X. *De Scriptoribus philosophiæ Platonicæ.* §. XI. *De Scriptoribus philosophiæ Aristotelicæ.* §. XII. *De Scriptoribus philosophiæ Epicureæ.* §. XIII. *De Sciptoribus philosophiæ Rameæ & Cartesianæ.* §. XIV. *Scriptores polemici, qui vel consensum, vel dissensum certæ sectæ monstrarunt.* §. XV. *De Scriptoribus, qui methodum studii Philosophici instituendi scripserunt.* §. XVI. *De iis, qui pædiam philosophicam scripserunt.* §. XVII. *De iis, qui systemata scripserunt.*

§. I.

HIstoriam Philosophicam ex veteribus explicauit PLVTARCHVS *de placitis philosophorum*, qui liber inter alia eius opera græce & latine ex interpretatione Hermanni & Guilielmi Xylandri edita prodiit *Francofurti 1620, f.* Secuti illum DIOGENES LAERTIVS, EVNAPIVS,

HESYCHIVS, & PHILOSTRATVS, de quibus supra dictum. Ex recentioribus huc faciunt IOANNES LVDOVICVS VIVES *de initio, laudibus & sectis philosophorum*, qui libellus extat in Tomo I. operum. IEREMIAS PADVANVS *de auctoribus sententiarum & libris eorum, Venetiis 1505, 8.* IOANNES ANTONIVS FLAMINIVS *de origine Philosophiæ ac Philosophorum sectis*, GVILIELMI MORELLII *tabula compendiosa de origine, successione, ætate & doctrina veterum Philosophorum, Basileæ 1580, 8.* cui addita est *series Philosophorum & sectæ eorum præcipuæ a Thalete & Socrate inprimis vsque ad Ciceronem deductæ* DAVID CHYTRÆVS, cum Commentariis Hieronymi Wolphii & Desiderii IACOBI VANDOPERANI tractatus *de Philosophorum doctrina.* SCIPIONIS AQVILIANI liber extat *de placitis Philosophorum, qui ante Aristotelis tempora floruerunt, Venetiis 1620, 8.* Eruditissimus liber est PAGANINI GAVDENTII *de philosophiæ ad Romanos origine atque progressu, Pisis 1643, 4.* editus. Secutus hosce fuit GEORGIVS HORNIVS, cuius *historiæ Philosophicæ libri VII. Lugduni Batauorum 1655, 4.* prodierunt, quos cum iuuenis adhuc scripserit Hornius, nec satis accuratos, nec perfectos satis adgnoscunt eruditi. Secutus illam fuit IACOBVS THOMASIVS

MASIVS in ſcriptis variis, vtpote in *præfationibus variis*, quæ multum habent ad hiſtoriam philoſophicam argumenti. Elegantiſſimum eſt eiusdem *ſchediasma hiſtoricum*, *quo, occaſione definitionis vetuſtæ, qua philoſophia dicitur γνῶσις τῶν ὄντων varia diſcutiuntur, ad hiſtoriam tum philoſophicam tum eccleſiaſticam pertinentia, inprimis autem inquiritur in vltimas origines philoſophiæ gentilis & quatuor in ea ſectarum apud Græcos præcipuarum, hæreſeos item Simonis Magi, Gnoſticorum, Maſſalianorum & Pelagianorum, denique Theologiæ myſticæ pariter & ſcholaſticæ, Lipſiæ 1665, 4.* Prodiit hoc ſcriptum poſtea ſub titulo : *origines hiſtoriæ Philoſophicæ & eccleſiaſticæ*, cura Chriſtiani Thomaſii, filii, *Halæ 1699, 8.* accesſit huic editioni index Meditationum Iacobi Thomaſii Mſtarum. Secutus eſt ABRAHAMVS GRAVIVS, qui *hiſtoriam* ſuam *Philoſophicam* edidit *Franeckeræ 1674, 8.* vbi plerumque in dogmatibus eſt occupatus. GERARDI IOANNIS VOSSII librum *de philoſophorum ſectis* continuauit atque ſupplementa adiecit IOANNES IACOBVS a RYSSEL, cuius editio *Lipſiæ* prodiit *1690, 4.* Neque tamen adhuc perfectus eſt liber, quin multa adhuc addi poſſint. Elegantiſſima æque atque perfectiſſima eſt THOMÆ STANLEII *hiſtoria philoſophica*, quam an-

glico idiomate conſcriptam edidit ex editione ſecunda *Londini 1687, f.* in qua non ſolum ſectæ: ſed etiam vitæ, dogmata & reliqua, quæ neceſſaria, philoſophorum veterum eruditisſime deſcribuntur. *Hiſtoriam Orientalem* ex eadem decerpſit atque in latinum ſermonem transtulit IOANNNES CLERICVS *Amſtelodami 1691, 8.* Nouiter demum ſuccinctam hiſtoriæ philoſophicæ delineationem, philoſophiæ ſuæ inſtrumentali præmiſit celeberrimus vir, IOANNES FRANCISCVS BVDDEVS, quæ breuis licet, accuratisſima tamen eſt. Deſudat idem vir celeberrimus in pleniori deſcriptione hiſtoriæ Philoſophicæ, quam abſolutisſimam fore philoſophiam Ebræorum, quæ iam publicæ luci expoſita, teſtatur.

§. II.

Patitur tamen hæc claſſis varias diſtinctiones pro ſectarum varietate. Communiter hiſtoria Philoſophica diuidi ſolet in Barbaricam & Græcam, quibus tamen addimus alias ſpecies, vtpote Ebræorum, quam alias ſub Barbarica comprehendunt, Germanorum, Gallorum & gentium ſeptentrionalium. *Barbaricæ philoſophiæ antiquitates* optime deſcripſit OTTO HEVRNIVS, in libello, quem duplicem proponit, prout fuerit apud Chaldæos, vel Indos, prodiit

Lugdunæ

Lugduni Batauorum 1600, 12. accesſit CHRISTIANI BRVNINGI *breuiarium philoſophiæ Barbaricæ*, rariſsimus liber. Prolixior vero & ad plures gentes accommodatus eſt CHRISTIANI KORTHOLTI tractatus *de origine, progreſſu & antiquitate philoſophiæ Barbaricæ, Ienæ 1660, 4.* *Politicæ* tantum *philoſophiæ Barbaricæ ſpecimen* edidit BARTEMIVS HOLYDAY *Oxonii 1633, 4.* quem ſecutus eſt ADAMVS TRIBBECHOVIVS, qui *de philoſophiæ morum inter barbaros Orientales* elegantem, edidit diſſertationem *Kiloni 1666, 4.* Addimus etiam FRANCISCI PATRITII *oracula Zoroaſtris, Hermetis Trismegiſti & aliorum*, græce & latine, *Ferrariæ 1591, f.* & IOANNEM HENRICVM VRSINVM *de Zoroaſtre Baſtrianorum, Noribergæ 1664, 8.*

§. III.

Specimen ſapientiæ Indorum ex codice Holſteniano græco exhibuit SEBASTIANVS GODOFREDVS STARCKIVS, *Lipſiæ 1697, 8.* in quo moralia potisſimum atque politica videmus exhibita, multa tamen intermixta fabuloſa. LALLADII Galatæ *de gentibus Indiæ Brachmanibus*, AMBROSII *de moribus Brachmanum*, & alius ANONYMI tractatus iunctim editi cura EDVARDI BISSÆI, *Londini 1665.* Huc facit etiam PHILOSTRATVS

TVS in *vita Apollonii Tyanei*, quæ *Venetiis* prodiit ex Aldina *1502, f.* in quo etiam placita philoſophiæ Indorum fuerunt commemorata. Ad Perſarum philoſophiam facit SCHACH SADI *roſarium*, a Georgio Gentio latine verſum, quod moralia potisſimum continet atque politica, prodiit *Amſtelodami 1651, f.* & gallice verſum per Andream Ryer, *Pariſiis 1634, 8.* germanice per Adamum Olearium, *Slesuigæ 1647, 4.* De *Sinenſium litteratura* egit egregie THEOPHILVS SPITZELIVS, *Lugduni Batauorum 1660, 12.* Plenius vero philoſophia Sinenſium exponitur in CONFVCIO, Sinarum Philoſopho, ſiue *ſcientia Sinica latine expoſita ſtudio & opera Proſperi Intorcetta, Chriſtiani Herdtrich, Franciſci Rougemont, Philippi Couplet, patrum Societatis Ieſu, iuſſu Ludouici M. in lucem protracto Pariſiis 1687, f.* Moralium & Politices, quæ apud Sinenſes obtinet, rationem videmus in eo expoſitam, immo in proœmiali declaratione, quam editores præmiſerunt, non ſolum rei litterariæ ſtatus plenius exponitur, ſed etiam Sinenſium Theologia, mores, Chriſtianismus aliaque prima principia. Adiicitur vita Confucii, & ſubiungitur in fine tabula Chronologica Imperatorum & rerum memorabilium. Promiſe unt iidem editores etiam Memcium, ſecundum Sinen-

ſium

sium Philosophum, qui vno post Confucium seculo vixit, luci exponere, quæ res æque litteratis gratissima esset, neque tamen adhuc prodiit.

§. IV.

Ebræorum philosophiam præter LAMBECIVM in *prodromo rei litterariæ*, qui *Hamburgi 1659, f.* prodiit, in quo de scriptis ante Mosen erudite disserit, quæ pro suppositiis habet, & IOACHIMVM IOANNEM MADERVM in præfatione sua *de scriptis & bibliothecis antediluuianis* deduxit ex ipsis Ebræorum scriptis IOANNES SELDENVS in erudito suo tractatu *de iure Naturæ & Gentium, Argentorati 1665, 4.* IACOBVS BOVLDVCCIVS *de ecclesia ante legem* scripsit *Lugduni 1638, 8.* vbi indicatur, quis a mundi exordio vsque ad Mosen fuerit ordo ecclesiæ, quiue ritus & ceremoniæ, vbi etiam inter alia quædam figmenta de physico libro Enochi & aliis antiquitatibus antediluuianis proponuntur. Recentior est *sapientia veterum Hebræorum per vniuersum terrarum orbem dispersa*, quam exhibuit EHREGOTT DANIEL COLBERG *Gryphiswaldi 1694, 4.* Quæ sex dissertationibus constat, quarum duæ originem philosophiæ Ebræorum, reliquæ vero philosophiam gentilium, fabulas poetarum gentilium & carmina Sibyllina explicant.

cant. Optima vero est, quæ nuper prodiit IOANNIS FRANCISCI BVDDEI *introductio ad historiam philosophiæ Ebræorum*, *Halæ 1702, 8.* in qua non solum fata huius philosophiæ a prima sua origine ad nostra vsque tempora exponuntur, sed etiam eiusdem summa traditur multa eruditione, ita vt etiam scriptores in hac parte clari diiudicentur.

§. V.

Ægyptiorum philosophiam ex antiquis illustrauit IAMBLICHVS, cuius *de mysteriis Ægyptiorum* librum latine vertit & notis illustrauit Thomas Gale, *Oxonii 1678, f.* Ex recentioribus NICOLAI CAVSSINI *sapientia symbolica* commendanda, quæ in notis consistit ad Hori Apollinis hieroglyphica *Coloniæ 1631, & 1654, 8.* COELI CALCAGNINI tractatus *de rebus Ægyptiorum* inter opera eius extat. IOANNNES BAPTISTA CASALIVS *de veterum Ægyptiorum moribus symbolico & hieroglyphico cultu* scripsit *Romæ 1644, 4.* sed pro more sua congessit potius ex aliis, quam digessit. LAVRENTII PIGNORII extant *Characteres Ægyptii*, seu *sacrorum, quibus Ægyptii vtuntur & simulacrorum accurata delineatio & explicatio*, quæ primum *Venetiis 1605,*

1605, 4. prodiit, poſt *Francofurti 1604, 8.* Explicatio eſt menſæ ſiue tabulæ Ægyptiacæ indubitatæ antiquitatis, quam ex Petri Bembi, Cardinalis muſeo in ſuum cimeliarchium transtulerat Vincentius, Mantuæ Dux, vbi cultus Iſidis hieroglyphicus, in quo potior philoſophiæ Ægyptiorum pars conſiſtit, explanatur. Eandem quoque tabulam explicare ſuſcepit IOANNES FRIDERICVS HERWARTVS ab HOHENBVRG, in libro, cui titulus: *admiranda ethnicæ Theologiæ myſteria, Monachi 1626, 4.* edita, qui phyſice eandem intelligi vult, atque de magnete ſingulas figuras explicat, immo omnes de iis fabulas ad magnetem eſſe referendas ſibi perſuadet. Inſtar omnium tamen ſunt opera ATHANASII KIRCHERI, *Oedipus* ſcilicet *Ægyptiacus, Romæ 1652, f.* editus, in quo & templum Iſiacum, Gymnaſium Ægyptiis vſitatarum, theatrum hieroglyphicum atque alia deſcripſit. Eiusdem *Obeliſcus Pamphylius, Romæ 1650, f.* vbi dum antiquum illum obeliſcum Ægyptiacum, Romæ ab Innocentio X. erectum deſcribit, etiam de litteratura & cultu Hieroglyphico Ægyptiorum agit. Id quod etiam præſtitit in *Obeliſco Chigico* ſeu interpretatione hieroglyphorum Obeliſci

biliſci Ægyptiaci Romæ inter rudera Minerуæ effoſſi & *prodromus Copticus*, ſiue Ægyptiacus, *Romæ 1636, 4.* IACOBVS TYPOTIVS in *hierographia* ſua, Pragæ edita, hanc doctrinæ partem Chaldæos primum inueniſſe atque patriarchas vſurpaſſe adfirmat, non vero probat. His tamen addi adhuc meretur IOANNIS MARSCHAMI *Canon Chronicus Ægyptiacus, Ebræus, Græcus cum disquiſitionibus*, qui primum *Londini* prodiit *1678, f.* poſt *Lipſiæ* recuſus eſt *1686, 4.* qui tamen hiſtoriam potius & ſucceſſionem regum erudite ſatis examinat.

§. VI.

Suecorum veterum philoſophiam atque antiquitates illuſtrauit IOANNES LOCCENIVS in *antiquitatibus* ſuis *Sueo-Gothicis Francofurti 1676, 4.* Plenius vero illud egit OLAVS RVDBEKIVS. Prodiit primum ipſius *Atlantica*, ſiue *Manheim*, *vera Iapheti poſterorum ſedes ac patria, ex qua non tantum Monarchæ & Reges ad totum fere orbem reliquum regendum & domandum, ſtirpesque ſuas eo condendas, ſed etiam Scythæ, Barbari, Aſæ, Gigantes, Gothi, Phryges, Troiani, Amazones, Thraces, Lybies, Mauri, Tuſci, Galli, Cimbri, Cimmerii, Saxones, Germani, Sueui, Longobardi, Vandali, Heruli, Gepidæ, Teutones, Angli, Pictones, Dani, Sicambri aliique virtute clari & celebres*

populi

olim exierunt, Vpſaliæ 1684. f. Titulus de inſtituto ſtatim docebit. Scilicet, Platonis Atlanticam apud Suecos quærit Rudbeckius hosque matrem omnium gentium eſſe contendit. Pars ſecunda prodiit *Vpſaliæ 1687. f.* in qua Solis, Lunæ ac terræ cultus deſcribitur, omnisque adeo ſuperſtitionis huiusce origo parti Sueoniæ Septentrionali vindicatur, ex qua deinceps in orbem reliquum diuulgata eſt. Tertia eiusdem pars vera veterum Suecorum inſtituta, aliaque continet. *Philoſophiam Druidum* expoſuit IANVS CÆCILIVS FREY, *Pariſiis 1646. 8.* atque ESAIAS PVFFENDORFIVS, ſingulari diſputatione, quæ *Lipſiæ 1650. 4.* habita, cum aliis eiusdem opusculis prodiit *Halæ 1700. 8.* & præcipue THOMAS SMITH in *ſyntagmate* ſuo *de Druidum moribus ac inſtitutis, Londini 1644. 8.* Germanorum æque philoſophiam deduxit in *Germania* ſua *antiqua* PHILIPPVS CLVVERVS, *Lugduni Batauorum 1630. f.* quod de Germanis ætatis ſequioris præſtitit PAVLVR HACHENBERGIVS in *Germania* ſua *media, Ienæ 1686. 4.* in qua diſſertatio ſexta de ſtudiis veterum Germanorum ad noſtrum potiſſimum inſtitutum facit. Aliarum gentium philoſophiam ab illis deſcriptam videmus, qui mores & inſtituta gentium expoſuerunt.

§. VII.

Philosophia Græcorum mythica est ex poetis atque mythologis haurienda. *Mythologos Græcos* iunctim edidit THOMAS GALE, *Cantabrigiæ 1671. 8.* latinos THOMAS MVNCKERVS, *Amstelodami 1683. 8.* Egregia est dissertatio IOANNIS CONRADI DVRRII *de rocondita veterum sapientia in poëtis*, in qua declarauit, quantum ex poëtis historia philosophica illustrari possit. Nec minus commendanda est MELCHIORIS GOLDASTI *de cryptica veterum philosophorum disciplina* epistola, quæ Octauiani Ferrarii claui philosophiæ est præmissa, *Francofurti 1606. 8.*

VIII.

Pythagoricam philosophiam explicauit ex antiquis MALCHVS, dictus alias PORPHYRIVS, *de vita Pythagoræ atque sententiis Pythagoricis*, qui cum eruditis notis Conradi Rittershusii prodiit *Altdorfi 1610. 8.* IAMBLICHI libri II. *de vita Pythagoræ* extant græce & latine, prior vitam & sectam Pythagoream exponit, alter Pythagoricorum Commentariorum adhortatorias orationes complectitur, *Franeck. 1596, 4.* & cum obseruationibus Desiderii Heraldi *Parisiis 1599. 8.* Elegantissima est LVCÆ HOLSTENII *dissertatio de vita & scriptis Pythagoræ, Romæ 1630. 8. Cantabrigiæ 1655. 8.* edita, in qua iusto ordine singula, quæ ad vitam Pythagoræ faciunt, exposuit. Estimandus quo-

que

que est IOANNIS IACOBI SYRBII *Pythagoras intra sindonem noscendus*, quam introductionem esse voluit historicam in physicam Pythagoream, atque edidit *Ienæ* 1702, 8. in qua potissimum veram ætatem Pythagoræ, eiusdemque cum Ebræis conuersationem iuste atque erudite explicauit.

§. IX.

Aput eosdem Græcos noua philosophandi ratio decem sectas excitauit, quæ omnes nomen & magisterium Socratis iactarunt. Prima & princeps fuit academica, auctore Platone, altera Peripatetica Aristotelis, tertia Stoica, Zenone auctore, qui ciuilem philosophandi rationem præ aliis excoluit. Quarta epicurea erat. Hæ dogmatum solum Socratis habebant rationem, reliquæ vero vitam simul Socratis exprimere studebant. Tales erant philosophia Cynica, auctore Antisthene, Cyrenaica, auctore Aristippo, Eliaca, auctore Phœdone, Megarica, auctore Euclide, Eretrica, Menedomo auctore. Dialecticia, Chitomacho auctore. Extat PLATONIS *oratio pro Socrate* inter opera eius, & præicpue XENOPHON *de factis & dictis Socatis*, libris tribus inter eius opera. Eiusdemque XENOPHONTIS *apologia pro Sacrate*, interprete Leonardo Aretino. DANIELIS HEINSII *oratio de vita & moribus Socratis, Lugduni Beta-*

uorum prodiit *1612, 12.* LEO ALLATIVS *Socratis* & aliquot Socraticorum edidit *epistolas* atque notas addidit cum dialogo de scriptis Socratis, *Parisiis 1673, 4.* Optimum vero scriptum est IACOBI CHARPENTERII, quod gallice primum prodiit sub titulo: *Les choses memorables de Socrate, Parisiis 1668. 12.* postea in Germanicum idioma transtulit CHRISTIANVS THOMASIVS, sub titulo: *Beschreibung der merckwürdigen Dinge des Socratis, Halle 1693. 8.* quæ ex Xenophonte translata vitam, mores & dogmata Socratis summa cura exponunt. IOANNES IACOBVS CHIFFLETIVS quoque *Socratem* scripsit atque edidit *Antvverpiæ 1662, 4.* vbi tamen tantum de gemmis, Socratis imagine cælatis iudicat. Elegantissima est. IO. ERANCISCI BVD. DEI *sapientia veterum* dissertationibus aliquot explicata *Halæ 1699, 4.* in qua historia & dicta illustriota septem Græciæ sapientum egregie exponuntur.

§. X.

Philosophiam Platonicam, dictam etiam academicam illustrarunt ex parte etiam scriptores historiæ philosophiæ Pythagoreæ. Separatim de ea egit EHREGOTT DANIEL COLBERG, in libello, quem inscripsit *das Platonische Christenthum, begreiffende die historische Erzehlung von Vrsprung und viellerley Secten der heutigen fanati-*

tischen Theologie, Erfurt und Leipzig 1690. 8. Licet in hoc tractatu non tam Platonicam philosophiam, quam Paracelsistarum, Weigelianorum & similium, qui multum de philosophia Platonica participarunt, exponat. In alio tractatu *de origine & progressu hæresium & errorum in ecclesia* demonstrare conatus fuit, multas hæreses antiquas ex philosophia Platonica originem habere.

§. XI.

Proxima est philosophia Aristotelica, de qua *circulum pisanum*, siue opus de veteri & peripatetica philosophia scripsit CLAVDIVS BERIGARDVS, Molinensis, *Patauii 1661. 4. De varia Aristotelis in academia Parisiensi fortuna* egit IOANNES LAVNOIVS, *Hagæ Comitum 1656. 4.* De *Scholasticis* vero GISBERTVS VOETIVS in Tomo dissertationum selectarum, & qui de iisdem speciatim commentati fuerunt egregie, ADAMVS TRIBBECHOVIVS in schediasmate *de scholasticis doctoribus & corruptæ per eos diuinarum humanarumque rerum scientia, Giessæ 1668. 4.* & IACOBVS THOMASIVS in dissertatione historica *de doctoribus scholasticis latinis, Lipsiæ 1676. 4.*

§. XII.

Epicuri vitam & philosophiam exposuit PETRVS GASSENDVS, de quo su-

pra fuit dictum. Hunc secutus est IOANNES CHRYSOSTOMVS MAGNENIVS, qui hanc philosoqhiam a præiudiciis vindicauit in *Democrito reuiuiscente*, *Hagæ-Comitis 1657. 12.* Ad Scepticam philosophiam facit MARTINI SCHOOCKII *scepticismus*, *Gröningæ 1652. 8.* Sic etiam peculiari scripto de hac secta egit GALENVS.

§. XIII.

Inter recentiores prima est Ramea, a *Petro Ramo* sic dicta, de cuius *studiis & optimis institutionis legibus* egit CASPAR PFAFFRADIVS, *Francofurti 1597 8.* contra quem tamen pro peripatetica methodo scripserat PHILIPPVS SCHERBIVS, in *apologia pro Aristotele & Euclide, contra Petrum Ramum & alios.* *Cartesianæ philosophiæ historiam* descripsit IOANNES TEPELIVS, *Noribergæ 1674. 12.* Dogmata præcipua & ipsius Cartesii vitam descripsit DANIEL LIPSTORPIVS, in *specimimibus phiosophiæ Cartesianæ*, *Lugduni Batauorum 1653. 4.* Extat etiam VALENTINI ALBERTI tractatus *de Cartesianismo & Cocceianismo*, *Lipsiæ 1678. 4.* & IOANNES CHRISTOPHORVS STVRM *de Cartesianismo & Cocceianismo*, *Altdorfi 1677. 4.* & *doctorem aliquot virorum in acedemia Louaniensi iudicia de hac philosophia*, *Louanii 1654. 4.* *Vitam Cartesii* scripsit & catalogum omni-

omnium operum eius PETRVS BORELLVS edidit *Parisiis 1656. 8.* GERHARDVS deVRIES dissertatiunculam historico - philosophicam conscripsit *de Renati Cartesii metidationibus a Petro Gassendo impugnatis, Vltraiecti 1691. 8.* Optima vero vitæ Cartesianæ est descriptio, quam tecto nomine conscripsit ADRIANVS BAILLETVS, atque euulgauit *Parisiis 1691. 4.* vbi in præfatione ostendit, ea quæ antea edita, non nisi pro meris fragmentis, adeoque imperfecta esse habenda. Morhofius quoque polyhist. lib. I. c. XXV. p. 316. testatur. Chaunutum, Galliæ regis apud Suecos legatum eius vitam scripsisse, quæ tamen cum nuspiam adpareat, forsan adhuc in manuscripto latet. Nulla philosohiæ species post Aristotelicam tot vel defensores vel aduersarios fuit nacta. Infensissimi eius hostes fuerunt Gisbertus Voetius, Martinus Schookius, Thomas Hobbesius, Iacobus Reuius, Cyriacus Lentulus, Henricus Morus, Petrus Gassendus, Reinerus Vogelsang atque alii, qui omnes contra eandem vel scripserunt vel docuerunt.

§. XIV.

Pergimus ad scriptores polemicos, siue eos, qui vel consensum vel dissensum variarum inter se sectarum philosophicarum monstrarunt. De IACOBI MARTINI

discussionibus Ramisticis & PHIL. SCHERBII *dissertationibus pro philosophia Peripatetica aduersus Ramistas* iam supra dictum fuit: accedunt IOANNIS REGII *disputationibus selectissimæ*, in quibus Rami nugæ profligantur, *Wittebergæ 1608. 4.* E contrario FRIDERICVS BEVRHVSIVS, ANDREAS KRAGIVS, aliique *pro philosophia Rameæ* scripserunt. Magis adhuc exercuit eruditos philosophia Cartesiana. Nolumus iam singulos vel aduersarios vel propugnatores hic notare, de potioribus tantum hic nobis sermo erit. Acerrimus aduersarius fuit IACOBVS REVIVS, qui scripsit *Methodi Cartesianæ considerationem Theologicam*, *Lugduni Batauorum 1648. 12. stateram philosophiæ Cartesianæ amstelodami 1653. 12*, & cum TOBIAS ANDREÆ *adsertionem mothodi Cartesianæ* contra Reuium ederet *Groningæ 1653. 8.* respondet ipsi Reuius singulari tractatu, quem inscripsit *Thekel h. e. leuitas defensionis Cartesianæ*, *Brielæ 1653. 12.* Sic etiam CYRIACVS LENTVLVS *Cartesium triumphatum* scripsit & *nouam sapientiam ineptiarum & blasphemiæ conuictam*, *Francofurti 1653. 4.* Elegantissima vero est PETRI DANIELIS HVETII *censura philosophiæ Cartesianæ*, quæ primum *Parisiis 1689. 8.* ptodiit, post Helmstadii cura Meibomii recusa fuit, in

qua

qua potiores Carteſii ſententias ad incudem reuocat. Plures adhuc fuerunt, qui Carteſii defenſionem ſuſceperunt. GERHARDVS de VRIES quidem in *diſſertatione* ſua *hiſtorico - philoſophica* per Carteſii ſcripta nullas in Theologiam nouitates inuehi notat. Idem iam ante egerat CHRISTOPHORVS WITTICHIVS, in *conſenſu S. Scripturæ cum veritate Philoſophiæ Carteſianæ Neomagi 1659. 8.* Quam ſecuta eſt eiusdem *Theologia pacifica*, in qua varia problemata ventilantur, ſimul vſus philoſophiæ Carteſianæ in diuerſis Theologiæ partibus demonſtratur, *Lugduni Batauorum 1675. 4. Elementa philoſophiæ Hobbeſianæ* cum Moralis, tum ciuilis refutauit RICHARDVS CVMBERLAND in disquiſitione *de legibus Naturæ*, *Londini* 1674. 4. Sic etiam extat *praxiologia apodictica ſeu philoſophiæ Maralis demonſtratiua*, *pythanologiæ Hobbeſianæ oppoſita Francof. ad Viadrum 1677. 4.* & SETHIWARDI *exercitationes epiſtolicæ in Thomæ Hobbii philoſophiam*, *Oxonii 1656. 8.* Spinozæ philoſophiam axaminauit CHRISTOPHORVS WITTICHIVS in *anti Spinoza, ſeu examine ethico Benedicti de Spinoza & commentario de Deo & eius attributis*, *Amſtelodami 1690. 4.* Si omnia ſcripta eriſtica hic loci velimus recenſere, nec tempus nec chartæ ſufficerent

§. XV.

Pergimus ad eos, qui rationem & methodum ſtudii philoſophici inſtituendi ſcripſerunt. Qualis eſt SEBASTIANVS FOXIUS *de ſtudii philoſophici ratione*, *Wittebergæ 1594. 8.* ANTONIVS POSSEVINVS *in adparatu ſuo*, quem tomo ſecundo bibliothecæ, ſelectæ præmiſit, *Venetiis 1603. f.* Huc faciunt etiam ſcriptores de ſtudiis inſtuendis in genere, qui inter alia etiam ſtudii philoſophici rationem habent, de quibus tamen in biblotheca Philoiogica dicendi ſermo erit. Aeſtimari tamen merentur GVILIELMI BVDÆI *de tranſitu Hellenismi ad Chriſtianiſmum* libri tres, *Pariſiis 1556. f.* quibus tranſitum docet a ſcientiarum vanitate ad veram philoſophiam, quam in cœleſti ſolum doctrina quærendam eſſe non minus pie ac concinne inculcat. Cui iungendus eſt IOANNIS FRANCISCI MIRANDULÆ liber *de ſtudio diuinæ atque humanæ ſapientiæ*, qui prodiit cum præfatione IOANNIS FRANCISCI BUDDEI, *Halæ 1702. 12.* in quo docet, quod ſtudia ſanioris philoſophiæ bene poſſint conſiſtere cum Chriſtianiſmo.

§. XVI.

Alii dederunt pædias vel introductionem in ipſam philoſophiam. Qualis eſt IOANNIS SEYBOTHI *pædia philologica & phila-*

philoſophica, Noribergæ 1636. 8. Sic etiam extat MARII NIZOLII *de veris principiis & vera ratione philoſophandi* liber contra pſeudophiloſophos a Leibnützio editus *Francofurti 1670. 4.* Elegantiſsimum vero ſcriptum eſt, & præ reliquis omnibus æſtimandum FRIDERICI SCHERERTZII *de recta philoſophia, Lugduni Batauorum 1662. 12*, dignum vt in omnium manibus verſetur, cum in eo demonſtret, in quo vera philophia conſiſtat, & ad quid maxime in eodem veniat attendendum. Quod ſi in philoſophiam peripateticam introductionem quis quærat, vti poterit PETRI IOANNIS NUNNESII *inſtitutione peripatetica Hemſtadti* recuſa *1667. 4*, & quæ hac in parte optima eſt *iſagoge in lectionem Ariſtotelis* MICHAELIS PICCARTI, a Ioanne Conrado Dürrio edita *Altdorfi 1665. 8.*

§. XVII.

Peculiarem claſſem faciunt ii, qui ſyſtemata philoſophica ſcripſerunt, de quibus tamen cum iam in capite primo inter fontes fuerit dictum, eo nos remittimus. Faciunt autem ad hanc claſſem potiſſimum philoſophia IO. ANDREÆ SCHMIDTII, IOANNIS FRANCISCI BVDDEI, IOANNIS CLERICI, IOANNIS SPERLETTE

atque

atque aliorum, qui ſingulas philoſophiæ partes iuſte expoſuerunt.

CAPVT QVARTVM

DE SCRIPTORIBVS PHILOSOPHIÆ INSTRVMENTALIS, SCRIPTORIBVS LOGICIS, METAPHYSICIS ET HERMENEVTICIS.

§. I. *Seriptores logicæ Ariſtotelicæ.* §. II. *Scriptores logicæ Carteſianæ.* §. III. *Sriptores, qui ex matheſi, & experimentis logicam deducunt.* §. IV. *Scriptores logicæ eclectici.* §. V. *Scriptores logicæ ſpeciales.* §. VI. *Scriptores metaphiſici ad mentem Ariſtotelis.* §. VII. *Scriptores metaphiſici, qui a mente Ariſtotelis recedunt.* §. VIII. *Scriptores Hermeneutici.*

§. I.

IN philoſophia primam partem ferunt ſcriptores Logici, qui tamen vti & reliquarum philoſophiæ partium ſcriptores ſecundum triplicem methodum veniunt conſiderandi, peripateticam, Carteſianam & eclecticam. Inter peripateticos quidem commendatur IOACHIMI IUNGII, FRIDEMANNI BECHMANNI & IOHANNIS PVULI HEBENSTRITII logica, quæ ſæpius apud nos recuſæ.

§. II.

Si Carteſianorum ſpectemus principia, optima eſt ANTONII le GRAND *logica*, quæ inter alia eiusdem opera philoſophica edita iſt, & IOHANNIS CLAUBERGII *logica*, quæ inter alia eiusdem opera, cura Ioannis Theodori Schalbruchii edita extat *Amſtelodami 1691. 4.* atque poſtea in compendium redacta fuit *Marburgi 1695. 12.* licet adhuc terminis, prædicamentis & ſyllogismis nimium inhærent. Eandem emendare conatur MALEBRANCHE de inveniendа veritate, *de la recherche de la verité, où l' on traitte de la nature, de l' eſprit de*

de l' homme & de l' vſage, du' il en doit faire pour eviter l' erreur dans les ſciences à Paris 1671 & 1678. 8. Amſterdam 1688. 12.

§. III.

Ex matheſi & experimentis incognitas veritates docet detegere IOANNES EHRENFRIED WALHER de TSCHIRNHAUSEN in ſua *medicina mentis*, ex recentiori, eademque auctiori editione *Lipſiæ 1695. 4.* facta. Elegantisſimum quoque ſcriptum eſt IOANNIS LOOCKII *de mente humana*. Huius epitomen primum Bibliothecæ ſuæ vniuerſali inſeruit Clericus, vbi in Tomo VIII. p. 49. ſub hoc titulo continetur: *extrait d' vn livre Anglois. qui n' eſt pas encor publié, intitulé eſſay Philoſophique concernant l' entendement, ou l' on montre quelle eſt le' etendüe de nos connoiſances certaines, & la maniere dont nous y parvenons.* Altero anno ipſe hic liber anglice prodiit, ſub titulo *an eſſay concerning humaine onderſtanding in four Bocks Londini 1690. f.* qui tamen poſtea in latinam translatus prodiit *Londini 1691. f.* Controverſiam autem de hoc tractatu habuit Loockius cum Eduardo Stillingfleto, qui cum in *vindiciis pro doctrina de SS. Trinitate Lond. 1697. 8.* editis, aliqua contra ſentitet circa ſubſtantias atque perſonæ diſtinctionem, quam nullam eſſe dicit Loockius, litteris ad

eundem

eundem datis atque *Londini 1697. 8.* editis eidem respondet, atque inde binis adhuc litteris inter vtrosque agitatum est.

§. IV.

Inter eclecticos numeratur *essay de logique, contenant les principes des sciences & la maniere de s' en servir pour faire des bons raisonnemens à Paris 1678. 12.* in quo multa reperiuntur singularia. Quam æstimata sit a multis *ars cogitandi* & *logica de Portroyal* satis constat. Inter præcipuas vero habenda est IOANNIS CLERICI *logica, siue ars ratiocinandi,* quæ prodiit *Amstelodami 1692. 8.* & præ cæteris ad vsum omnium disciplinarum maxime faciunt scripta THOMASIANA, *introductio* scilicet *ad logicam* cum eiusdem praxi, eiusdemque *introductio ad philosophiam aulicam,* id quod etiam postea vernaculo sermone sub titulo *Einleitung und Ausübung der Vernunfft-Lehre* præstitis. Contrarius ex parte Thomasio est GOTTLIEB GERHARDVS TITIVS, in *arte* sua *cogitandi,* qnæ *Lipsi. 1702. 12.* prodiit, & succincta licet sit, singularia tamen quædam circa generalia eruditionis & habitum disciplinæ generalem profert. Taceo iam CHRISTIANI WEISII *logicam,* duabus partibus comprehensam, quarum prior comprehendit terminorum simplicium & syllogismorum notitiam,

poste-

posterior ipsam praxin atque vsum locorum dialecticorum in eloquentia, prodiit *Lipsiæ 1695. 8.* Taceo SAMVELIS GROSSERI *pharum veritatis* & scripta similia, iis præsertim vsitata, qui auctorum subsellia frequentarunt.

§. V.

Nolumus iam coarceruare omnes scriptores Logicos speciales, cum alii axiomata logica, vt Danhauerus, Cupius: alii puæstiones, alii controuersias, & similia logica scripserunt, quæ tamen pleraque parui vsus esse, atque ad corrumpendum magis vtilia omnes adgnoscunt. Sufficiat nobis hic adduxisse IOANNEM PETRVM LVDOVICVM, professorem apud Halenses, promisisse *polyhistorem Logicum*, in eademque se tractaturum de logica Adami, Promethei, Iobi, Salomonis, Cabula Iudæorum, de inuentioe dialecticæ Græcoum, de sectis Logicorum apud Græcos, de logica Aristotelis eiusque fatis, de Logicæ emendatoribus aut inuentoribus nouarum, de Logica Iudæorum, Christi & Pauli, de Logica Sinensium, de logica Arabum atque Turcarum, Druidarum, de logicis græcis, Ebraicis, latinis, gallicis, anglicis, germanicis. Sed eundem adhuc expectamus.

§. VI.

§. VI.

Scriptores Metaphyſici olim magna cura euoluebantur, nunc autem plerique ſæpius in tabernis reperiuntur, quam officinis librariis. Æſtimabatur olim IOANNIS SGHARFII *metaphyſica exemplaris, Wittebergæ 1659, 8.* Eiusdem *theoria tranſcendentalis Metaphyſicæ, Wittebergæ 1629, 8.* CLEMENTIS TIMPLERI *ſyſtema metaphyſices, Francofurti 1690, 8.* IACOBI THOMASII *erotemata metaphyſica,* IOANNIS WEISII *metaphyſica*, & quas in hac academia habemus, DANIELIS STAHLII *metaphyſica*, VALENTINI VELTHEMII *Metaphyſica* exemplis illuſtrata, & quæ ex genuinis Scholaſticorum principiis deducta eſt IOANNIS PAVLI HEBENSTREITII. Wittebergenſes æſtimant ABRAHAMI CALOVII *metaphyſicam*, Lipſienſes IOANNIS HENRICI POSEWITZII *metaphyſicam Theologicam.* Inter ſyſtemata Metaphyſices habenda eſt CHRISTIANI DREIERI *ſapientia ſ. philoſophia prima*, ex Ariſtotele aliisque Commentatoribus conſcripta, *Regiomonti 1644, 4.* quæ ob acutam philoſophandi rationem in metaphyſicis æſtimatur præ cæteris. Sunt præterea CASPARIS EBELII *metaphyſica, Marpurgi 1618, 4.* CHRISTOPHORI SCHEIBLERI *opus Metaphyſicum*, & qui patres metaphyſices habentur PE-

TRVS FONSECA in *Commentariis* suis in *Aristotelis Metaphysicam* & FRANCISCI SVARETZII *metaphysicam*.

§. VII.

Fuere tamen, qui a methodo Aristotelica alieni, tale quid tentarent. Primus sine dubio fuit THOMAS CAMPANELLA, cuius metaphysica prodiit *Parisiis 1683, f.* 3. vol. in qua metaphysices principia statuit necessitatem, fatum, harmoniam. Recentior est IOANNIS CLERICI *ontologia & Pneumatica, Amstelodami 1692, 8.* & qui eam nuper paucis tantum paginis in philosophia sua instrumentali absoluit IOANNES FRANCISCVS BVDDEVS.

§. VIII.

Scriptores Hermeneutici ex Aristotelicorum sententia referendi sunt ad Logicos. Ipse Aristoteles περὶ ἑρμηνείας egit, vbi vero nihil occurrit, quam doctrina de nomine & verbo. de affirmatione & negatione, tandemque de enunciatione. Quæ omnia, etsi nec ad intelligendos scriptores, nec ad indagandas aliüs generis veritates multum valeant, magno tamen adplausu recepta ab eius sectatoribus, in omnibus libellis logicis ad nauseam vsque inculcantur. Inuenti tamen sunt, qui dictum Aristotelis librum, mira quasi mysteria in re-

receſſu habentem operoſis commentariis illuſtrarunt. E quibus præſtantiores putantur MICHAEL PSELLVS, in *paraphraſi* in dictum librum, *Venetiis 1503, 4. Lipſiæ 1506, 4.* THOMAS AQVINAS *in libro* περὶ ἑρμηνείας, *& poſteriora analyticorum, Pariſiis 1646, f.* ALPHONSVS BAROVIVS *in librum Ariſtotelis de interpretatione, Venetiis 1569, f.* ANITIVS BOETIVS *de iſagoge Porphyrii in categorias & librum de interpretatione, Venetiiis 1491, f.* Præ omnibus vero laudatur IACOBVS SCHEGKIVS, qui commentarium ſuum in dictum librum aliosque Ariſtotelis vulgauit, *Tubingæ 1570, f.* Sed, quemadmodum hi omnes interpretandi rationem parum adiuuant, ita maiorem hac in parte laudem merentur IOANNES LVDOVICVS VIVES in *ratione ſtudendi ac legendi interpretandique auctores*, quæ edita eſt *Tiguri 1562, 8.* LAVRENTIVS HVMFREDVS *de ratione interpretandi auctores, Baſileæ 1559, 4.* IOANNES CONRADVS DANHAVERVS in *idea boni interpretis, & malitioſi calumniatoris, Argentorati 1670, 8.* PETRVS DANIEL HVETIVS in libris duobus *de interpretatione*, quorum prior eſt de optimo genere interpretandi, alter de claris interpretibus, *Pariſiis 1661, 4. & Stadæ 1680, 8.* Egregium eſt ſcriptum IOANNIS

CLERICI *de arte Critica*, quod prodiit *Amstelodami 1698, 8.* in quo potissimum occupatus est, vt doceat, qua ratione veri scriptores a suppositititiis possint distingui, & regulas quasdam hermeneuticas præscribit. Haut ita pridem IOANNIS HENRICI ERNESTI *compendium hermeneuticæ profanæ s. de legendis scriptoribus profanis præcepta nonnulla* prodierunt *Lipsiæ 1699, 12.* quod ob breuitatem & perspicuitatem commendatur. Huc facit etiam IOANNES CLAVBERGIVS in parte tertia Logicæ & CHRISTIANVS THOMASIVS in Logica sua, aliique scriptores, quorum aliquos in præfatione ad Guarini tractatum de modo docendi & discendi simul adduximus. Vt taceam illos, qui de lingua vniuersali, quale specimen in Collegio suo curioso proposuit Sturmius, vel alphabeto naturæ egerunt, vti FRANCISCVS MERCVRIVS HELMONTIVS. Huc facit etiam GVILIELMI POSTELLI *alphabethum*, inrroductionem & legendi modum linguarum XII. caracteribus differentium continens, *Parisiis 1538, 8.* Licet hæc ingeniosa magis sint, quam vtilia.

CAPVT

CAPVT QVINTUM

DE SCRIPTORIBVS PHILOSOPHIÆ THEORETICÆ, PHYSICIS THEOLOGIÆ NATVRALIS ET PNEVMATICIS.

§. I. *Qui de physicis scriptoribus egerint.* §. II. *Antiquiores scriptores physici.* §. III. *Scriptores physicæ Aristotelici.* §. IV. *Scriptores physicæ Cartesiani.* §. V. *Scriptores physicæ Epicureæ.* §. VI. *Scriptores physicæ eclecticæ.* §. VII. *Scriptores, qui per sola experimenta naturalem philosophiam illustrant.* §. VIII. *Scriptores physicæ Hermeticæ.* §. IX. *Scriptores de anima.* §. X. *Scriptores de homine.* §. XI. *Scriptores de animalibus & insectis..* §. XII. *Scriptores de plantis.* §. XIII. *Scriptores de cœlo, æthere & terra.* §. XIV. *Scriptores de luce & meteoris.* §. XV. *Scriptores de fluuiis & montibus.* §. XVI. *Scriptores de metallis.* §. XVII. *Scriptores de magnete & virgula diuinatoria.* §. XVIII. *Scriptores ephemeridum curiosarum.* §. XIX.

CAPVT QVINTVM

§. XIX. *Scriptores de muſcis curioſis.* §.XX. *Scriptores pneumatici.* §.XXI. *Scriptores de Theologia naturali.*

§. I.

INter phyſicos ſcriptores primo loco commendandum DANIELIS GEORGII MORHOFII *ſyſtema phyſicum*, quod tamen in manuſcripto adhuc latet, in cuius priore parte phyſici ſcriptores ſecundum ſectas ſuas recenſentur; in altera vero naturalis doctrinæ principia traduntur egregie. Quo etiam facere poteſt HERMANNI CONRINGII tractatus *de natura phyſices*, eiusdemque auctoribus, *Helmſtadii 1657, 4.*

§. II.

Inter antiquiores varii fuerunt, qui phyſicam exponerent. THALES MILESIVS, vnus ex ſeptem ſapientum numero primus omnium quæſiuiſſe dicitur de cauſſis naturalibus, Lactantio diuinarum Inſtitutionum lib. I. c. V. atque omnium rerum principium aquam eſſe voluit. Secuti illum varii, inter quos OCELLVS LVCANVS *de natura uniuerſi*, LVCRETIVS poeta, PLINIVS in hiſtoria natu-

naturali, & qui eius epitomen exhibet SOLINVS, atque alii.

§. III.

Physici autem Scriptores in varias classes veniunt distinguendi. Physicam Aristotelis olim diligentissime exposuit BENEDICTVS PERERIVS *de omnibus omnium rerum naturalium principiis & affectionibus, Coloniæ 1595, 8.* IOANNIS LVDOVICI HAVENREVTERI *compendium in libros VIII. physicorum, Francofurti 1600, 8.* & auctores collegii Conimbricensis. Maxime commendantur IOANNIS SPERLINGII *institutiones physicæ, Witteberge 1649, 8.* licet non vbique mentem Aristotelis intellexisse videatur.

§. IV.

Sed, cum hæc Aristotelis physica ob nævos suos rarissimos reperiat æstimatores, CARTESIVS postea eandem plerisq; in partibus emendauit, id quod etiam experimentis suis mathematicis feliciter præstitit. Secutus eandem fuit HENRICVS REGIVS, cuius *philosophia naturalis*, quæ *Amstelodami 1654, 4.* prodiit, compendium est philosophiæ Cartesianæ, licet non satisfaciat omnibus. Præter hunc extat ANTONII le GRAND *physica, Amstelodami 1664, 4.* ARNOLDI GEVLINX *physica*, quæ cum Cornelii Bontekoe metaphysica, extat *Lugduni Batauorum 1688, 8.* post cura Caspa-

ris Langenhert prodiit *Franeckeræ 1688, 4.* cui editioni etiam brutum Carteſianum acceſſit. IACOBI ROHAVLTII *phyſica* gallice primum prodiit *Pariſiis 1671, 4.* & *Amſtelodami 1671, 12.* poſt latinitate donata per Theophilum Bonetum, cum animaduerſionibus Antonii le Grand edita, primum *Geneuæ 1694, 8.* poſt *Londini 1682, 8.* Hæc nititur principiis Carteſianis, quæ multis experimentis in regia Pariſiorum academia factis confirmatur. Combinare hæc Carteſianorum principia cum Ariſtotelicis voluit IOANNES CASPARVS SVICERVS in *compendio phyſicæ ſuæ, Amſtelodami 1685, 8.*

§. V.

Epicuream philoſophiam reſtituere conatus fuit PETRVS GASSENDVS, cuius opera coniunctim prodierunt *Lugduni 1658, f.* In compendium eadem redegit FRANCISCVS BERNIER in *abbregé la Philoſophie de Gaſſendi en VII. Tomes a Lion 1684. 12.* Secutus Gaſſendum fuit WOLFERDVS SENGWERDVS, cuius *philoſophia naturalis* quatuor partibus primarias corporum ſpecies, affectiones, viciſſitudines & differentias exhibens prodiit *Lugduni Batauorum 1681, 4.* Poſt hanc edidit *Inquiſitiones experimentales*, quibus naturæ operandi ratio in nonnullis detegitur & mechanice ex-

exponitur; effectus ex ea resultantes exhibentur, ad causſas reuocantur, experimentis & ratiociniis illustrantur, *Lugduni Batauorum 1690, 4.* licet medius incedere velit inter Cartesianos & Democriteos. Eiusdem corpuscularis philosophiæ adsecla est FRANCISCVS BACO de VERVLAMIO in *philosophia sua naturali, Amstelodami 1953, 8.* & in variis scriptis ROBERTVS BOYLE, inter quæ præcipuum est Eiusdem *origo formarum & qualitatum iuxta philosophiam corpuscularem, considerationibus & experimentis illustrata* ex anglice latino reddita *Oxonii 1669, 12. Geneuæ 1688, 4.* & similes eiusdem tractatus, quorum perplures sunt. Eandem philosophiam sectatur GVILIELMVS LAMY in libris tribus *de principiis rerum*, qui *Parisiis 1680, 12.* prodierunt, vbi tamen in primo & secundo libro æque principia Philosophiæ Aristotelicæ atque Cartesianæ exponit, in libro tertio vero huius Democriteæ, quæ fidei lumine corrigenda esse existimat.

§. VI.

Inter eclecticos primum atque præcipuum habemus IOANNEM CHRISTOPHORVM STVRMIVM, cuius *physica conciliatrix Noribergæ 1687, 12.* Aristotelem cum Cartesio conciliat. In hanc quasi

Commentarius est Eiusdem *physica electiua*, cuius prior tamen tomus tantum partem physicæ generalem complectens prodiit *Noribergæ 1697, 4.* Antea prodierat *Collegium* eiusdem *experimentale*, seu *curiosum*, in quo primaria huius seculi inuenta & experimenta physico-mathematica, ad methodum naturis suis conuenientem rediguntur, cuius pars prior *Noribergæ 1676, 4.* pars secunda *Noribergæ 1685, 4.* prodiit. Æstimantur quoque scripta MARIOTTI, varia, vtpote *essays de Physique, où Memoires pour servir à la science des choses naturelles premier essay de la vegetation des plantes à Paris 1676, 12. seconde essay de Physique, de la nature de l'air, à Paris 1679, 12. troisieme essay de physique de chaud & du froid, Paris 1679, 12. quatrieme essay de Physique de la nature de couleurs à Paris 1680, 12.* Singula sunt exactissima, atque certissimis experimentis confirmantur. IOANNES BAPTISTA du HAMEL, præter alia philosophica, multum quoque præstitit in physicis. Extant enim eiusdem *de corporum affectionibus cum manifestis, tum occultis libri duo, seu promotæ per experimenta philosophiæ Specimen, Parisiis 1670, 12. de corpore animato libri IV, seu promotæ per experimenta philosophiæ specimen alterum, Parisiis 1673, 12. de mente humana libri IV, Parisiis 1672, 12. de*

con-

conſenſu veteris & nouæ philoſophiæ libri IV, ſeu promotæ per experimenta philoſophiæ pars prima, *Rothomagii 1669, 12.* HONORATVS FABER *in phyſica* ſua, quæ in decem tractatus diſtributa *Lugduni* edita eſt *1669, 4.* Ariſtotelis quidem ſcholam in plerisque ſequitur, ob experimenta tamen commendatur. Paucos ante annos CHRISTIANVS THOMASIVS edidit *den Verſuch vom Weſen des Geiſtes*, *Halæ 1699, 8.* quod ſcriptum prodromum eſſe voluit maioris operis, & quidem principia ſua de materia & ſpiritu, omnium rerum principiis exponit, ſed cum aduerſarium de eadem nactus fuiſſet, eidem reſpondet in præfatione ad opuſcula ſua germanica. Elegans eſt IOANNIS CLERICI *phyſica*, ſiue de rebus corporeis libri V, *Amſtelodami 1698, 8.* cum aliis eiusdem edita, atque ſanis rationibus firmata. Singulares quasdam ſententias fouet in principiis phyſicæ NICOL. HARTSOECKER, quæ prodierunt *Pariſiis 1696, 4.* vbi duo rerum naturalium eſſe elementa ſtatuit, vnum infinite extenſium, alterum finite extenſum.

§. VII.

Per ſola experimenta naturalem philoſophiam qui illuſtrant, præcipui ſunt A-

THA-

THANASIVS KIRCHERVS & FRANCISCVS TERTIVS a LANA. Ille quidem in *mundo ſubterraneo*, quem in libros XII. digeſſit, atque edidit *Amſtelodami 1665, f.* & in *phyſiologia experimentis comprobata*, *Amſtelodami 1674, f.* edita. Hic, in *magiſterio naturæ & artis*, opere phyſico-mathematico, cuius tomus primus prodiit *Brixiæ 1684, 4.* alter *1688.* tertius *Parmæ 1692, 4.* Ariſtotelem quandoque ſequitur, nec tamen eiusdem ſolum principiis innititur, ſed eclecticum plerumque agit. Ex Kircheri ſcriptis *phyſicam* ſuam *curioſam* digeſſit CASPAR SCHOTTVS, *Norimbergæ 1666, 4.* editam. Magni fiunt ab eruditis ISAACI NEWTONI *philoſophiæ naturalis principia*, *Londini 1688, 4.* edita. Plane egregia vero eſt Domini de STAIR *phyſiologia noua experimentaliis*, quæ ex anglico latine verſa prodiit *Lugduni Batauorum 1686, 4.* in qua medius incedit inter Gaſſendum & Carteſium, atque ſingula ſua variis comprobat experimentis. Sola ſunt experimenta, quæ ſine ordine collegit DANIEL SCHWENTERVS in *deliciis ſuis Mathematicis*, quas continuauit GEORGIVS PHILIPPVS HARSDöRFERVS. Magis tamen æſtimanda ſunt MARINI MERSENNI cogitata phyſico-Mathematica, *Pariſiis 1647, 4.*

§. IIX.

§. VIII.

Ex principiis chymicis physicam suam Hermeticam deduxit HENRICVS NOLLIVS, quæ prodiit *Francofurti 1619, 8.* Ex iisdem profluit IOANNIS BAPTISTÆ HELMONTII *physica inaudita*, *Lugduni 1667, f.* quæ multa circa principia physica atque medica emendat. IOANNIS d' ESPAGNET vero *enchiridion physicæ restitutæ*, quod *Genevæ 1694, 8.* recusum est, breuiter, sed neruose principia chymicorum physica exponit. IOANNES IOACHIMVS BECHERVS in *physica* sua *subterranea*, quæ cum supplementis duobus prodiit *Francofurti 1675, 8.* & nuper recusa est causas & naturas metallorum solide explicat.

§. IX.

Fuere tamen alii quoque, qui certas tantum partes rationibus vel experimentis comprobarunt. Nobilior pars tractationis physicæ est de anima. Tacemus iam MELANCHTONIS, SCHELBLERI, PICCOLOMINI & similium scripta de anima hodie abolita, recentior atque vtilior longe est tractatus de CORDEMOY *le discernement du corps & de l' ame, a Paris 1666, 12.* qui tractatus postea sub titulo: *de corporis & mentis distinctione* in latinum translatus

latus prodiit *Geneuæ 1679, 12.* Functiones animæ optime explicauit DANIEL DVNCAN in tractatu suo, quem inscripsit *explication nouvelle & Mechanique des actions animales à Paris 1678, 12.* In quo, vt eo melius proficiat, cerebrum quoque hominis tanquam sedem animæ examinat. De *anima bellvarum* scripsit MARTINVS SCHOOCKIVS, *Grö-ningæ 1658, 4.* Tacemus iam celebrem olim controuersiam de traduce, seu propagatione animæ, quæ inter Sperlingium & Zeisoldum fuit disceptata, hodie abolitam. Nuperrime tamen eandem quæstionem iterum indagauit BARTHOLOMÆVS CORTE in *epistolæ* sua *ad Alfonsum Lodi* scripta atque edita *1702, 8.* de tempore, quo anima rationalis fœtui infundi soleat, in qua contra sententiam ab ecclesia Romana receptam defendit, eo ipso tempore, quo in oualo viuere incipiat fœtus humanus, fieri animæ rationalis cum corpore intimam commixtionem.

§. X.

De homine scriptores haut pauci sunt. Plures sunt ex antiquis, quos tamen reticemus, RENATI CARTESII *de homine* tractatus *Amstelodami 1664, 4.* prodiit. Eiusdem principia sectatur HENRICVS GER-

GERARDVS HERFELDVS, cuius *philosophicum hominis de corporis humani machina, deque centro, nobili sede seu vinculo mentis* tractans, confirmatum obseruationibus anatomicis Willisii, Bartholini, Malpighii, Fracassati, Harvæi aliorumque editum *Amstelodami 1685, 8.* postea recusum *Lugduni Batauorum 1687, 8.* Post hunc prodiit THEODORI CRAANEN tractatus physicomedicus *de homine, Lugduni Batauorum 1689, 4.* Auctoris potissimum est institutum mechanismum status humani demonstrare, id quod etiam ex recentiorum atque antiquorum principiis haut male demonstrauit. Paragraphen in eundem scripsit DAVID GRÆBNERVS in *medicina veteri restituta*, quæ *Lipsiæ 1695, 4.* prodiit, in qua demonstrare voluit, noua non esse, quæ Craanen proposuit, sed vel ex Hippocratis vel Galeni scriptis depromta. FRANCISCI TIDICÆI extat. *Humanitatis Horizon, seu conformata hominis cum mundo commendatio, Lipsiæ 1638, 4.* De Circulatione sanguinis & medici agunt in scriptis suis physiologicis & physici. Quo faciunt *Recentiorum disceptationes aliquot de motu cordis, sanguinis & chyli in animalibus, Lugduni Batauorum 1647, 4.* coniunctim editæ. In his continentur GVILIELMI HARVÆI *de motu cor-*

cordis & ſanguinis exercitatio anatomica, cum refutationibus ÆMYLII PARISINI & IACOBI PRIMEROSII, aliaque.

§. XI.

Alii ſe in deſcribenda hiſtoria animalium exercuerunt. Extat ARISTOTELIS *de animalibus exteris* fragmentum hiſtoriæ animalium, in quod commentatus fuit IVLIVS CÆSAR SCALIGER, *Toloſæ 1619, f.* Extant quoque hac in parte ſcripta IO. IONSTONI, *hiſtoria* quidem *naturalis de quadrupedibus, Francofurti 1652, f. hiſtoria naturalis de piſcibus & cetis, Francofurti 1649, f. hiſtoria naturalis de auibus, Francofurti 1650, f.* Recentior quidem eſt, magis tamen adhuc æſtimatur CONRADI GESNERI *hiſtoria animalium*, quæ *Tiguri 1551, f.* libris quinque prodiit. Huic præferenda ſunt ſcripta VLYSSIS ALDROVANDI *ornithologia, de piſcibus & cetis, de animalibus inſectis, de animalibus ex ſanguibus, de quadrupedibus ſolidipedibus* & alia, quæ Bononiæ primum edita, poſt Francofurti recuſa, licet Bononienſis editio ſplendidior non ſolum ſit, ſed etiam accuratior. Hic enim non ſolum phyſice hiſtoriam animalium tractat, ſed etiam ex hiſtoriis, fabulis atque moralibus eandem illuſtrat *Piſcium & aquatilium hiſtoriam* perduxit GVILIELMVS RONDELETIVS, *Londini 1554, f.* Melior tamen adhuc

eſt

eſt FRANCISCI WILLVGBEII *hiſtoria piſcium*, quæ cura Ioannis Raii prodiit *Oxonii 1686, f.* atque hodie præcipua habetur. WOLFGANGI FRANTZII *hiſtoriam animalium* cum commentariis & ſupplementis edidit Ioannes Cypriani, quæ non inelegans eſt, & ſtudioſis Theologiæ adprimis vtilis. Licet SAMVELIS BOCHARTI *Hierozoicon* ſit præſtantisſimum, vtpote in quo de animalibus, quorum in ſacra Scriptura fit mentio, agit, prodiit *Londini 1663, f.* & *Francofurti ad Mœnum 1675, f.* Multa tamen tranſumſiſſe videtur ex IOANNIS BVSTAMANTINI tomis duobus *de animalibus ſacræ Scripturæ, Compluti 1595, 4. Lugduni 1620, 8.* Continuauit Bochartum IOANNES HENRICVS MAIVS in tractatu ſuo *de hiſtoria animalium, Durlaci 1686, 8.* Non prætereundi ſunt ſcriptores, qui de anima vel ratione brutorum egerunt. Inter quos primo loco nominari merentur THOMÆ WILLISII *de anima brutorum* exercitationes duæ, *Oxonii 1672, 4.* editæ, quarum prior eſt phyſiologica, altera pathologica. ANTONII le GRAND diſſertatio extat *de carentia ſenſus & cogitationis in brutis, Londini 1675, 8.* Verum, HIERONYMVS RORARIVS libros duos edidit, *quod animalia bruta ratione melius vtantur homine*, qui prodierunt *Pariſiis*

1648, 8. Elegantissima est IOANNIS ANDREÆ SCHMIDTII *logica brutorum*, quæ cum diuersis ipsius disputandi processibus prodiit, eiusdemque Geometria brutorum *Ienæ 1690, 4. Theatrum insectorum* ab EDVARDO WOTTONO, CONRADO GESNERO, THOMAQVE PENIO inchoatum perfecit THOMAS MOVFETTVS, *Londini 1534, f.* Accuratior tamen est IO. SWAMMERDAMI *historia generalis insectorum, Vltraiecti 1685, 4.* & STEPHANI BLANCARDI *Schauplatz der Raupen.*

§. XII.

Historiam plantarum libris X. descripsit græce & latine THEOPHRASTVS ERESIVS, *Amstelodami 1644, f.* & qui in eandem commentatus est IVLIVS CÆSAR SCALIGER, *Lugduni Batauorum 1566, f.* Sic etiam IO. IONSTONVS *notitiam regni vegetabilis* edidit, seu plantarum, *Lipsiæ 1661, 12.* Idem scripsit dendrographiam, seu historiam naturalem de arboribus & fructibus, tam nostri, quam peregrini orbis, *Francofurti 1662, f.* VLYSSIS ALDROVANDI *dendrologia* per Ouidium Montalbanum edita *Bononiæ 1668, f.* & *Francofurti 1672, f.* Optimi vero, qui de plantis scripserunt, sunt Mr. DEDV *de l'ame des plantes, & de leurs naissances, de leurs nourriture & de leur progres es-*

say

ſay de phyſique, à Paris 1682, 12. Mr. Mariotte eſſays de phyſique, où Memoir es pour ſervir à la ſcience des choſes naturelles premier eſſay de la vegetation des plantes, à Paris 1676, 12. Hi enim vegetationem plantarum exacte deſcribunt. Ab accurata diſpoſitione plantarum merito commendanda eſt IO. RAII *hiſtoria plantarum, Londini 1686, f.* qui multa quoque ſe hauſiſſe profitetur ex ANDREA CÆSALPINO *de plantis, Florentiæ 1583, 4. Anatomen plantarum* optime deſcripſit MARCELLVS MALPIGHIVS, *Londini 1675, f.* & qui eodem tempore editus eſt tractatus NEHEMIÆ GREW. Plures occurrunt inter Botanicos, de quibus in bibliotheca medica dicemus.

§. XIII.

De cœlo optimum eſt ATHANASII KIRCHERI *iter ecſtaticum cœleſte*, cum ſcholiis Caſparis Schotti, *Herbipoli 1660, 4.* IACOBI BERNOVLLII extant *cogitationes de grauitate ætheris, Amſtelodami 1683, 8.* Quantum ad menſuram aeris, *traité des hygrometres, où machines pour meſurer la ſechereſſe & l'humidité de l'air à Paris 1686, 12.* Naturam vero aeris expoſuit Mr. MARIOTTE *ſeconde eſſay de phyſique, de la nature de l'air à Paris 1679, 12.* Aeris atmoſphærici naturam detexit WOLFERDVS

SENGVERDVS, in *inquisitionibus experimentalibus*, *Lugduni Batauorum 1699*, *4*. Circa originem & mutationes generales orbis sublunaris occupatus est THOMAS BVRNETVS in *theoria telluris sacræ*, *Londini 1681*, *4*. edita. Contra quem tamen scripsit *Anti-Burnetum*, IANVS BIRCHERODIVS, siue tractatum, in quo opus creationis diei tertii explicatur, atque telluris forma, aquarum altitudo & copia, contra Thomæ Burneti theoriam telluris sacræ illustrantur, *Hafniæ 1688*, *8*. in quo paradoxa Burneti breuiter quidem, sed in quibusdam solide refellit. Recentior quidam Scriptor Anglus ROBERTVS A CLAIR in tractatu suo, quem inscripsit *the abyssinian philosophy confuted*, *Londini 1697*, *12*. edito, hanc Burneti hypothesin apud Habessinos iamdum fuisse receptam probat, eandemque refutat. *Nouam telluris theoriam a nevv theoric of the earth* auspiciis atque subsidiis Nevvtoni, composuit GVILIELMVS WHISTONVS, *Londini* editam *1696*, *8*. in qua operose demonstrat, creationem mundi hexaemero factam, diluuium uniuersale, & generalem conflagrationem, prout in scriptura proponuntur, cum ratione & philosophia optima congruere.

§. XIV.

§. XIV.

Circa materiam lucis habemus ATHANASII KIRCHERI *artem magnam lucis & vmbræ*, quæ prodiit *Romæ 1645, f.* & *Amstelodami 1671, f.* & qui nouas atque singulares opiniones fouet ISAACVS VOSSIVS, *de lucis natura & proprietate*, *Amstelodami 1662, 4.* Contra hunc scripserunt PETRVS PETITVS *de ignis & lucis natura, Parisiis 1664, 8.* & IOANNES BRVYN *de luce, Amstelodami 1664, 4.* In meteororum doctrina æstimantur maxime LIBERII FROMONDI *meteorologicorum libri V, Londini 1656, 4.* atque speciatim quoque huc referenda est elegantissima dissertatio GEORGII ALBERTI HAMBERGERI, professoris apud nos celeberrimi, *de iride diluuii*, habita *1696, 4.*

§. XV.

Circa flumina & montes egregie occupatus fuit ATHANASIVS KIRCHERVS in *mundo* suo *subterraneo*, qui prodiit *Amstelodami 1665, f.* qui inter præcipuos in hac parte habendus. Accuratius tamen ingreditur DOMINICVS GVILIELMINVS in tractatu suo *de natura fluminum*, *Bononiæ 1697, 4.* in quo principiis mathematicis sua declarat. Alias habemus PLVTARCHI tractatum *de fluminibus & montibus*, qui cum Philippi Ioannis Maussaci notis prodiit

Toloſæ 1618, 8. Sic etiam VALERIVS FAVENTINVS dialogum edidit *de montium origine, Venetiis 1561, 4.* Elegantisſimum eſt ſcriptum ISAACI VOSSII *de Nili & aliorum fluminum origine, Hagæ Comitiis 1666, 4.* Hic enim cum in phyſicis excelleret, multa enodauit ſingularia. Facit etiam huc LEONHARDI THVRNEYSERS zum Thurn *Piſon, von kalten, warmen, Mineriſchen und Metalliſchen Waſſern, ſambt der Vergleichung der Planeten und Erdgewächſe in 10. Büchern, Franckfurt 1572, f.* Primi quatuor libri phyſici ſunt. Primo quidem disquirit, vnde aquæ vim mineralem atque metallicam recipiant. Secundo, qua ratione & quibus inſtrumentis aquarum virtus posſit explorari. Tertio qua ratione quinta eſſentia ex mineralibus poſſit elici. Quarto demum agit, qua ratione thermæ naturales præparari posſint, & comparatio inſtituitur metallorum ſingulorum, cum quibuscunque conuenientibus herbis. Reliqui libri omnes Germaniæ fluuios, riuos & fontes recenſent, eorumque virtutem ſanandi ac vim metallicam, thermas & ſimilia deſcribunt. Tres adhuc alios libros promiſit ſub titulo, *Gihon, Hidekel, Phrath*, quibus comprehendere promiſit fluuios Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ, Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Daniæ & reliquarum Europæ terrarum.

rum. Sed quantum conſtat, editi non ſunt. Eruditum quoque ſcriptum eſt ANDREÆ BACCII, quod *de thermis* compoſuit libris VII, in quo agit de vniuerſa aquarum natura, differentiis, miſtionibus cum terris, ignibus, metallis, lacubus, fontibus, fluminibus & balneis totius Orbis, methodo quoque medendi per balnea, deque lauationum atque exercitationum inſtitutis in thermis veterum Romanorum, prodiit *Venetiis 1588, f.* & *Francofurti 1607, f.*

§. XVI.

Alii nobis metallorum naturam expoſuerunt. Inter hos habemus IO. MATTHESII SAREPTAM, *Lipſiæ 1619, 4.* vernaculo ſermone editam, in qua ſingulis concionibus metallorum naturam atque qualitatem iuſte explicat. Facit huc potiſſimum GEORGIVS AGRICOLA *de ortu & cauſſis ſubterraneorum*, libris V, cum dialogo Bermanni, *Baſileæ 1558, f.* BERNARDI CÆSII *mineralogia, Lugduni 1636, f.* THEOPHRASTVS PARACELSVS *de mineralibus* & ſcriptores ſimiles, ipſe quoque KIRCHERVS in *mundo ſubterraneo.* Alias modum metalla inueniendi, metallifodinas exercendi, & ex mineris metallum eliciendi docuit ELIAS MONTANVS, in libro, cui titulum fecit, *Bergwerckſchatz, d. i.*

ausführlicher Bericht von Bergwercken, nach der Ruthen und Witterung. Scriptum hoc ex manuscripto antiquo hausisse se testatur, sed nullus alius est quam Basilii Valentini liber, quem composuit *von Bergwercken*, qui alias quoque in tomo secundo operum Valentini continetur. Elegans est ALONSI BARBÆ *el arte de los Metallos*, quæ postea in germanicum sermonem translata sub titulo: *Bergbüchlein*, prodiit *Hamburgi 1676, 8.* Agit ibi auctor de metallis, horumque origine, aliisque rebus singularibus, quæ ad notitiam metallorum in Peruana prouincia obseruauit. Rationem vero dignoscendi metalla & tractandi minerας optime descripsit LATZARVS ERCKERVS im *Probirbuch*, *Franckfurt 1673, f.* Vt taceam alios, qui certorum tantum metallorum naturam exposuerunt, vti extat DANIELIS GEORGII MORHOFII elegantissima oratio *de auro*, quæ inter alia eiusdem edita est.

§. XVII.

De *Magnete* egerunt varii. Extat NICOLAI ZVCHI, *philosophia noua de machinis & magnete, Romæ 1652, 4.* VINCENTII LEOTARDI *magnetologia*, f. *noua de magnete philosophia*, *Lugduni 1668, 4.* Sic etiam æstimantur WILHELMI BARLOW *obseruationes magneticæ*, *Londini 1616, 4.* anglice scri-

ſcriptæ, contra quas cum MARCVS RIDLEVVS animaduerſiones ederet, *detectione vanitatis* in easdem reſpondet Barlow, *Londini 1618, 4.* Optimum vero eſt ATHANASII KIRCHERI *magneticum naturæ regnum*, ſ. diſceptatio *de triplici in natura rerum magnete inanimato, animato & ſenſitiuo*, quod *Coloniæ 1643, 4.* editum, & variis experimentis comprobatum eſt. De virgula diuinatoria ſingularis tractatus extat Mr. de VALLEMONT *la phyſique occulte, où traité de la baguette diuinatoire, à Amſterdam 1693, & 1696, 12.* vbi ſingularia proponit de efficacia virgulæ diuinatoriæ, qua etiam homicidæ, innocentes & ſimilia poſſint detegi. Huic tamen contrarium ſcriptum edidit IOANNES GOTTFRIDVS ZEITLERVS, *pancomyſterion, ſ. tractat von der Wünſchelruthe, Halæ 1700, 8.* in quo multa hucusque paradoxa proponit, licet in præfatione ſæpe diſſentiat Thomaſius.

§. XVIII.

Cum autem multum momenti in phyſicis præbeant illi, qui in ephemeridibus noua experimenta proponunt, operæ pretium erit de iisdem quoque agere. Initium fecerunt Angli, quorum Societas Regia apud omnes nota eſt. Edidit autem HENRICVS OLDENBVRGIVS, ſecretarius ſocieta-

cietatis *Philoſophical transactions*, *Londini 1666, 4.* quarum etiam aliquæ ſub titulo: *Acta philoſophica ſocietatis Regiæ in Anglia per Ioannem Sterpinum* in latinum ſermonem translata prodierunt *Lipſiæ 1675, 4.* In his autem varia noua experimenta in ſocietate propoſita declarantur, vti latius de hiſce actis dictum fuit in introductione ad rem litterariam p. 88. Anglorum exemplo excitati Medici atque Phyſici Germaniæ excellentiſſimi, qui in ſocietatem coeuntes, *miſcellanea curioſa medico-phyſica academiæ naturæ Curioſorum* ab anno 1670. iam XXIV. tomos ediderunt, licet ab aliquot retro annis paullatim deſierint. In his autem continentur obſeruationes phyſicæ & chymicæ rariores a ſociis exhibitæ, atque in ſuos annos & decurias collectæ. Faciunt huc etiam *acta Philexoticorum Brixienſia*, menſtruatim edita a Martio 1686. ad Februarium 1687, in quibus rariores occurrunt obſeruationes mathematicæ, phyſicæ & medicæ. Mathematicis & phyſicis obſeruationibus repletiſſimæ ſunt *ephemerides Florentinæ*, *ſaggi de naturali eſperienze fatte nell' academia del Cimento, ſotte la protezzione del Sereniſſimo Principe Leopoldo di Toſcana in Firentze 1667, f.* atque rariſſimæ ſunt.

§. XIX.

§. XIX.

Subnectendi hiſce ſunt, qui in muſæis varia naturæ curioſa repræſentarunt, atque ob materiam medicam quam exhibent, partim ad bibliothecam medicam, partim ad ſcriptores phyſicos referuntur. Inter præcipua numeratur OLAI WORMII *muſæum, Wormianum* dictum, *Lugduni Batauorum 1655, f.* & *muſæum Calceolarianum, Venetiis 1621. f.* quæ præter curioſa naturæ, ſimul partium contentarum explicationem exhibent. VLYSSIS ALDROVANDI *muſæum*, quod *Bononiæ 1648, f.* cum figuris prodiit, rariſſimum eſt, & præter metallorum naturam, harum etiam diuerſas ſpecies conſiderat. *Muſæum Daniæ Regis* haut ita pridem deſcripſit OLIGERVS IACOBÆVS. *Muſæum regalis Societatis Anglicanæ*, ſiue catalogum & deſcriptionem rariorum rerum naturalium & artificialium, quæ pertinent ad Societatem regiam edidit NEHEMIAS GREW, *Londini 1681, f. Muſæum Gottorpienſe* deſcripſit ADAMVS OLEARIVS. Animalia teſtacea additis figuris elegantiſſime expoſuit PHILIPPVS BONANVS in *recreatione mentis & oculi*, *Romæ 1684, 4.* Sub prælo iam ſudat Francofurti ad Mœnum MICHAELIS BERNARDI VALENTINI *Muſæum Muſæorum*, oder *allgemeine Natur*

tur und Materialienkammer, cuius præfatio historiam omnium quotquot extant, musæorum continebit, ipsa vero tractatio secundum tria regna, potiora naturalia, ea maxime, quæ in officinis occurrunt, exponet, cum variis figuris æneis, cuius editionem vtilissimam expectamus.

§. XX.

Pneumaticam Aristotelici in parte speciali metaphysicæ tractant, alia seperatim. Ita habemus GEORGII MEIERI *pneumaticam, Wittebergæ 1663, 4.* editam, & quæ ad Cartesianorum principia directa est ANTONII HEEREBOOD *pneumatica, Lugduni Batauorum 1659, 12.* Melior vero est IO. CLERICI *pneumatica, Amstelodami 1692, 8.* Recentiores quidam per substantias intermedias, omnes, quæ in eadem occurrunt difficultates, optime superari posse putant. Auctor illius sententiæ est THEOPHRASTVS PARACELSVS, quam dein scriptor quidam Gallus sub nomine Comte de CABALIS, cuius auctorem esse dicunt Abbatem VILLARS, latius deduxit in libro, cui titulus: *entretiens sur les sciences secretes.* Recentior est BALTHASAR BEKKERVS, cuius *mundus fascinatus*, *die bezauberte Welt*, in multorum versatur manibus.

Scri-

Scriptum hoc Belgica lingua primum prodiit libris duobus, *Leouardiæ 1690, 8.* & *Amſtelodami 1671, 4.* tertius vero liber *Amſtelodami 1693, 4.* poſt in linguam Germanicam translatus prodiit *Amſtelodami 1693, 4.* in linguam Gallicam, *Amſtelodami 1694, 12.* 4. vol. Inſtitutum auctori eſt, vt ſi non exiſtentiam Spirituum, horum tamen operationes neget, idque tanto adparatu egit, ut pleraque loca ſcripturæ, quæ de operationibus ſpirituum teſtantur, aliter eſſe intelligenda tradat. Inter reliquos autem, qui eiusdem hypotheſes refutarunt, præcipue illud egit egregie Buddeus, in parte ſexta philoſophiæ theoreticæ, cap. II.

§. XXI.

Theologiæ naturalis Scriptores varii ſunt. Alii gentilium Theologiam illuſtrarunt, id quod facit GERARDVS IOANNES VOSSIVS *de origine & progreſſu idololatriæ*, cuius prima vice quatuor tantum libri prodierunt *Amſtelodami 1641, 4.* qui dein ab auctore plurimum aucti, adiectis aliis ex eiusdem autographo quinque libris poſt mortem iterum prodierunt *Amſtelodami 1668, f.* & *Francofurti 1675, 4.* in quo opere idololatriæ originem declarat, atque in phyſiologia ſua paganorum cultum ad res naturales accommodat. Secutus eundem

fuit

fuit ANTONIVS van DALE, in egregio ſuo tractatu *de idololatria*, in quo demonſtrauit omnem gentilium cultum vel ſuperſtitione, vel fraudibus niti: prodiit *Amſtelodami 1696, 4.* Inter Anglos eminet EDVARDI, Baronis HERBERTI de CHERBVRY tractatus *de religione gentilium, errorumque apud eos cauſſis, Amſtelodami 1663, 4.* qui naturali non ſolum cognitioni nimium quid tribuit, ſed etiam tum in præcipuo ſummi ac veri Dei cultus genere gentiles cum Chriſtianis fuiſſe concordes, homines perſuadere nititur, vniuerſæ Theologiæ Romanæ rationem exhibet, præcipuorum deorum cultum tradens, & principia Theologiæ naturalis gentilium exponens. Erroneas tamen eiusdem ſententias circa naturalem Dei cultum peculiari diſſertatione *de inſufficientia luminis naturæ ad ſalutem* a IOANNE MVSÆO conſtat eſſe confutatas.

§. XXII.

Alii ſunt, qui veritatem religionis Chriſtianæ contra oppugnatores adſeruerunt. Inter hoſce eſt HVGO GROTIVS, *de veritate religionis Chriſtianæ*, qui tractatus, additis adnotationibus, prodiit *Pariſiis 1640, 12.* PHILIPPVS MORNÆVS *de veritate religionis Chriſtianæ, Herbornæ 1620, 8.* Præcipuus vero haberi debet EDVARDVS STIL-

LING-

LINGFLEETVS, *in originibus ſacris*, quæ anglice primum prodierunt, poſt in Belgicam atque latinam linguam translatæ, diuerſis vicibus fuerunt editæ.

§. XXIII.

Non defuerunt, qui varias ſententias & dogmata gentilium de rebus diuinis collegerunt. Inter veteres illud egit EVSEBIVS in quindecim libris *de præparatione euangelica*, qui græce & latine cum notis Franciſci Vigerii prodierunt *Pariſiis 1628, f.* in iisdem enim varias ſententias Iudæorum atque gentilium de Deo, eiusdemque attributis proponit. Secutus hunc fuit AVGVSTINVS STEVCHVS in ſuo *de perenni philoſophia tractatu*, qui *Lugduni 1540, f.* prodiit, in quo ſententias philoſophorum diverſæ ſectæ, quas in Theologia habent, proponit, easdemque examinat. Idem egit GVILIELMVS POSTELLVS, libris quatuor *de orbis terræ concordia*, quorum tres primum *Pariſiis 1543, 8.* prodierunt, quartus aliis editionibus, ſine addito loco & anno factis, adiectus. Hoc autem ipſi in hoc ſcripto potisſimum eſt inſtitutum, vt religionis Chriſtianæ veritatem ex rationis rectæ principiis demonſtret, id quod etiam libro primo huius concordiæ ſpeciatim egit. Altero vitam, educationem, mores Muhamedis,

dis, eiusque sectatorum tradit, atque Alcoranum refutat. Tertio, quid commune totus orbis tam iure humano, quam diuino habeat, tradit. Quarto, qua arte sine seditione falsæ de Deo & diis persuasiones ad verum possint pertrahi. Inter recentiores illud egit accuratissime PETRVS DANIEL HVETIVS in *demonstratione sua euangelica*, libro eleganrissimo, qui primum *Parisiis* prodiit *1641, f.* post *Amstelodami 1680, 8.* nuper demum recusus est *Lipsiæ 1702, 4.* in quo testimonia, quæ de veritate religionis christianæ proposuerunt gentiles, congesit atque examinauit solidisime. Cum hoc conferendus est HENRICVS MORVS, in *explanatione* sua *magni mysterii pietatis*, quæ *Londini 1674, f.* edita, in qua ea, quæ obscura sunt in religione christiana, exponit & veritatis certitudinem firmat.

§. XXIV.

Ad mentem scholasticorum Theologiam naturalem proposuerunt alii. Inter hos habemus RAYMVNDI de SABVNDE *Theologiam naturalem*, seu librum creaturarum de homine & creaturis, *Lugduni 1540, 8.* THEOPHILI RAYNAVDI Theologiam naturalem, seu entis increati & creati intra supremam abstractionem ex naturæ lumine inuestigationem, *Lugduni 1622, 4.*

LV-

LVDOVICI GRANATENSIS *philosophia Christiana* de opere creationis & quomodo per creaturas ad creatoris cognitionem perueniatur, *Ingolstadii* prodiit *1650, 8.* KILIANI RVDRAVFFI *Theologiæ naturalis, Giessæ 1657, 8.* HERMANNI ALEXANDRI ROëLL *dissertatio de religione rationali, Franeckeræ 1690, 8.* & quæ inter hasce non minima habetur STEPHANI KLOTZII *Theologia naturalis*, quæ prodiit *Rostochi 1640, 8.*

§. XXV.

Recentiora scripta sunt IO. CLAVBERGII *centuria exercitationum de cognitione Dei & nostri secundum philosophiam, Duisburgi 1656, 8.* TOBIÆ PFANNERI *systema Theologiæ gentilis, Genevæ 1679, 4.* GERARDI de VRIES *exercitationes rationales de Deo, diuinisque perfectionibus, Traiecti 1685, 4.* IOANNIS ANDREÆ SHMIDTII *Theologia naturalis, Ienæ 1689, 8.* & quæ Arminianis potissimum opposita est IO. PAVLI HEBENSTREITII *Theologia naturalis, Ienæ 1696, 8.* Magni suo merito fiunt PETRI POIRETI *cogitationum rationalium de Deo, anima & malo libri quatuor, Amstelodami 1685, 4.* quibus omnia philosophiæ fundamenta hac in parte continentur & Benedicti Spinozæ errores convincuntur. Cum tamen ob subtilitatem nimium obscurus sæpe sit Poiretus, præferendi illi sunt SAMVELIS

PAKKER *disputationes de Ceo, Londini* editæ *1678. 4.* quibus Atheos aliosque veritatis hostes grauiter conuincit.

§. XXVI.

Alii tamen præter Poiretum atque Parkerum in conuincendis Atheis eiusdemque farinæ hominibus fuerunt occupati. Primum sine dubio locum meretur HENRICVS MORVS, qui multis contra Atheos atque Epicureos disputauit in *dialogis* suis *diuinis, antidoto aduersus atheismum*, tractatu *de immortalitate animæ* & similibus. Apud Germanos extat IOANNIS LVDOVICI FABRICII *apologeticus pro genere humano contra calumniam Atheismi, Heidelbergæ 1682. 4.* atque IOANNIS EBERHARDI SCHWELINGII *mens immortalis contra Atheos, Scepticosque demonstrata, Bremæ 1683. 12.* Galli tamen hac in parte plura præstiterunt. Extat enim *Traité de religion contre les Deistes & les nouveaus Pyrrhonniens, à Paris 1677. 12.* M. F. DYROIS *preuves & preugés pour la religion Chretienne & catholique contre les fausses religions & l'atheisme, à Paris 1683. 4.* Præcipuum vero scriptum est PETRI CHAVVINI *de naturali religione, Roterodami 1693. 8.* contra Deistas atque Atheistas directum. Huic tamen se opposuit Dominus de VRIGNY. Hic enim gallico idiomate scripsit epistolam con-

contra Antitrinitarios, tolerantes & moralistas, cui adiecit animaduerſiones ad dictum Chauuini librum 1693. 8. In hiſce, multorum errorum arguit Chauuinum immo ipſum Atheiſmi ſemita ſpargere contendit. Defendit tamen ſeſe Chauuinus in libro, quem inſcripſit: *Eclairciſſemens ſur vn livre de la religion naturelle. à Roterdam 1693. 8.* in quo etiam ea, quæ durius dixerat Vriguius, ad examen reuocat. Vtrorumque rationes & cauſſam examinauit in inaugurali ſua IOANNES FRANCISCVS BVDDEVS, *Halæ* habita GVILIELMVS NICHOLS anglico idiomate *collationem cum Theiſta* ſcripſit, cuius pars prior *Londini 1696. 8.* poſterior *Londini 1697. 8.* pars tertia *1698.* quarta & vltima *1699. 8.* prodiit. Oppoſita illa potiſſimum eſt volumini cuidem epiſtolarum, quod Carolus Blount ſub ſpecioſo oraculorum rationis titulo ediderat, in quo epiſtolis quibusdam impietatem ſuam ſatis aperte profeſſus eſt Blountius. Id quod anſam dedit Nicholſio prolixius argumenta eiusmodi farinæ hominum indagandi, eademque examinandi. Contra Spinozam vero alii diſputarunt. Habemus enim *l' impie conuaincu*, où *diſſertation contre Spinoſa, dans laquelle on refute les fondemens de ſon Atheiſme, à Amſterdam 1647. 8. Nouvel Atheiſme renuerſé où refutation*

du Syſteme de Spinoza, par Mr. LAMY *1696, 12.* & qui prolixius illud egit IACOBVS ABBADIE in *traité de la verité de la religion Chretienne, a Rotterdam 1684, 8.*

CAPVT SEXTVM.

DE

SCRIPTORIBVS PHILOSOPHIÆ PRACTICÆ, ET QVIDEM ETHICIS.

§. I. *Scriptores de bibliographia morali.* §. II. *Scriptores, qui ſententias veterum philoſophorum morales collegerunt.* §. III. *Scriptores philoſophiæ mythicæ.* §. IV. *Moralia Ariſtotelis cum Commentariis Græcis.* §. V. *Ariſtotelis ſectatores in moralibus, Theophraſtus Ereſius, Cicero & Boethius.* §. VI. *Scriptores Scholaſtici de Moralibus.* §. VII. *Moraliſtæ recentiores.* §. VIII. *Scriptores de iuſtitia & iure.* §. IX. *Scriptores, qui Moralia ſecundum præcepta Decalogi demonſtrarunt.* §. X. *Scriptores, qui in moralia Ariſtotelis introductiones dederunt.* §. XI. *Scriptores, qui compendia ediderunt ex Moralibus Ariſtotelis.*

telis. §. XII. *Ethica Carteſiana.* §. XIII. *Scriptores ethici eclectici.* §. XIV. *Scriptores qui ad doctrinam de adfectibus faciunt.* §. XV. *Scriptores Moralium paræneticí.* §. XVI. *Scriptores adagiorum.* §. XVII. *Scriptores ethicæ paradigmaticæ.* §. XVIII. *Inter ſcriptores ethicæ characteriſticæ præcipuus eſt Theophraſtus Ereſius, & qui illum ſecuti.* §. XIX. *Reliqui ſcriptores ethicæ characteriſticæ.* §. XX. *Scriptores, qui de moribus diuerſarum gentium egerunt.* §. XXI. *Scriptores de delectu ingeniorum.* §. XXII. *Scriptores ethicæ Chriſtianæ.* §. XXIII. *Scriptores, qui moralem diſciplinam cum iurisprudentia docent iungere.* §. XXIV. *Scriptores, qui modum conuerſandi hodiernum præſcribunt.* §. XXV. *Scriptores, qui aulicorum mores formare conati fuerunt.* §. XXVI. *Scriptores ethicæ particulares.* §. XXVII. *Scriptores Theologiæ moralis & caſuum Moralium remiſſiue.* §. XXVIII. *Scriptores, qui Opuſcula Moralia ediderunt.*

§. I.

MOrum disciplina præcipuam partem olim fecit in veterum philosopia, neque tamen neglecta etiam fuit apud recentiores, si modo pari cum industria semper tractata. HENRICVS IVLIVS SCHEVRLIVS in *bibliographia* sua *morali*, quæ *Helmstadii* ex iterata editione *1686. 8.* prodiit, scriptores priscos, qui ad moralia faciunt, indicat, de iisdemque haut male iudicat. Optandum tamen esset, vt MORHOFII *polyhistor philosophicus*, & GEORG. SCHVBARTI *biblioth. selectæ philosophiæ practicæ*, quæ adhuc in manuscripto latent, cum ex iis multa notitia ad hanc classem haurire possit, essent edita. Historiam & scriptores veteres potiores explanauit SIMON GOVLARTIVS in *philosophia morum historica*, *Genevæ 1594. 8.* GEORGIVS PASCHIVS in academia Kilonienſi poucos ante annos instituerat singulari libro *de variis moralia tradendi formis modisque* agere, nec tamen præter summaria liber quispiam adhuc prodiit.

§. II.

§. II.

Antiquiſſimi philoſophi non tam ſcriptis hanc morum diſciplinam, quam potius ſymbolis & figuris, ſententiis & fabulis proponebant. Ægyptiorum philpſophia ſymbolica erat: Pythagoras & Græci ſententias proponebant & præcipue nota, ſunt *dicta ſeptem Græciæ ſapientum*, de quibus elegantiſſime ediſſeruit IOANNES FRANCISCVS BVDDEVS. De *ethica Platonica* atque *Pythagorica* MAGNI DANIELIS OMEISII in ſuperioribus iam fuit dictum. IOANNES STOBÆVS fragmenta moralia veterum philoſophorum ſub certis titulis congeſſit. Inter editiones eminet ea, quæ *Francofurti* facta *1581.* & *Lugduni 1608. f.* quibus addenda eſt *Pariſienſi 1623. f.* cui HVGO GROTIVS prolegomena & notas adiecit, quæ tamen admodum eſt rara. Tacemus iam DIOGENEM LAËRTIVM, aliosque qui placita veterum Philoſophorum congeſſerunt. Tacemus XENOPHONTIS *libros V. memorabilium*, quibus ſententias Socraticorum congeſſit, quod etiam ex recentioribus egit LEO ALLATIVS, qui *Socratis & Socraticorum epiſtolas* congeſſit *Pariſiis 1637. 4.* Xenophontis vero memorabilia in gallicum ſermonem tranſtulit CHARPENTIER, ſub titulo: *les choſes memorables*

de Socrate, quæ poſtea in germanicum idioma tranſtulit CHRISTIANVS THOMASIVS hoc titulo: *der Kern wahrer und nützlicher Weltweißheit, ehedeſſen von Xenophon in Beſchreibung der merckwürdigen Dinge des Socrates vorgeſtellet, und aus dem Franzöſiſchen des Herrn Charpentier ins Teutſche überſetzet, Halle 1693, 8.* in quo dicta Socratis eleganter exponuntur. Fuerunt alii qui ethicam Salomonis elicerent. Egit illud IOSEPHVS HALL in *Salomons Regier, Haushaltungs und Sitten-Kunſt, verteutſcht durch Andream Beyern 1684, 12.* Elegantiſſimus vero liber eſt *les conſeils de la ſageſſe, où recueil des maximes de Salomon, les plus neceſſaires à l'homme pour ſe conduire ſagement, à Paris 1677, 8. 2. vol.* Auctor libri dicitur NICOLAVS FAVQVETTVS, quem in exſilio ſuo compoſuerit. Sic etiam ſententias quasdam veterum philoſophorum congeſſit GVALTERVS DONALDSONVS, qui *locos communes ſapientiæ humanæ* edidit *Francofurti 1602, 4.*

§. III.

Antiquiſſima morum philoſophia videtur eſſe mythologica, in qua excellet ÆSOPVS, fabularum auctor inſignis, quæ in varias linguas translatæ prodierunt, ita vt Hebræi quoque illas lingua ſua legant. Hic autem teſte Gellio, de Noctibus Atticis

cis lib. II. c. XXIX, quæ vtilia monitu ſuaſuque erant, non ſeuere, non imperioſe præcepit & cenſuit, vt philoſophis moris eſt, ſed feſtiuos delectabilesque apologos commentus, res ſalubriter ac proſpicienter animadverſas in mentes animosque hominum cum audiendi quadam illecebra induit. Habemus hodie fabulas ſub Æſopi nomine, ab eodem effictas quidem, non autem ab ipſo, ſed ab aliis in ſcripturam redactas. Prodierunt autem iſtæ cum Aldi Manutii interpretatione latina, Gabriæ fabulis 43. atque Æſopi vita a Maximo Planude compoſita, adiunctisque aliquot gnomicis ſcriptoribus, *Francofurti ad Mœnum 1583, 8.* Edidit poſtea illas Ioachimus Camerarius, addiditque narrationes alias cum hiſtoria vitæ fortunæque Æſopi, *Lipſiæ 1598, 8.* Inter latinos veteres idem egit PHOEDRVS, cuius *quinque fabularum Æſopicarum libri* extant. Suppreſſo nomine fabulis hiſce tanquam ſuis vſi ſunt NICOLAVS PEROTTVS & GABRIEL FAËRNVS. Horum tamen plagium patuit, poſtquam Petrus Pithœus illas primus vulgauit *Auguſtoduni Tricaſſium 1596, 12.* Prodierunt inde cum Conradi Rittershuſii, Ioannis Meurſii notis & Caſparis Scioppii ſpicilegio, *Antwerpiæ 1610, 8.* Poſtea Iſaacus Neueletus

Phœdrum cum notis suis recudi curauit inter fabulas variorum auctorum græcas, 297. Æsopi, 40. Aphthonii, 54. Gabriæ, & latinas 60. anonymi veteris, in bibliotheca Palatina repertas versibus elegis, tum fabulas 42. Auieni, eodem carminis genere scriptas, & Laurentii Abstemii, recentioris scriptoris fabulas 199. sermone soluto apud Commelinum *1610. 8.* atque ex iterata editione *Francofurti 1660. 8.* Optima vero editio est Ioannis Schefferi, *Argentorati 1673. 8.* cui præter proprias notas, Franciſci Guiieti animadversiones & Ioannis Freinsheimii indicem locupletisſimum adiecit. Plures editiones enumerat Ioannes Albertus Fabricius in Bibliotheca sua latina p. 54. 55. Nec desunt inter Gallos recentiores, qui idem argumentum adgressi fuerunt. Quibus hodie haut absimiles sunt, qui per fabulas Romanenses moralia tradi posse existimant, licet hæ vitiorum potius sint incitamenta, quam ad virtutem fundamenta.

§. IV.

Succedunt moralia ARISTOTELIS. Inter hæc præcipui sunt *libri ad Nicomachum* scripti, quos ipsi Nicomacho quidem attribuendos potius putat Cicero V. de Finibus cap. V. pro Aristotele tamen consensus eruditorum militat. Nec desunt etiam, qui

eude-

eudemiorum libros Aristoteli vulgo adscriptos abiudicerit EVDEMIVM Rhodium, quendam Aristotelis discipulum substituentes, licet stylus potius & tractandi ratio pro Aristotele faciat. *Magna Moralia* quoque Aristotelis esse consentiunt plerique, licet *de virtutibus & vitiis* librum ipsi denegent. Plures autem extant in Nicomachiorum libros Commentarii. Aldus Manutius edidit EVSTRATII, ASPASII, MICHAELIS EPHESII, *Venetiis 1536. f.* Hos autem commentarios græce tantum editos in latinum sermonem transtulit Ioannes Bernhardus Felicianus, *Parisiis 1543. f.* adiecta dissertatione *de duplici hominis vita actiua & contemplatiua*, ex mente Aristotelis. Græco latinos edidit Samuel Rachelius, *Helmstadii 1662. 4.* vbi præmittitur Hermanni Conringii epistola, in qua de horum ætate atque studiis edisserit. Iungenda his est ANONYMI *paraphrasis græca librorum moralium Aristotelis* ex recensione & versione Danielis Heinsii, *Lugduni Batauorum 1607. 8.* Nec omittendæ sunt IO. ARGYROPVLI *commentationes in moralia Aristotelis* a se conuersa, *Coloniæ 1606. 8.*

§. V.

Aristoteli proxime succedunt huius sectatores & discipuli. THEOPHRASTVS ERE-

ERESIVS inter hos præcipuus eſt, cuius *opera omnia græce & latine ex Theodori Gatzæ interpretatione* edidit atque emendauit Daniel Heinſius, *Lugduni Batauorum 1613, f.* Egregii ſunt eiusdem *characteres ſeu notationes morum*, qui græce & latine cum ſcholiis Cl. Auberii prodierunt *Baſileæ 1582, 8.* poſtea cum verſione Iſaaci Caſauboni, *Lugduni 1612, 8.* recuſi *Helmſtadii 1686, 4.* de quibus infra pluribus. Nec minus æſtimandi ſunt M. TVLLII CICERONIS *de Officiis libri III.* qui ex editione optima Ioannis Georgii Græuii prodierunt *Lugduni Batauorum 1688, 8.* neque tamen contemnenda eſt editio, quæ cum commentario & notis Samuelis Rachelii prodiit *Francofurti 1668, 8.* quibus multa enodantur moralia. Alia eſt Hieronymi Wolffii, quæ *Baſileæ* prodiit *1579, f.* Addi poſſunt CICERONIS *V. libri de finibus*, diuerſimode editi & SEVERINI ANICII MANLII BOëTHII *libri V de conſolatione philoſophiæ*, quos recenſuit & cum optimis notis edidit Ioannes Bernartius, *Antwerpiæ 1607, 8.* & in vſum Delphini Petrus Callyus, *Pariſiis 1680, 4.*

§. VI.

Sequuntur Scholaſtici, inter quos primas fert THOMAS de AQVINO, qui ſcripſit *lectiones ethicas*, a Nicolao Remigio, *Vene-*

Venetiis 1563, f. poſt, *Pariſiis 1640, f.* editas. Hoc opus multis olim æſtimatum & auro contra æſtimatum. Sic etiam *ſecunda ſecundæ ſummæ Theologicæ* ad moralem diſciplinam facit. Huncce excipiunt, qui in Ariſtotelis Moralia fuerunt commentati, DONATVS ACCIAIOLVS, cuius *Commentarius in ethicam Ariſtotelis* prodiit *Venetiis 1576, 4.* & FRANCISCVS PICCOLOMINÆVS, cuius *vniuerſa philoſophia de moribus* in X gradus diſtributa, recuſa eſt *Francofurti 1625, 8.* vtrique tamen Thomam ſequuntur. Maiori cum elegantia illud egerunt alii. IOACHIMVS CAMERARIVS, cuius *commentarius in ethicam Ariſtotelis, Francofurti 1578, 4.* prodiit, PETRVS VICTORIVS, cuius *Commentarius in ethicam Ariſtotelis, Florentiæ* recuſus *1584, f.* & MARCVS ANTONIVS MVRETVS, cuius commentarius extat *Ingolſtadii* excuſus *1602, 8.* atque iſti ad genuinam textus explicationem & emendationem faciunt. Conciſi magis ſunt, ſed elegantiores OBERTVS GIFANIVS, atque ANTONIVS RICCOBONVS: illius *commentarius Coloniæ* prodiit *1608, 8.* huius vero *Hanouiæ 1608, 8.* qui non tam ad textum faciunt, quam potius, vt interiora Moralium dogmata enodent. Extant præterea *variorum opuſcula moralia* a IOACHIMO CAME-

MERARIO edita, *Francofurti 1583. f.* GVALTERI BVRLÆI *Commentarius in Aristotelis Ethicam, Venetiis 1521. f.* ANDREÆ AIDII *clauis philosophiæ Moralis, Oppenheimi 1614. 8.* EDVARDI BREEREWOODI *Commentaria in ethicæ Aristotelis, Onoxii 1640. 4.* & similes, de quibus tacere præstat, quam plura monere.

§. VII.

Scholasticus sequuntur, qui vulgo dicuntur Moralistæ, quos tamen ex parte Theologi atque Iureconsulti sibi vindicant. Horum autem ex sectatoribus Thomæ, Iesuitis & Hispanis habentur quam plures. Inter ineptos Scholasticos insanire desiit IO. AZORIVS, qui edidit *institutiones morales, Lugduni 1625. f.* THEOPHILVS RAYNAVDVS inter Iesuitas non minimus æstimatur, cuius extat *de morali disciplina* tractatus singularis, ad Theologiam æque ac iurisprudentiam accommodatus, *Lugduni 1629. f.* atque alius *de virtutibus & vitiis, Lugduni 1634. f.* Eiusdem tenoris est FERDINANDI de CASTRO-PALAO opus *de virtutibus & vitiis*, quod *Lugduni* prodiit *1649. f. 3. Tomis* multis æstumatissimum. Adnectendi quoque sunt DOMINICI SOTI libri tres *de natura & gratia, Parisiis 1549. 8.*

§. IIX.

§. IIX.

Alii fuerunt, qui dum de Iuſtitia & Iure agerent, omnem philoſophiam moralem abſoluerunt. Eminent hæc in parte DOMINICVS SOTVS, qui VIII. Commentariorum libros parauit *de Iuſtitia & Iure, de iuramento & adiuratione, Antwerpiæ 1568. f.* Secutus hunc eſt LVDOVICVS MOLINA, qui VI. tomos reliquit *de Iuſtitia & Iure, Coloniæ 1614.* & *Moguntiæ 1659. f.* editus, & qui reliquis eſt acutior, LEONARDVS LESSIVS *de Iuſtitia & Iure, cæterisque virtutibus Cardinalibus, Pariſiis 1606. f.* recuſus *Lugduni 1653, f.* , Adnectendus hiſce eſt IOANNES de LVGO, qui *de Iuſtitia & Iure* Tomos II. edidit *Lugduni 1652. f.*

§. IX.

Alii Moralia demonſtrare conati fuerunt ſecundum ipſa præcepta Decalogi. Id quod egit DAVID a MAVDEN in *diſcurſibus moralibus ad X. præcepta Decalogi, Bruxellis 1627. f.* Præferendus eſt THOMAS SANCHETZ, cuius prior tomus *operis moralis in præcepta decalogi* prodiit *Lugduni 1615. f.* alter, *Lugduni 1621. f.* Præſtat tamen THOMÆ TAMBVRINI opus *ad præcepta Dei, Monachi 1659. f.* qui multa ſimul adnexit de causſis matrimonialibus. Huc faciunt, qui *de legibus* in genere & *legislatore Deo* egerunt

gerunt, inter quos præcipuus est FRANCISCVS SVARETZIVS, cuius tractatus *Antwerpiæ* prodiit *1613, f.* Accensendus tamen IO. de SALAS *Commentarius in primam secundæ Thomæ de Legibus, Lugduni 1611, f.* Ex nostratibus huc facit BALTHASAR MEISNERVS *libris IV. de Legibus, Wittebergæ 1632, 8.*

§. X.

Pergimus ad illos, qui ex fontibus hisce introductionem dederunt ad Moralia. Primi sunt, qui in Moralia Aristotelis illud tentarunt. Egit illud IACOBVS FABER, dictus Stapulensis, qui *introductionem* suam *in Moralia Aristotelis* publicauit *Parisiis 1616, f.* licet non omnibus arrideat. Amant alii AVGVSTINI MASCARDI *prolusiones ethicas*, quæ cum dissertationibus eiusdem de affectibus, siue perturbationibus animi prodierunt *Parisiis 1639, 8.* Ex nostris extat IACOBI THOMASII *breuiarium ethicorum Aristotelis ad Nicomachum, accessit Commonefactio breuis de versionibus latinis Nicomacheorum, Lipsiæ 1658, 8.* Optimi vero sunt, præter Piccartum in introductione sua in lectionem Aristotelis, IO. EISENHARTVS in *schediasmate suo de methodo doctrinæ moralis*, & præcipue VLRICVS HVBERVS in *specimine* suo *philosophiæ ciuilis*, quod

Fra-

Franeckeræ 1686. 8. prodiit, qui ob nexum, quem monſtrat atque ordinem, præprimis eſt commendandus.

§. XI.

Nec ſolum ſunt, qui introducerent in moralia Ariſtotelis, ſed etiam qui ad mentem ejusdem compendia ſua Moralia compoſuerunt. Præiuit in eodem PHILIPPVS MELANCHTON, cuius *elementa doctrinæ ethicæ* initium dederunt repurgandæ doctrinæ ethicæ ex Ariſtotele. Secuti eundem fuerunt varii, inter quos eſt HENRICVS IVLIVS SCHEVRLIVS, qui variis diſſertationibus *moralem philoſophiam* complexus eſt *Helmſtadii 1642, 8.* Non minimus ex Ariſtotelicis eſt IOANNES CONRADVS DüRRIVS, cuius *inſtitutiones ethicæ Altdorfi* prodierunt *1665, 8.* atque SAMVEL RACHELIVS, cuius *introductio ad philoſophiam moralem*, *Helmſtadii* edita eſt *1672. 4.* Præferenda tamen eſt CONRADI HORNEII *doctrina ciuilis*, *Francofurti 1648. 8.* edita, quæ, eo quod actiones humanas harumque principia optime explicat, adprimis eſt vtilis. Vt taceam Keckermanni, Kippingii, Goclenii, Alſtedii, aliorumque labores. Prolixum vero eſt opus IOSEPHI SAENZ. de AGVIRRE de *virtutibus & vitiis*, *Romæ*

1697. f. editum, atque ad normam librorum ethicorum ad Nicomachum directum.

§. XII.

Carteſius, vti in morali philoſophia haut adeo multa præſtitit, ita ſectatores quoque paucos inuenit. A multis tamen æſtimatur ſcriptum ejusdem *de paſſionibus, ſeu affectibus animi*, licet Poiretus libro III. de eruditione falſa p. 317. multis Carteſii ethicam refutauerit. Sequitur eundem HENRICVS MORVS in *enchiridio ethico*, licet hic etiam in multis propriam ſectetur philoſophiam.

§. XIII.

Plures ſunt, qui ad nullam certam ſectam adligari volunt, atque hi reliquis ſunt præferendi ARNOLDVS GEVLINX in *ethica* ſua, per Philaretum in lucem edita, *Amſtelodami 1695. 12.* ab Ariſtotele ſeceſſit, & quomodo a ſe ipſo cognoſcendo initium fieri debeat, docuit: accesſit CORNELII BONTEKOE *libellus de paſſionibus animæ*, cum ſerie rerum, quæ in ethica tractantur, alius vtiliſſimus. Ipſe PHILARETVS, ſiue IO. CLERICVS, *ethicam* ſuam duobus libris comprehenſam poſtea evulgauit *Amſtelodami 1696. 8.* multis nominibus commendatiſſimam. BERNHARDVS LAMY quoque ſeipſum cognoſcere

ſcere docet in libro ſuo, quem inſcripſit *l' art de ſe connoitre ſoi meme*, qui prodiit *Pariſiis 1694. 12.* Æſtimatisſimum & ſcriptum CHRISTIANI THOMASII *von der Kunſt vernünfftig und tugendhafft zu lieben, oder Einleitung zur Sittenlehre, Halle 1692. 8.* In quo ſcripto amorem verum fundamentum moralis doctrinæ eſſe probat, & bonum a malo quomodo dignoſcendum demonſtrat. Idem fere fundamentum ſupponit IOANNES de la PLACETTE in *nouveaux eſſais de Morale*, cuius tomus primus *Amſtelodami* prodiit *1692. 12.* alter *1695. 12.* in quo amorem ordinatum omnium virtutum principium ſtatuit, ex philautia autem vitia oriri dicit. Haut ita pridem cum aliis ſcriptis prodiit IO. FRANCISCI BVDDEI *ethica*, quam medicorum methodo abſoluit, ita, vt primo de homine, dein de morbis animi, eiusdemque miſeria, ſanitate mentis, tandem de medelis ſtatus corrupti ediſſerat elegantiſſime. Eandem methodum ſeruauit VINCENTIVS PLACCIVS *in typo medicinæ moralis, Hamburgi 1685. 8.* ad quem extant *acceſſiones ethicæ*, licet non eadem cura omnia abſolverit. Paucos ante annos prodiit *eſprit de la fauſſeté des vertus humaines*, ſcriptum egregium, in quo auctor demonſtrat, pleraque, quæ pro virtutibus habentur,

non nisi vitia esse, atque in fine capitis cuiuslibet, in quo virtus consistat, explicat.

§. XIV.

Alii solum circa doctrinam de affectibus fuerunt occupati. Commendandus ideo est LÆLII PEREGRINI *de noscendis & emendandis animi affectionibus* tractatus, qui *Vrsellis 1603. 8.* prodiit, *Argentorati* recusus *1614. 8.* Præcipue illud inter alios egerunt multi ex Gallis, quo faciunt *les Characteres de Passions de Mr. de Chambre*, qui licet Aristotelis sectetur philosophiam, multa tamen proposuit haut contemnenda circa characteres affectuum. Idem egit IO. FRANCISCVS SENAVLT *de l' vsage des Passions*, quem postea in Anglicum sermonem transtulit Henricus, Comes Monmouthius. In ethica BENEDICTI de SPINOZA extat quoque eiusdem tractatus *de origine & natura affectuum*, item *de seruitute humana*, seu de affectuum viribus, *Amstelodami 1677. 4.* qui tamen, vti alia eiusdem æque corruptus est & cum iudicio legendus. Vt taceam Cartesium, Mascardum, aliosque supra memoratos. Vnicum adhuc addimus tractatum Mr. NICOLE *de la volonté des ses principales actions, de ses passions & de ses egaremens divisé en cinq: parties, à Paris 1684. 12.* licet eundem non debite absoluerit.

§. XV.

§. XV.

Sunt præter hoſce, qui a monitis, quæ præſcribunt, neceſſariis, dicuntur Paræneticí. Facit huc ex antiquis ISOCRATES in *cohortationibus ad Dæmonicum*, quæ ex editione Henrici Stephani prodierunt *Pariſiis 1593. f.* Pertinent ad hanc claſſem etiam illi ex parte, qui gnomas & ſententias morales veterum philoſophorum congeſſerunt, de quibus ſupra §. II. fuit dictum, & præcipue gnomæ ethico-politicæ, nec non P. SYRI & L. SENECÆ *ſententiæ aureæ*, recenſente Iano Grutero: accedunt *gnomæ paræmiæque Græcorum & proverbia Germanica, Italica, Belgica, Gallica, Hiſpanica, Francofurti 1610. 8.* Congeſſit iſtas gnomas Gruterus ex Manuſcriptis, ad ordinem alphabeticum, qui etiam notas adiecit largiores atque egregias, in quibus iſtas auctoritate hiſtoricorum atque philoſophorum veterum elegantiſſime illuſtrat. Eminebant olim in hac parte Stoici, atque potiores epiſtolæ Senecæ, imprimis epiſtola XCV. huc referri merentur. Ex recentioribus GUILIELM. MECHOVIVS integrum ſyſtema *ethicæ paræneticæ* edidit *Francofurti 1671. 8.* in quo ſub ſuis titulis iuſto ordine paræneſes ad virtutem ex optimis auctoribus collegit. Immo huc quoque pertinet

tinet IANI GRVTERI *index ethicus in Ciceronem.* in quo Ciceronis paræneſes ad virtutem reperiuntur.

§. XVI.

Paræneticis adnectendi ſunt, qui adagia collegerunt, cum in iisdem contineantur multa præcepta ſalubria ad virtutem. Præcipua ſunt ERASMI ROTERODAMI *adagiorum chiliades,* diuerſis vicibus editæ atque in certos titulos digeſtæ, CAROLI BOVILLI *prouerbia*, IO. ALEXANDRI BRASSICANI, *Symmicta* MARSILII COGNATI, VICTORIS GISELINI, HADRIANI IVNII, M. ANTONII MVRETI, ADRIANI TVRNEBI, POLYDORI VERGILII & IOANNIS VLPII *adagia*, quæ omnia coniunctim prodierunt *Francofurti 1670. f.* *Epitome* vero *adagiorum* prodiit *Wiittebergæ 1616. 8.* Ex antiquis habentur MICHAELIS APOSTOLII *paræmiæ*, ſeu *prouerbia*, quæ primus Baſileæ edidit Antonius Heruagius, *Baſileæ 1538. f.* Sed duplo auctius id opus prodiit poſtea cum verſione & notis Petri Pantini, Andreæ Schotti atque Danielis Heinſii *Lugduni Batauorum 1619. 4.*

§. XVII.

Alii per exempla melius ethicam explicari posse putantes, ad eadem se adplicuerunt. Præ cæteris hoc egit IOANNES CONRADVS DüRRIVS in *ethica* sua *paradigmatica*, *Ienæ 1670. 8.* qui tamen simul præcepta iunxit. Pluret fuerunt, qui solum sub virtutum titulo exempla certa adlegarunt. Ex antiquis habemus VALERIVM MAXIMVM, qui nouem libris *dicta & facta memorabilia* veterum Græcorum Romanorumque sub certis titulis, quorum plerique ad Moralia faciunt, descripsit. Optima est editio, quæ cum eruditis notis Antonii Thysii prodiit ex Hackiana, *Lugduni Batauorum 1670. 8.* & cum notis Iusti Lipsii, *Antwerpiæ 1592. 8.* Imitatus hunce fuit BALTHASAR EXNERVS de Hirschberga in Valerio Maximo Christiano, qui prodiit *Hanouiæ 1645. 8.* in quo solum exempla a Christianis petita videmus adducta. Eiusdem Valerii exemplum secuti fuerunt varii. BAPTISTA FVLGOSIVS quidem, dux Genuensis, sub finem seculi XV. in exilio *dictorum atque factorum memorabilium libros IX.* scripsit ad Petrum filium, quos ex italico in latinum sermonem transtulit Gilinus atque edidit *Mediolani 1508. f.* Optima vero est editio

Iusti Gaillardi, *Parisiis 1589. 8.* Multa in eo reperitur exemplorum copia, vt quasi supplementum Valerii Maximi videri possit. Ex eiusdem fontibus MARCVM ANTONIVM SABELLICVM & IOANNEM BAPTISTAM EGNATIVM, qui alias quoque ex *libris exemplorum* clari sunt, agros suos irrigasse cum Zwingero testatur Vossius de Historicis latinis, lib. III. cap. VIII. p. 612. Ad eiusdem exemplum M. MARVLI, Spalatensis *dictorum factorumque memorabilium* libri sex extant, *Coloniæ 1609. 8.* quæ ex S. Scriptura, Patribus, & vitis sanctorum digesta, multa sepe quæ pontificiis magis arridents, habent intermixta. IANI NICII ERYTHRÆI, siue IOANNIS VICTORII ROSCII *exempla virtutum & vitiorum* extant *Coloniæ 1644. 8.* Vt taceam ANDREÆ HONDORFFII *promptuarium exemplorum*, auctum & latine versum a Lonicoro, *Francofurti 1607. f.* IOANNIS MANLII *locos communes* ex Melanchtonis ore & scriptis collectos *Basileæ 1600. 8.* aliosque qui sub aliis titulis exempla historica congesserunt, qui huc possint accommodari, de quibus dicemus in bibliotheca historica.

§. XVIII.

Elegantissima ethicæ pars est Characteristica. Potiores ex antiquis partes hic

facit

facit THEOPHRASTVS, cuius *characteres seu notationes morum*, græce & latine cum scholiis CL. Auberii prodierunt, *Basileæ 1582. 8.* postea cum versione Isaaci Casauboni, *Lugduni 1612. 8.* recusi *Helmstadii 1686. 4.* In sermonem hosce transtulit de la BRVYERE, sub titulo: *les caracteres de Theophraste, avec les caracteres, où les moeurs de ce siccle, à Paris 1700. 8. 2. vol.* Addidit autem Bruyere etiam characteres nostri seculi, quare anonymus quidam sub titulo: *sentimens critiques, sur les caracteres de Mr. de la Bruyere à Paris 1701. 12.* ipsum refutauit, atque hausisse eum ex scriptoribus quibusdam haut ita recentibus demonstrauit. Prodiit postea *Suite des Caracteres de Theophraste, à Paris 1700. 12.* quod pro labore de la Bruyere venditavit bibliopola, compertum vero fuit auctorem esse Mr. ALEAVME, aduocatum Rothomagensem, licet aliqua contineat, quæ adhuc vsui esse possint. Addimus *Theophraste moderne, à Paris 1700. 12.* qui caracteres continet recentiores, verum pleraque ex aliis fuere depromta.

§. XIX.

Isti quidem Theophrastum fuerunt imitati. Fontes vero aperuerunt varii. Inter veteres iamdum GALENVS singulari libello egit, *quod mores temperamentum se-*

quantur hominis, qui etiam inter alia eius extat. Ex recentioribus SCIPIO CLARAMONTIVS inter primos haberi debet, cuius *de coniectandis hominis moribus & latitantis cuiusque affectibus* liber *Helmstadti* recusus est *1664. 4.* Hic autem potissimum ex astris atque externis aliquot signis ingenia diiudicare docet. Secutus illum fuit EDO NEVHVSIVS, cuius *theatrum ingenii humani, seu de hominum cognoscenda indole, & animi secretis* prodiit *Amstelodami 1633. 8.* & HERMANNI FOLLINI *naturæ humanæ, siue mores & temperamenta hominum vsque ad intimos animorum secessus cognoscendi modus, methodo Aristotelis illustratus, Coloniæ 1649. 12.* Vtrique tamen longe post Claramontium sunt habendi. Egregii alias sunt LVDOVICI MOLINÆI *characteres*, in diuersis linguis excusi, in quibus Theophrastum imitatur, & IOACHIMI PASTORII *characteres virtutum* & de la CHAMBRE *passiones animi*, qui tamen omnes generales nimis sunt. Paucos ante annos prodiit CHRISTIANI THOMASII *Wissenschafft, das verborgene des Hertzens anderer Menschen auch wider ihren Willen aus der täglichen conuersation zu erkennen, Halle 1691. f.* Hæc autem melius adhuc declaravit, cum ipsi Ioannes Fridericus Mayerus & Wilhelmus Ernestus

Ten-

Tentzelius de eo litem mouerent, in *weiterer Erlauterung durch unterschiedene Exempel des ohnlängst gethanen Vorschlags, taegen der neuen Wissenschafft anderer Menschen Gemüther erkennen zu lernen, Halle 1692. 8.* vbi ex variis exemplis pleraque in cognoscendis tribus hominum vitiis, ambitione, voluptate, & auaritia, in quantum amori puro obstent, consistere probauit.

§. XX.

Gentium diuersarum characteres detexerunt omnes fere, qui politicum statum describunt, cum ex iis de ipsa reipublicæ ratione haut incertum fieri possit iudicium. Egit illud quoque SAMVEL PVFFENDORFFIVS in *introductione* sua, ad finem cuiuslibet capitis, vbi de statu nationis agit. Separatim IO. BOëMVS *mores, leges & ritus omnium gentium* descripsit, *Lugduni, 1582. 12.* qui tamen perbreuis est, hodie parum vtilis. Præstat longe IOANNIS BARCLAII *icon animorum, Londini 1624. 8.* & cum notis Augusti Buchneri, adiecto rerum indice per Ioannem Fridericum Heckelium, *Dresdæ 1681. 8.* In germanicum sermonem transtulit Martinus Opitius, sub titulo: *Spiegel Menschlichen Gemüths, Bremæ 1660. 12.* Huc facit *les Poutraits de la Cour de France & les Caracteres differens des femmes du Siecle avec la*

De-

Descriptionde l' amour propre contenant les caracteres des Coquettes, Bigottes, Spirituelles, licet auctores non vbique veris fundamentis inhæserint.

§. XXI.

Huc etiam faciunt, qui de ingeniorum delectu egerunt. Qualis est IOANNES HVARTVS in *scrutinio ingeniorum*, quod IOANNES CÆSAR Halensis, vulgo sic dictus AESCHACIVS MAIOR ex Hispanico in latinum sermonem transtulit. *Ienæ 1663. 8.* vbi diversi mores gentium non solum considerantur, sed etiam quænam ingenia ad singulas studiorum partes magis sint apta, exponitur. Contra hunc egit ANTONIVS POSSEVINVS in suo *de cultura ingeniorum* libello, qui *Coloniæ 1610. 8.* prodiit, in quo multa Iesuitarum principia in formanda iuventute stabiliuntur. Tertius accessit Gallus, vtrumque Italum & Hispanum superaturus, IORDANVS GVIBELLETVS in *examine examinis ingeniorum*, quod *Paris.* prodiit *1631.12.* Addimus VALENTINI HENRICI VOGLERI tractatum *de naturali in bonarum doctrinarum studia propensione, ingeniorum delectu & hodiernis studiorum corruptelis, Helmstadti 1672. 4.* qui tamen physicus potius est, nisi quod de studiorum coruptelis moneat accurate. Huc etiam

iam facit elegantisſima diſſertatio IOANN. FRANCISCI BVDDEI *de cultura ingeniorum, Halæ 1699. 4.* in qua de iis, qui ad ſtudia potisſimum apti, agit, quibus modis ingenium excolatur, tradit, & regulas quasdam in ſtudiis inſtituendis perutiles adnectit. Prodiit aliquot ante annos, apud nos IOANNIS PHILIPPI TREVNERI *prodromus ſcrutinio ingeniorum præmiſſus, Ienæ 1691. 4.* quæ diſſertatio eſt ingenioſisſima, potius ad illos directa, quibus aliorum ſtudia ſcrutari competit, quam ad ipſos ſtudioſos, ipſum tamen ſcrutinium nondum eſt editum.

§. XXII.

Alia eſt methodus eorum, qui Imperfectam dicunt moralem diſciplinam, niſi ex ſacris literis compleatur, atque ad verum vſum transferatur. Plerique quidem ſunt ex recentioribus, qui ethicam ancillam eſſe debere dicunt Theologiæ, ex naturæ tamen præceptis moralia deducunt. Alii vero ſingula cum ſcriptura ſacra conferentes, ethicas chriſtianas ſcripſerunt. LAMBERTVS DANÆVS illud egit in *ethica* ſua *Chriſtiana, Genevæ 1614. 8.* HIERONYMVS DANDINVS in *ethica ſacra, Cæſenæ 1651. f.* PETRVS PLATEANVS in *Opuſculis*, ſeu *libris*

III.

III de recto vſu philpſophiæ mornlis cum doctrina Chriſtana collatæ, Geneuæ 1587. 8. vbi accedit opoſculum *de ratione vivendi* ſecundum cuiusque vocationem. Idem egit VINCENTIVS PLACCIVS *de fructu præcipuo philoſophiæ moralis genuino, Helmſtadti 1676. 8.* Ex Socinianis extat IOANNIS CIRELLI, ſiue CRELLI *ethica Chriſtiana*, ſeu explicatio virtutum ac vitiorum, quorum in ſacris fit mentio, *Selenoburgi* apud Aſterios, ſine die & Conſule. 4. Ibidem impreſſa fingitur Eiusdem *Ethica Ariſtotelica* ad ſacrarum literarum normam emendata, quæ tamen cautum requirit lectorem. ADRIANVS COQVIVS in *obſeruationibus Critico-Sacris in N. T. Codicem*, qui agit de philoſophia morum, ethicam ſacram ex fundamentis Theologicis petit, *Lugduni Batauorum 1678. 4.* HENRICVS MORVS quoque varia diſcrimina inter ethnicam & Chriſtianam philoſophiam demonſtrauit in *compendio* ſuo *ethices*. Optimus vero hac in parte eſt HENRICVS ERNSTIVS, cuius *introductio ad veram vitam Amſtelodami 1649. 8.* edita, hac in parte præ reliquis eſt commendatiſſima.

§. XXIII.

Alii moralem diſciplinam cum iuriſprudentia docent iungere. Inter hos præcipu-

cipuus est IOANNES SCHILTERVS, in *manuductione* sua *ad philosophiam moralem*, *Ienæ 1676. 8.* edita, licet methodo Aristotelica incedat. Idem præstitit quoque IOANNES EICHELIVS, in libro *de iure, quo naturaliter liberi ac parentes sibi inuicem sunt obstricti*, *Helmstadti 1655. 4.* & VINCENTIVS TVRTVRETVS in *collationibus doctrinæ moralis cum decretis Ictorum*, *Parisiis 1634. 4.*

§. XXIV.

Præter hosce, habebus alios, qui magis ad praxin ducunt, atque modum conuersandi hodiernum præscribunt. Faciunt huc, qui de ciuilitate morum scripserunt, e quibus solus ex antiquis est ERASMVS ROTERODAMVR, quem legere iunioribus potissimum conueniat. Inter recentiores varia sunt scripta, vtpote *l' art de plaire dans le monde.* Palmam vero reliquis præripiunt scripta Abbatis de BELLEGARDE *Reflexions sur ce qui peut plaire où deplaire dans le commerce du monde*, *à Paris. 1688. 12. Suite des reflexions d' Euthyme & Theagene sur des maitieres de Morale, à Paris 1688. 12.* Idem in gallicum sermonem transtulit AMBROSII OFFICIA sub titulo: *Les deuoirs de l' honneste homme, & du Chretien, à Paris 1689. 12.* Secutæ sunt *Modeles de conuersations pour les personnes polies*, *a Paris 1697. 12.*

in

in quo de variis animi paſſionibus & reliquis, quæ in vita quotidiana occurrunt, elegantiſſime differit. Hæc autem ſcripta non ſolum ob regulas, quas præſcribit, ſed etiam ſermonis venuſtatem præ cæteris ſunt commendanda.

§. XXV.

Altius progreſſi ſunt alii, qui aulicorum mores formare conati fuerunt. Tales ſunt BALTHASARIS CASTILIONIS *de aulico ſeu Curiali libri IV*, quos ex italico transtulit Ioannes Riccius, *Francofurti 1584. 8.* HIERONYMI OSORII, doctiſſimi apud Luſitanos epiſcopi *de gloria* extant libri V, *de nobilitate* libri III, qui iunctim editi *Baſileæ* prodierunt *1576. 8.* Continentur in iisdem multa præclare dicta de moribus illuſtrium atque aliorum hominum elegantiſſimo ſtylo deſcripta. IOANNIS HENRICI BOECLERI *diſſertatio de elegantia moris ciuilis & aulici*, docta magis, quam practica videtur in ſublimiori illa vitæ cenſura. Inter hoſce tamen maxime adhuc hodie æſtimatur BALTHASARIS GRATIANI *l'homme de Cour*, quem ex Hiſpanico in gallicum ſermonem transtulit Amelot de la Houſſaye *à Paris 1684. 8.* Huic etiam debemus *La morale de Tacite, eſſay de la Flaterie, à Paris 1686. 12.* vbi potiſſimum mores au-

aulicorum in aula Tiberiana describit. Licet saniores potius per quotitidianam conuersationem atque experientiam, quam per regulas, veros aulæ mores addisci debere probe iudicent.

§. XXVI.

Nolumus iam omnes hic coaceruare, qui de certis vitiis, calumnia, superbia, vel virtutibus, amore, fortitudine, constantia & similibus scripserunt, potiores tantum ex iisdem nominabimus. SENECA in scriptis suis hic facit, inter quæ præcipue æstimandus est de tranquillitate animi liber. Eiusdem sunt *de vita beata, quod in sapientem non cadat iniuria, libri III de ira, & libri II de Clementia.* Senecam imitatus fuit POLYDORVS VERGILIVS in suo *de vita perfecta, seu de patientia, tractatu*, qui *Basileæ* prodiit *1545. 8.* Ad eandem classem quoque facit PLVTARCHVS *de vtilitate ex hostibus capienda, & de morbis animi & corporis*, ex latina versione Ioannis Rainoldi, *Oxonii 1614. 8.* Similia tractant, FRANCISCVS PETRARCHA *de remediis vtriusque fortunæ, Lugduni 1577. 8.* & HIERONYMVS CARDANVS *de vtilitate ex aduersis capienda, Basileæ 1561. 8.* Isti quidem regulas præscribunt, sæpe non contemnendas, quæ tamen nisi animum repe-

riant vera pietate imbutum, nunquam in praxin ducentur, cum naturæ fines hic desinant.

§. XXV.

Referuntur ab aliis quoque ad hanc classem, qui moralem Theologiam explicarunt, qualis inter pontificios æstimatur PAVLVS LAYMANNVS, cuius *Theologia Moralis* quinque libris comprehensa prodiit *Monachii 1625. 4.* atque inter reformatos IOANNES HORNBECKIVS, cuius *Theologia moralis Lugduni Batauorum 1668. 4.* excusa. Alii vero casus conscientiæ, alii consilia ediderunt moralia, qui communiter Casuistæ adpellari solent, inter quos excellet ANTONIVS DIANA, cuius vndecim Tomi *resolutionum moralium* prodierunt *Venetiis 1647. f.* Sic etiam extant FRANCISCI FILLAVI *casus, siue quæstiones morales, Lugduni 1633. f.* PAVLI COMITOLI *responsa moralia, Lugduni 1609. f.* Alii controuersias morales tractarunt, quæ tamen potius concernunt marerias iuris naturæ, de quibus infra dicemus. Aliæ sunt, quæ occasione probabilismi Iesuitici fuerunt motæ, quæ tamen potius ad bibliothecam Theologicam pertinent.

§. XXVIII.

Vnicum restat, vt de iis dicamus, qui

in

in opuſculis ſuis Moralibus miſcellaneis tractant. Ex Italis illud egit DANIEL. BARTOLI, cuius *opera Moralia* lingua italica ſcripta prodierunt *Romæ 1684. f.* Sparſim hæc antea fuerunt edita, ſiquidem ediderat *litteratum defenſum & emendatum*, librum *de paupertate contenta*, *recreationem ſapientis*, *geographiam ad vſum moralem reductam*, *ſymbola ad moralem philoſophiam accommodata*, quæ nunc in vnum collecta reconditum variæ prudentiæ moralis theſaurum aperiunt. Ex Gallis plures ſunt, inter quos Mr. de *la* ROCHEFOVCAVT edidit *reflexions, ou ſentences & maximes Morales, augmentèes de plus de deux cens nouvelles maximes, à Paris 1690. 12.* Et præcipue æſtimandæ ſunt. *Oeures melées* de Mr. de SAINT EVREMONT, *à Amſterdam 1689. 12. 2. vol.* in quibus per regulas atque ſententias, Senecæ philoſophiam imitatur, magisque illuſtrat.

CAPVT SEPTIMVM.

DE SCRIPTORIBVS POLITICIS.

§. I. *Scriptores qui bibliographias politicas*

ediderunt. §. II. *Scriptores de instituendo studio politico.* §. III. *Scriptores veteres politici.* §. IV. *Commentatores in politicam Aristotelis.* §. V. *Politica Taciti cum commentatoribus.* §. VI. *Scriptores, qui compendia & systemata politica ediderunt.* §. VII. *Scriptores, qui politicam ex Christianismi principiis deduxerunt.* §. VIII. *Scriptores, qui Principis statum formare docent.* §. IX. *Politica Machiauelli & aduersariorum.* §. X. *Scriptores, qui certis exemplis Principem formant.* §. XI. *Instructiones paternæ ad filios, principes iuuentutis.* §. XII. *Scriptores qui Principem iuuentutis formare student.* §. XIII. *Scriptores de Republica.* §. XIV. *Scriptores qui fictitias respublicas ediderunt.* §. XV. *Scriptores qui novas Respublicas cum veteribus quibusdam per parallela conferunt.* §. XVI. *Scriptores de incrementis & decrementis Rerumpublicarum.* §. XVII. *Scriptores, qui varias artes & arcana Rerumpublicarum detexerunt.* §. XVIII. *Sariptores qui thesauros Rerumpublicarum ediderunt.* §. XIX. *Scriptores de statu Religionis.* §. XX. *Scriptores de potestate circa sacra.* §. XXI. *Scriptores de ratio-*

tione Status. §. XXII. *Scriptores qui iura diuersorum Regum defenderunt.* §. XXIII. *Scriptores de Ciue.* §. XXIV. *Scriptores de Consiliariis.* §. XXV. *Scriptores de re militari.* §. XXVI. *Scriptores qui vitia politicorum describunt.* §. XXVII. *Scriptores Monarchomachi & horum aduersarii.* §. XXVIII. *Scriptores qui politicam ex variis auctoribus antiquis deduxerunt.* §. XXIX. *Scritores qui reflexiones & obseruationes politicas ediderunt de variis negotiis.* §. XXX. *Scriptores qui dissertationes, obseruationes & axiomata politica ediderunt.* §. XXXI. *Scriptores de arte apodemica seu peregrinandi.*

§. I.

INter potiora nostri temporis studia politica est, quam tamen nemo vnquam satis exhausit, ideoque tot scriptores diuersa methodo eandem adgressi fuerunt. Ad scriptores autem politicos cognoscendos facit HERMANNVS CON-

RINGIVS *in dissertationibus politicis de philosophia ciuili, eiusque optimis ac præcipuis scriptoribus, Helmstadii 1673. 4.* vbi de antiquioribus præsertim politicis erudite agit. Ante hunc prodierat GABRIELIS NAVDÆI *bibliographia politica*, quam in germania primum edi curauit Augustus Buchnerus, *Witteberge 1686. 12.* recusa *Cantabrigiæ 1684. 8.* in qua non de singulis, sed de delectu saltim scriptorum politicorum etiam ethicorum differit, & quid in singulis sit præcipuum monet, nec inutilis hodie est libellus, licet multi iam extent recentiores. Elegantissima est IOANNIS ANDREÆ BOSII *diatribe Isagogica de prudentia & eloquentia ciuili comparanda*, quæ cura Georgii Schubarti recusa est, *Ienæ 1698. 4.* in hac enim de scriptoribus pragmaticis, historicis præcipue, qui ad cognoscendam politicam faciunt, iudicat egregie. Hæc olim bibliographiæ politicæ curiosæ adnexa fuerat, non sine bile hæredum Bosianorum, maxime cum pluribus in locis corrupte esset edita. Addimus CORNELII a BEVGHEM *bibliographiam politicam & iuridicam Amstelodami, 1680. 12.* editam, quæ ordine alphabetico composita, ea saltim scripta continet, quæ a quinquaginta retro annis fuerunt edita, sed in-

nuda

nuda tantum titulorum recenſione conſiſtit. De iudiciis Sarckmaſianis in politicos ſui temporis iam dictum fuit in introductione.

§. II.

Alii de ſtudio politico inſtituendo egerunt. Extat de eo HVGONIS GROTII *epiſtola de ſtudio politico*, ad Auberium Maurerium & CHRISTOPHORI COLERI epiſtola *de ſtudio politico inſtituendo*, quæ cum variorum diſſertationibus editæ. Æſtimant alii IOANNIS HENRICI BOECLERI, *de ſtudio politico bene inſtituenda diſſertationem epiſtolicam* poſthumam, quæ bibliographiæ eiusdem præfixa eſt, ſed non niſi præcepta ſunt generalia, vt doceat, quænam diſciplinæ politicæ ſtudioſo ad ſciendum ſint vtiles. Melius hic vſu veniunt BOSII *diatribe Iſagogica* & NAVDÆI *bibliographia politica*, qui in hac materia maxime commendandus, licet etiam in eadem ſe iniquum præſtet in Germanos.

§. III.

Inter ſcriptores politicos antiquiores primum habemus PLATONEM, qui dialogis ſuis de legibus & libris *de Republica* rempublicam præclare inſtituit, licet non omnem prudentiam ciuilem exhauriat, & multa quoque ab vſu ciuili aliena propo-

nat. Scripſit etiam *de regno* librum exiguum & parui momenti. Hic *de republica* tractatus in gallicam linguam translatus cura Ludouici Regii & Friderici Morelli prodiit *1600. f.* Ab eodem ARISTOTELES pleraque mutuatus fuit, niſi quod facilius atque clarius hæc proponat. Habemus autem Ariſtotelis *Politicorum libros VIII*, cum aliquot adhuc deſint, de quibus dicere non veremur, optimum eſſe inter eius ſcripta. Quod autem ad noſtra tempora non vbique adplicari posſint, ratio hæc eſt, quod ſtatus regnorum atque rerum publicarum noſtri temporis plane diuerſus ſit ab eo, quem deſcripſit Ariſtoteles, & neceſſe omnino eſſet, noua nunc colligi brocardica Politica. Inter editiones præcipua eſt Oberti Gifanii, *Francofurti 1608. 8.* edita. Commendari ad eandem meretur DANIELIS HEINSII *paraphraſis, Lugduni Batauorum 1621. 8.* IOANNIS a FELDEN *analyſis librorum politicorum Ariſtotelis, Francofurti 1654, 12.* & præcipue HERMANNI CORINGII *introductio in politicam Ariſtotelis, Helmſtadti 1656. 4,* quæ ad eiusdem intellectum haud parum conducit. Vt taceamus PLVTARCHI *præcepta politica*, & HERACLIDIS

DIS *fragmenta de politicis*, ex quibus vtilitas haut adeo magna percipitur.

§. IV.

Neglecta olim politica Aristotelis, idque vti Conringius iudicat, præfatione ad introductionem, ideo, quia cum Arabum studiis Friderici II. tempore, scripta Aristotelis in latinum sermonem verterentur, politica idem non experiebatur. Primam versionem politicorum Aristotelis multi tribuunt THOMÆ CANTABRIGENSI, qui ex Scholasticis, Alberti M. erat discipulus. Nouam vero Aristotelis versionem adornauit LEONARDVS ARETINVS, *Venetiis 1500. f.* & post eum IOANNES GENESIVS SEPVLVEDVS, *1608. 8.* Inter Commentatores primus est THOMAS de AQVINO, cuius Commentarius cum textu Aristotelis separatim extat *Lipsiæ 1506. f.* atque alias inter eius opera, olim multis æstimatus. Secutus fuit DONATVS ACCIAOLVS, *Venetiis 1566. 8.* IOANNES BVRIDANVS, *Oxonii 1640. 4.* COELIVS CALCAGNINVS, cuius paraphrasis in politicam Aristotelis perspicua admodum est, prodiit *Basileæ 1544. 8.* Inter elegantiores numerantur PETRVS VICTORIVS, cuius politcum opus *Florentiæ* prodiit *1576. f.* & IOACHI-

MVS CAMERARIVS, *Francofurti 1583. 8.* Præferuntur tamen ex Germanis OBERTVS GIPHANIVS, qui editioni ſuæ etiam Commentarium adiecit, PHILIPPVS SCHERBIVS, cuius notæ illuſtres prodierunt *Francofurti 1610. 8.* & MICHAEL PICCARTVS, cuius commentarius *Ienæ* proſtat *1659. 8.* qui multa ſuppleuit ab aliis omiſſa. Magis tamen hiſce æſtimatur GEBHARDI THEODORI MEIERI *analyſis Politicorum Ariſtotelis, Helmſtadti 1669. 4.* quæ ad intellectum Philoſophi facit egregie. Addimus adhuc CYRIACI STROZZÆ, Florentini *libros II.* qui ſupplementum præbent in Ariſtotelem & rari ſunt. Prodierunt primum græce, *Florentiæ 1562. 4.* latine, *1573. 4.* adiecti ſunt Ariſtotelis libris per Guilielmum du Val.

§. V.

Ex Romanis ſcriptoribus primo loco eſſent M. TVLLII CICERONIS *libri VI. de Republica*, ſi modo extarent adhuc, quorum ipſe mentionem iniicit libro II. de diumatione, hodie tamen nihil amplius nobis ſupereſt, quam vt horum lugeamus iacturam. Pater quaſi politicorum merito habendus eſt P. CORNELIVS TACITVS, cuius editionem emendatiſſimam atque accuratiſſimam iudico, quæ cum notis

notis Theodori Ryckii prodiit *Lugduni Batauorum 1687. 12.* idque ob notarum elegantiam, & textus emendationem. Prodierunt quidem Taciti opera cum notis Iuliani Pichoni *in vſum Delphini*, & quidem tomus primus *Pariſiis 1682. 4.* alter *Pariſiis 1684. 4.* ſed notæ nimium prolixæ diffunduant lectorem. In gallicum ſermonem Tacitum hunc transtulit AMELOT DE LA HOVSSAYE *à Paris 1690. 4.* quæ translatio omnibus anterioribus, qualis eſt Achillis de Harlag, Rudolphe le Maitre Sr. d' Ablancourt longe antecellit. Idem auctor elegantiſſimus edidit quoque *la Morale de Tacite, premier eſſay de la Flatterie, à Paris 1682. 12.* vbi ex traditis a Tacito, characteres & effectus adulationis optime declarat, & præcepta pro euitando hocce vitio addit. Illud æſtimandum præcipue eſt, quod in libri primordio accurate iudicat de diverſis auctoribus recentioribus, qui in Tacitum fuerunt commendati. Ex illis autem, qui hoc præſtiterint, potiores ſunt Itali. Extant enim PHILIPPI CAVRIANI *diſcurſus politici in Tacitum*, Italice, *Florentiæ 1600. 4.* VIRGILII MALVEZZI *diſcurſus Italici, Venetiis 1635. 4.* TRAIANI BOCCALINI *bilanx politica*, ſeu annotationes in Tacitum

tum, italice, *Geneuæ 1669. 4.* PII MVTII *considerationes in Tacitum, Brixiæ 1625. 4.* His tamen iungimus adhuc SCIPIONIS AMMIRATI *discursus in Tacitum*, quos ex Italico in latinum vertit Christophorus Pflugiús, *Francofurti 1618. 8.* De *Candore* solum *politico in Tacitum* scripsit PAGANINVS GAVDENTIVS, *Pisis 1646. 4.* Sed vt verum fatear, difficile est ab Italis haurire scientiam politicam. Isti enim ad placita potentiorum viuunt, ideoque vera libertate sentiendi destituuntur, præconceptis inhærent, & si quid noui statuunt, plerumque in excessum rapiuntur vt politici peruersi. Ex Germanis, qui illud egerunt, præcipui sunt IOANNES HENRICVS BOECLERVS, cuius *Commentarius in primordia Annalium Taciti & historias, Argentorati* prodiit *1664. 8.* iicet non vbique doceam iudicium pragmaticum, & CHRISTOPHORVS FORSTNERVS, cuius *notæ ad libros annalium Taciti* prodierunt *Francofurti 1662. 12.* multis æstumatæ quidem, nec tamen vbique satis accuratæ.

§. VI.

Inter systematicos æstimabatur olim IOANNIS ALTHVSII politica, *Herbornæ 1655. 8.* præferenda tamen est BALTHASARIS CELLARII *politica succincta*, quæ ad statum

ſtatum Imperii noſtri eſt accommodata, & prodiit *Ienæ 1653. 8.* Accedunt IOANNIS CHRISTOPHORI BECMANNI *meditationes politicæ, Francofurti ad Viadrum 1679. 8.* IOANN. FRIDERICI HORNII *architectonica politica*, quæ recuſa eſt *Francofurti 1672. 8.* multis olim æſtumata, cum nouandi ſtudio quandoque capiatur, ſed imperfecta eſt, & parum accurata. DANIELIS CLASENII *politicam* tanquam perſpicuam laudarunt multi. GEORGII SCHOENBORNERI *politicam* alii ob intermixtas materias iuris publici commendarunt. *Syſtema* maius eſt CHRISTIANI MATTHIÆ, cuius *ſyſtema politicum, Gieſſæ 1678. 4.* editum, ad diſputandum magis eſt comparatum. HENNINGI ARNISÆI *relectiones politicæ, Argentorati 1648. 4.* imperfectæ ſunt: multa ex antiquis proferunt, ſed malè applicata. CHRISTOPHORVS BESOLDVS, *in opere ſuo politico*, quod *Argentorati 1641. 4.* prodiit, magis reſpexit ad certa argumenta, quæ ſingularibus diſſertationibus deduxit, quam vt iuſto ſyſtemate ſua comprehenderet, licet commendandus in quibusdam ſit. Hi tamen cum alias iudicio pragmatico, quod ad politices interpretationem requiritur, non ita fuerint inſtructi, hodie non adeo multam

tam vtilitatem præbent. Nec enim in regulis ſolum quærenda eſt politica, potius rationibus & exemplis, M. ZVERII BOXHORNII *inſtitutiones politicæ* quibusdam arridēt, quæ cum notis Georgii Hornii prodierunt *Lipſiæ 1657. 12*, alii tamen ob nimiam libertatem, eundem inter monarchomachos referunt. ADRIANVS HOVTYN *politicam contractam generalem* ſcripſit *Hagæ 1681. 8*, ſed, præterquam quod in iure gentium ſit potior, ob ſtatuendi libertatem liber eſt periculoſus. IOANNIS HENRICI BOECLERI *inſtitutiones politicæ*, *Argentorati* prodierunt *1688. 8.* quæ, licet anſam præbeant ad pleniores meditationes politicas, imperfectæ tamen ſunt, nec omnes politicæ partes exhauriunt, potius hoc inſtituto ſcriptæ, vt priuatis diſcurſibus explanentur. Præferimus omnino IO. FRANCISCI PVDDEI *fundamenta politices*, quæ breues licet ſint, facile tamen exemplis hiſtoricis illuſtrari poſſunt egregie. Nervum habent IVSTI LIPSII *politicorum*, ſeu *Doctrina Ciuilis libri IV*, quarum optima cenſetur editio a Io. Freinsheimio *Argentorati* facta *1648. 8.* quibus accedunt Eiusdem *Monita & exempla Politica* ad libros duos tantum Politicorum directa exempla tamen ex hiſtoria antiqua

ſunt

sunt petita. Commentarium in Lipsii politicam præbet IOANNIS CHOCKIER *thesaurus aphorismorum Politicorum*, quem *Romæ* primum publicauit *1610. 4.* post *Leodii 1642. f.* Haut ita pridem *Theatrum prudentiæ elegantioris ex Iusti Lipsii libris Politicorum* erectum a IOANNE FRIDERICO REINHARDO, cum præfatione Conradi Samuelis Schurzfleischii, *Wittenbergæ 1702. 4.* in quo singula a Lipsio neruose tradita, Iuculente exponit, sæpe etiam exemplis illustrat, licet in his etiam antiquiorem historiam potius sequatur. Ita vt defectum hunc in politicis non possimus non lugere, nullum adhuc extare, qui exemplis ex recentiori historia peritis sua illustret, quæ tamen nostro statui maxime conuenirent.

§. VII.

Politicam non ex ratione status, sed ex Christianismi principiis deduxerunt vel saltim cum iisdem combinarunt alii. Primus, qui illud egerit est, LAMBERTVS DANÆVS, cuius *politica Christiana* prodiit *Lugduni 1606. 8.* Secutæ sunt IOANNIS STEPHANI MENOCHII *institutionis Politicæ* e SS. litteris libri III, *Lugduni 1603. 8.* & SAMVELIS STVRMII *politica christiana, Bremæ 1666. 12.* Egit illud quoque THEODORVS REIN-

REINKING in *Biblischer Policey*, *Francofurti 1646. 4.* edita. Præferendus tamen est CHRISTOPHORVS BESOLDVS *de consilio politico*, *Tubingæ 1622. 8.* qui per certa axiomata politicum ex fundamentis Theologicis formare studuet. Elegantissima est DIDACI SAAVEDRÆ *idea principis Christiano-politici*, *Coloniæ 1680.* & germanice, *Ienæ 1700. 12.* qui liber si quis alius plane egregius est, principem enim non ad rationem Status corruptam, quam plane reiicit, sed veritatem Christianam instruit in omni regiminis parte, atque singula historicis illustrat exemplis. Hisce si addemus VITI LVDOVICI a SECKENDORF *Christenstaat*, qui sæpius prostat, non aberrabimus. Hic licet potius iura principis circa sacra declaret, & rationem componendarum rerum ecclesiasticarum, studium tamen boni Principis in promouendo Christianismo æque explicat.

§. IIX.

Alii fuerunt, qui Principis statum formare singulari scripto adgressi fuerunt. Ex Italis illud egit LVDOVICVS CARACCIOLVS, in *Speculo Principum seu Principe Politico Placentiæ 1659. 4.* quem auxit Laurentius Longus. Ex Hispanis, SEBASTIANVS FOXIVS *de regni & regis institutione*,

tione, Antwerpiæ 1566. 8. Ex Belgis PHILIPPVS MARNIXIVS *de institutione Principum, Franeckeræ 1615. 8.* Fecit illud GEORG ENGELHARDT LOEHNEYSEN, cuius *Hof-Staats- und Regier-Kunst* ex editione altera cura Ioannis Andreæ Gerhardi prodiit. Ante huncce MELCHIOR ab OSSA *prudentiam regnatiuam* scripsit, *und Bedeneken ein Regiment wohl zu bestellen, zu verbessern und zu erhalten*, quæ postea in latinam linguam translata per Casparem Pistorium prodiit *Francofurti 1609. f.* Extat quoque eiusdem tractatus manuscriptus *de emendando statu in electoratu Saxoniæ.* ANTONIVS GVEVARA in *horologio Principum* ex editione Ioannes Wanckelii, *Francofurti 1664. 4.* Principem potissimum iuuentutis format, multis ideo æstimatus. Præferendus est reliquis VITI LVDOVICI a SECKENDORFF *Fürsten-Staat*, sæpius apud nos recusus. Hic enim in Germania nostra ad quam potissimum accommodatus est, perutilis, atque iura Principum belle examinat. Quantum autem ex ipsa historia Princeps instrui possit, elegantissime docuit IOANNES HENRICVS BOECLERVS, in *historica schola Principum, Argentorati 1641. 4.* Quo potissimum fa-

ciunt Historici pragmatici, de quibus in diatribe isagogica Bosius.

§. IX.

Materia postulat, vt hic mentionem quoque faciamus NICOLAI MACHIAVELLI. *Principem* hic edidit, quem habemus cum animaduersionibus Hermanni Conringii, *Helmstadti 1660. 4.* Mirantur omnes in eo acumen ingenii singulare, astutum tamen potius & temerarium faciunt politicum, quam prudentem, eo quod tyrannicas artes Principi suo commendet. Verum, liberæ reipublicæ ciuis erat Machiavellus, Democratiæ adsertor, tyrannidis inimicus: hanc vt inuisam redderet suis, potius tyrannicas artes, quibus certi Principes vtuntur, exponit, quam ut principem instruat. Nactus tamen fuit varios aduersarios. FRANCISCVS HOT. TOMANNVS *auctor* habetur *Commentariorum de regno aut quouis principatu recte & tranquille administrando 1677. 8.* qui multa doctrina politica sunt referti. INNOCENTIVS GENTILLETVS in *anti-Machiauello* suo, qui prodiit *Lausannæ 1571. 8.* magis impietatem eius notat, quam errores politicos. PETRVS RIBADENEIRA *principem Christianum* scripsit aduersus Machiavellum, *Moguntiæ 1604. 8.* sed Iesuiticis nititur principiis. Minores gentium

tium dii sunt THOMAS BOZIVS *de imperio virtutis & robore bellico contra Machiavellum*, *Coloniæ 1601. 8.* CLAVDIVS CLEMENS in *Machiauellismo iugulato*, *Compluti 1637. 4.* Nuperius IOANNES LAVRENTIVS LVCCHESINIVS *scrutinium* edidit *Stultitiæ Machiauelli*, *Romæ 1697. 4.* in quo impia & perversa dogmata, quæ Machiavello imputantur, notare adgressus est, ita vt ipsi opponat proverbia Salomonis, ex horum paralleliſmo singula refellens. Apologiam vero pro Machiauello scripsit CASPAR SCIOPPIVS in *pædia politices*, ab Hermanno Conringio edita, *Helmstadti 1663. 4.*

§. X.

Alii fuerunt, qui certis exemplis Principem formare adgressi fuerunt. Inter veteres illud egit XENOPHON, cuius de *pædia Cyri* libri VIII extant ex editione Leunclauii græce & latine, *Basileæ 1669. f.* quod alii vel Cyri, primi Persarum Monarchæ vitæ descriptionem dicunt, alii Cyri iunioris, sub quo militauit. Credimus potius Ciceroni, qui lib. I. ep. I. ad Quintum fratrem, hanc pædiam non ad historiæ fidem, sed ad effigiem iusti Imperii scriptam dicit. Quare potius principem instruit, qualis

esse debeat, quam vt certi cuiusdam mores describat. Ex Græcis huc facit PLVTARCHVS in *vitis* suis *paralellis*, quæ ex versione Guilielmi Xylandri prodierunt *Francofurti 1583. f.* apud Wæchelios 2. Tomis atque alii historici Pragmatici. Dauidis, Salomonis atque aliorum Ebræorum Regum exempla, in *aula sancta* proposuit NICOLAVS CAVSSINVS, *Lutetiæ 1630. 8. Dauidis res gestas*, statum politicum *& persecutiones* exposuit VIRGILIVS MVLVEZZI, italico sermone, post in Anglicum translato scripto, *Londini 1650. 8.* Idem Principem eiusque arcana in *vita Romuli* repræsentauit, *Lugduni 1637. 12.* Romulum vero & Tarquinium Superbum *ideam boni Principis & tyranni*, esse voluit, *Francofurti 1656. 12. Aulam Tiberianam* descripsit CYRIACVS LENTVLVS, *Herbipoli 1663. 8.* Huic tamen præferendus est Domini de la MOTHE IOSSEVAL d' ARONSEL *Tibere, discours politiques sur Tacite, à Amsterdam 1684. 4.* qui cum Tiberii historia res gestas & imperandi arcana Ludouici XI. Galliarum Regis confert. *Characterem virtutum* exemplum Theodosii M. proposuit IOACHIMVS PASTORIVS, *Ienæ 1664. 8.* MATTHIAS RADERVS vero in *Aula sancta*, Theodosii Iunioris statum describit,

bit,

bit, *Augustæ 1608. f.* Singulare exemplum vitæ regiæ descriptæ præstitit FRANCISCVS BACO de VERVLAMIO, *in Historia Henrici VII. Lugduni Batauorum 1647. 12.* qui licet etiam historiam describat, nihil tamen oblitus est eorum, quæ ad politicam spectant.

§. XXII.

Huc referri possunt instructiones paternæ, quas Principibus iuuentutis, successoribus filiis suis præscribunt patres, pro felici statu regiminis. Tale quid egit BASILIVS, Imperator Constantinopolitanus, qui 66 capita parænetica ad filium Leonem, destinatum successorem scripsit, quarum optima est editio Conradi Rittershusii, græce & latine, *Parisiis 1584. 4.* MANVELIS PALÆOLOGI, Imperatoris *præcepta regiæ educationis* ad Iohannem filium procurauit Ioannes Leunclauius, *Basileæ 1579. 8.* Monita tamen hæc ad statum nostrorum temporum parum apta. IOCOBVS I. magnæ Britranniæ Rex, *δῶρον βασιλικὸν donum regium* scripsit ad Henricum filium, quod testamentum ipse adpellat in præfatione, in quo sane regulas quasdam præscribit filio, quas si obseruasset alter, Carolus I. tali forsan fato non fuisset subiectus. Talis apud historicos reperitur

inſtructio Caroli V. ad Philippum filium atque aliæ Galliæ regum, quibus hoc conſuetum, quæ tamen nunquam editæ inter arcana habentur.

§. XIII.

Huc faciunt, qui Principem iuuentutis formare docent. Laudatur hac in parte ERASMI ROTERODAMI *inſtitutio Principis Chriſtiani*, recuſa *Lugduni 1641. 4.* Prolixior eſt CONRADVS HERESBACHIVS *de erudiendis Principum liberis*, qui reip. gubernandæ ſunt deſtinati, deque republica adminiſtranda, *Francofurti 1592. 8.* Præſtantius cæteris eſt GVEVARÆ *horologium Principum*, antea iam commendatum. Inter recentiores æſtimantur *Auantures de Telemaque, fils d' Vlyſſe, ou ſuite du quatrieme liure de Odyſsée d' Homere, par* FRANçOIS de SALIGNAC de la MOTHE FENELON, *derniere edition plus exact, à la Haye 1701. 12.* Hiſtoria eſt ex Vlyſſe depromta de Telemacho, Vlyſſis filio, ſub quo perſonam Ducis Burgundiæ abſcondit, ſub antiope vero eiusdem vxorem. Propoſitum nullum eſt aliud, quam vt moralem diſciplinam, & reliqua, quæ Principe iuuentutis digna, tradat, idque ſtylo poetico. Inſcio primum atque inuito auctore prodiit, poſt ſæpius fuit recuſum. Scripſit contra eundem

dem Abbas FAYDIT *Telemacomanie, ou la cenſure & critique du Romain intitulé, les auantures de Telemaque, à Eleuterople 1700. 12.* In quo potiſſimum Fenelono, archiepiſcopo Cameracenſi obiicit Abbas, quod ipſe, tanquam perſona eccleſiaſtica fabularum Romanenſium formam ſequatur, cui tamen editor Telemachi in editione vltima reſpondet, exemplum adlegans libri Hiobi, Damaſceni, & Simeonis Metaphraſtæ.

§. XIII.

Succedunt Scriptores, qui de Republica egerunt. Inter veteres hic eminet PLATO, cuius *de Republica* liber, ſupra iam §. III. fuit explicatus. CICERO Platonem imitatus, *libros VI. de Republica* compoſuit, qui non ſuperſunt amplius. SALVSTII tamen extant *diſſertationes II. ad Iulium Cæſarem de Republica ordinanda, illuſtratæ a Chriſtophoro Colero, Ambergæ 1599. 8.* IOANNES LOCCENIVS quoque edidit notas in illas in *Syntagmate diſſertationum politicarum, Amſtelodami 1644. 4.* Primus ex recentioribus hic adducei meretur IOANNES BODINVS, qui *de Republica* libros VI. ſcripſit, gallice primum *Pariſiis 1566. 8.* quos ipſe poſtea in latinum ſermonem tranſtulit. Optime videtur editio, quæ *Francofurti* prodiit *1591. f.* Scriptor ſane

est elegans; sed blasphemus, nec vbique recte de Deo sentit. Comprobat sua ex historiis, sed in iis sæpe nimium est prolixus, multa quoque intermiscet aliena, *Breuiarium librorum Bodini* edidit IOANNES ANGELVS WERDENHAGEN, *Amstelodami 1614. 12.* & *Marpurgi 1638. 12.* Cum autem Bodinus varios nanciscceretur aduersarios, RENATVS HERPINVS *apologiam* scripsit ad illustrandam Bodini de Republica methodum, *Francofurti 1625. 8.* Secutus hunc est PETRVS GREGORIVS TOLOSANVS, cuius *de Republica* libri XXVI. *Francofurti* apud Palthenios *1597. 4.* prostant. Hic, licet multa intermiscuerit quæ potius ad iuris scientiam, quam ad politicam spectant, ab argumentorum tamen adparatu atque sententiis Doctorum, quorum adlegata apud eum sunt frequentia, commendatur. ANDREAS FRICIVS *de Republica emendanda* scripsit libros V. *Basileæ 1559. f.* nec tamen omnia politices capita absoluit, licet in iis quæ explicat, multos politicorum nævos detexerit, alia quoque de regno Poloniæ intermiscuerit. ADAMVS CONTZENVS in *politicorum libris X. Coloniæ 1628. f.* Iureconsultum potius agit & Iesuitam, quam verum politicum.

§. XIV.

Non defuere, qui felicem Statum Reipublicæ describere tentantes, illud sub figmento quodam egerunt. Primum locum occupabit THOMÆ MORI *Vtopia*, quæ *Basileæ 1563. 8.* prodiit, cum aliis eiusdem opusculis, per Simonem Episcopium, quibus præfixa est ERASMI ROTERODAMI & præsertim GVILIELMI BVDÆI *epistola*, qua de hac Vtopia accuratissime iudicat. Scripta est acri cum ingenio, tanquam beatæ per omnia Reipublicæ exemplar, quale tamen reperire haut licet, THOMÆ CAMPANELLÆ *Ciuitas Solis* inter carceris squalores ab eodem scripta, *Vltraiecti* edita est *1643. 12.* sed potius pro vt reliqua Campanellæ, in solis speculationibus philosophicis consistit. Prodiit, cum eadem *Mundus alter & idem*, siue terra australis antehac semper incognita, longis itineribus peregrini academici nuperrime lustrata, auctore MERCVRIO BRITANNICO & FRANCISCI BACONIS de VERVLAMIO *noua Atlantis*. In DIDACI BEMARDINI, seu IACOBI BIDERMANNI *Vtopia* seria ludicris miscentur. Prodierunt cura Casparis Sutoris, *Dillingæ 1644. 12.* IOANNES VICTOR ROSCIVS. sub consueto IANI NICII ERYTHRÆI

nomine, decem *eudemiorum libros* edidit *Coloniæ 1645. 8.* quibus magnatum præsertim vitia acute perstringit. *Nouæ Solymæ VI.* libris constantes *Londini* prodierunt *1648. 8.* in quibus nihil aliud agit auctor haud rudis, quam vt bene institutæ Reipublicæ normam præscribat. Nec aberrabimus forsan, si Platonis Atlanticam huc referre velimus, licet eandem in Suecia quærat Rudbeckius.

§. XV.

Nec defuerunt, qui Respublicas antiquas cum recentioribus conferrent. Tale institutum fuit POMPEII CAIMI, in libro italico, cui titulus: *parallelo politico delle republiche antiche e moderne*, qui prodiit *Patauii 1627. 4.* IOANNES LVDOVICVS PRASCHIVS in *assertione reipublicæ Achaicæ*, quæ prodiit *Ratisbonæ 1686. 4.* eandem cum Germanica confert. Cum enim Iustinus Achaiam ita definiat, quod per ciuitates, veluti per membra sit diuisa, vnum tamen corpus, vnum imperium habeant, singularumque vrbium pericula mutuis viribus propulsent, eadem ad Germaniæ nostræ statum accommodat. MARTINVS SCHOOKIVS *fatum reipublicæ Verentium & Achæorum* Belgis suis in exemplum proposuit *Traiecti ad Rhenum 1664. 24.*

§. XVI.

§. XVI.

Incrementa & decrementa quoque rerumpublicarum sunt qui descripserunt. IACOBI BORNITII extat *synopsis politica de rerum sufficientia in republica & ciuitate procuranda, Francofurti 1625. 4.* Causas, vnde ruina rerumpublicarum promoueatur, indagauit THOMAS BOZIVS in tractatu suo *de ruinis gentium & regnorum aduersus impios politicos, Romæ 1596. 8.* Idem egit PAVLVS MATTHIAS WEHNERVS in *metamorphosi rerum publicarum*, quæ germanice edita atque aucta a Philippo Ludouico Autheo, *Francofurti 1665. 8.* IOANNES BISSELIVS edidit *illustrium ab O. C. ruinarum decades IV. Ambergæ 1656. 8. 3. vol.* quibus ruinas rerum publicarum atque regnorum potiores describit, licet historicum potius agat, quam politicum, & sæpe inepte iudicet. A Chymiæ studio, scriptis & fatis notis est IOANNES IOACHIMVS BECHERVS. Scripsit ille tractatum sane politicum *von Auff- und Abnehmen der Städte, Länder und Republicken, Francfurt 1668. 8.* in quo tractatu neruum rerum commercia esse dicit, quæ per monetam promouenda atque opera manu facta maxime promoueri probat. Præcipue vero monet, quid in manufacturis, quæ vulgo dicun-

tur

tur, instituendis sit obseruandum. Haut ita pridem prodiit *Fürstliche Macht-Kunst reich zu werden*, ab HENRICO BODINO edita, *Halæ 1702. 12.* in quo auctor quidam illustris, de rebus fiscalibus principis recte ordinandis agit, aliquam etiam proponit, quæ felici cum successu possunt adplicari, licet non adplausum inuenerit in omnibus.

§. XVII.

Diuersarum rerumpublicarum arcana, fraudes & scelera alii exposuerunt, ex quibus multa hauriuntur, quæ in vsum ducantur. Excellent in hac classe ARNOLDI CLAPMARI libri VI. *de arcanis Rerumpublicarum* â Ioanne Coruino scholiis marginalibus & præfixa epitome illustrati, cum adnexo discursu Besoldi, *Lugduni Batauorum 1641. 12.* auxit deinde nadem atque castigauit MARTINVS SCHOOCKIVS, *Francofurti ad Viadrum 1668. 8.* Elegans est Clapmarii labor, multis exemplis illustratus, sed generalis nimis, Schoockius tamen eodem longe est inferior. Secutæ sunt DESIDERII CRESCENTII *artes reconditæ regendi & dominandi Respublicas, Traiecti ad Rhenum 1657. 12.* Maiorem tamen prudentiam politicam habet TRAIANVS BOCCALINI. Hic enim primum edidit *relationes*

tiones ex parnasso. Italice primum, post gallice, latine, anglice, Hispanice, Belgice & Germanice versas, cum appendice HIERONYMI BRIANI, in quibus varia arcana rerumpublicam detexit. Aduersarium autem nactus est, cuius *Riposta alla quarta Centuria* extat, & quæ huic iterum opposita est *Replica alla Risposta.* Idem Boccalinus edidit *Pietra del Paragone Politico*, seu *lapidem Lydium politicum*, siue discursus politicos de maximis Monarchiis huius mundi, vbi potissimum statum Hispanorum, horumque adfectatam Monarchiam describit. Prodierunt postea sub Boccalini nomine varia scripta politica anonymi cuiusdam, quæ tameu non semper iudicium eiusdem præ se ferunt. Idem cum Boccalino egit IOANNES BARCLAIVS, in *satyrico* suo, quod sub nomine *Euphormionis* prostat; in quo, stylo Petroniano omnium Rerumpublicarum & Principum Europæ virtutes, vitia & errores perstringit. Optima est editio, quæ cum notis variorum & claue prodiit *Lugduni Batauorum 1674. 8.* Accessit pars quinta, seu *Veritatis lacrymæ:* vel Euphormionis continuatio per ALITOPHLVM, seu CLAVDIVM BARTHOLOMÆVM MORISETVM, quæ *Amstelodami* prodiit *1664. 8.* Idem

Bar-

Barclaius in *Argenide* ſua, res Gallicanas & Statum Galliæ ſub fictis nominibus magna cum amœnitate deſcribit: prodiit cum claue & figuris æneis *Francofurti ad Mœnum 1676. 8.* atque in varias linguas fuit translata. Facit huc etiam anonymi ſcriptoris Itali *ſecretaria Apollinis*, D. de ROHAN *trutinæ Statuum Europæ* gallice ſcripta, poſt per Ioſuam Arndium latine verſa cum notis, *Giüſtrouii 1665. 8. Cabinet du Roy Louis XI. à Paris 1661. 12. ephemeris propudioſa Ludouici XI.* Galliæ Regis, & quæ ſunt ſcripta ſimilia, qualia noſtro tempore fere quotidie eduntur. LEONHARDVS WEID *Hiſpanicæ dominationis arcana* deſcripſit, atque mores Hiſpanorum, ſingula confirmans auctoritatibus iuſtis.

§. XVIII.

Magis progreſſi fuerunt ad ſpecialia, qui in notitiam rerumpublicarum introducunt, vel certas quasdam deſcripſerunt reſpublicas. Prius egit IOANNES ANGELVS WERDENHAGEN in *vniuerſali* ſua *introductione in omnes reſpublicas*, *Amſtelodami 1631. 12.* multa tamen inibi reperiuntur confuſa, atque ſine ordine ſcripta. Præferenda eſt IOANNIS ANDREÆ BOSII *introductio generalis in notitiam Rerumpublicarum*

carum orbis vniuersi, Ienæ 1676. 4. quæ egregia est, & multa cura elaborata. Alii vero plures Respublicas simul descripserunt, Inter Italos extat LOTTINI *thesaurus rerumpublicarum* italice primum editus, cum latina interpretatione PHILIPPI HONORII, siue IVLII BELLI editus, *Francofurti 1617. 4.* quæ editio est optima. *Relationes vniuersales* IOANNIS BOTERI Guilielmus de Brœcqus latine vertit, alius continuauit & IVSTVS REIFFENBERGIVS sub titulo *Politiæ Regiæ* edidit *Marpurgi 1620. 4.* FRANCISCI SANSOVINI libri XXII. *de gubernatione diuersorum regnorum & rerumpublicarum* italice scripti prodierunt *Venetiis 1683.* & sæpius. LVCAS de LINDA in *descriptione orbis & Rerumpublicarum* quæ *Lugduni Batauorum 1655. 8.* excusa est, statum geographicum singulorum regnorum describit. Accuratior vero est editio, quæ *Ienæ* prodiit *1670. 8.* quæ a Bosio nostra est a mendis suis correcta & pluribus locis aucta. Hisce merito suo præferendus est CASPARIS ENS *thesaurus Politicus*, qui ex italico translatus, *Coloniæ* editus est *1610. 8.* Eundem emendare atque continuare promiserat Bosius noster, verum etiam hic labor cum aliis eiusdem promissis intermortuus est. Mi-

nores

nores tractatus sunt, qui apud Germanos fuerunt editi, GEORGII HORNII *orbis politicus* explicat respublicas, Principatus, regna & imperia, prodiit cura Ioachimi Felleri, *Lipsiæ 1633. 12.* IOANNES FRIDERICVS PÖPPINGIVS *Orbem illustratum* scripsit *1669. 12.* editum, quem tamen plerumque ex Conringii collegio depromsit. Ex eodem sua habet CHRISTIANVS FVNCCIVS, qui *Orbis hodienum imperantis* scripsit *breuiarium*, per quæstiones deductum. Sed potiora, vti ipse fatetur, in vsum scholæ ex aliis collegit. Edidit quoque *introductionem positiuam ad orbis imperantis notitiam*, quæ omissis quæstionibns, per theses tractat præcipua, quæ in priori tractatu adducta. Post illam prodiit *Anonymi politischer Nachtisch, Francofurti 1695. 12.* cuius auctorem CHRISTIANVM WEISIVM esse dicunt. Potiores & præferendi sunt singulis, bini Scriptores alii. PHILIPPVS ANDREAS OLDENBVRGERVS quidem edidit *thesaurum rerumpublicarum totius orbis quadripartitum, Geneuæ 1675. 8. 5. Tomis,* Patuit tamen facile hunc laborem esse HERMANNI CONRINGII. Hic enim anno 1664. intra priuatos parietes de præcipuis rebuspublicis disseruerat, atque aliqua auditoribus in calamum dederat. Hæc igitur nactus

ctus Oldenbergius, vulgari fecit ſub nomine proprio, additis notis parum neceſſariis, quas vel ex Lucæ de Linda deſcriptione orbis, Strauchii diſſertationibus exotericis & ſimilibus ſcriptis fere ſine iudicio excerpſit. Conqueſtus autem de hoc plagio fuit Conringius ſingulari admonitione plublicata, quæ Oldenburgeri famam in multis lædit. Licet autem Conringio animus non fuerit, eadem publicandi, multam tamen in eius labore reperimus induſtriam, cum potiora quæ ab aliis dicta in eodem reperiantur collecta, licet in plerisque regnis ſtatum hodie plane videamus immutatum. Recentior itaque & ad noſtra tempora magis eſt accommodatus FRIDERICH LEVTHOLFF von FRANCKENBERG, ſiue potius BERNHARDI ZECHII *Europæiſcher Herold*, *Francofurti 1688. f.* in quo Statum regnorum atque Rerumpublicarum Europæ, non ſolum ſecundum originem ſuam & hiſtoriam, ſed etiam politicam accurate deſcribit. Fontes quidem, quibus in hac deſcriptione vſus fuit, non adlegat, varia tamen adiecit acta publica, quæ multi vſus eſſe poſſunt. Illud ſaltim dolendum, quod naturam incolarum atque regionis breuius deſcribat, ac par eſt, adminiſtra-

tionem tamen, reditus, potentiam Status & similia quæ ad politicam faciunt, descripsit egregie. Tacemus iam PETRI d'AVITY *theatrum mundi*, IOANNIS LVDOVICI GOTHOFREDI *archontologiam Cosmicam* atque scripta similia, quæ tamen prolixiora sunt in describenda historia, quam statu politico. Particulares respublicas varii descripserunt. In veterum decriptione extat NICOLAI CRAGII *de Republica Spartana* tractatus, & NICOLAI SIENICII *politia, s. respublica, Spartana, Dantisci 1606. 4.* De *Athenienſium republica* egit CAROLVS SIGONIVS, *Francofurti 1593. f.* & qui sunt scriptores alii. Inter recentiores, qui singulas descripserunt respublicas aliis sunt præferendæ *Elzeuirianæ*, sic dictæ quod apud Elzeuirios iu Belgio in forma minori fuerunt excusæ. Cœperunt istæ anno 1610. nec tamen omnes paris sunt industriæ, inter meliores æstimandæ sunt illæ, quæ IO. de LAET auctorem adgnoscunt, vtpote eiusdem *Hiſpania & Gallia*, siue *de Francorum Regis dominiis & opibus*. Reliquæ collectæ potius sunt ex aliis, quam vt magnam industriam præ se ferant, Plerasque recenset Bosius in dissertatione agogica de comparanda prudentia ciuili §. LXXVI. & seqq.

§. XIX.

§. XIX.

Politicæ quoque considerationis est status religionis in regnis atque rebus publicis. Extat tractatus *anonymi de coniunctione religionis & imperii*, *Parisiis* 1575. 8. Sic etiam habemus DANIELIS CLASENII librum *de religione politica*, *Magdeburgi* 1655. 8. Huic tamen præferendus est tractatus ANTONII FABRI *de religione regenda in republica*, qui *Ienæ* primum editus 1625. 4. post cum notis Ahasueri Fritschii, *Francofurti* 1665. 4. IACOBVS PAMELIVS *de religionibus diuersis scripsit non admittendis in vno vnius regni loco*, *Antwerpiæ* 1589. 8. Elegantissimus liber est SAMVELIS PVFFENDORFFII *de habitu religionis Christianæ ad vitam Ciuilem*, *Bremæ* 1687. 8. in cuius appendice quoque Adriani Houtyni principia de potestate summorum Imperantium circa Sacra examinauit. *Scrutinium religionum* edidit ANDREAS SENNERTVS, *Witteberge* 1669. 4. sed præstantius adhuc est EDVARDI BREEREWOODI *scrutinium religionum*, *Francofurti* 1659. 4. auctius atque correctius 1679. 12. Optimum vero est scriptum EDOINI SANDIS *relatio de Statu religionis per vniuersam Europam*, quæ Anglice primum prodiit, post in varias linguas fuit translata, vbi de singulis religionibus

multa prudentia iudicat. Partim etiam huc faciunt ſcriptores irenici, qui de vnione religionis procuranda fuerunt ſolliciti, de quibus tamen aliquando in bibliotheca Theologica dicemus. Doctus quidem, periculoſisſimus tamen liber eſt de populis terræ auſtralis incognitæ, quos Severambes dicunt qui primum anglice, poſt gallice, demum Belgice prodiit, inſcriptus: *Hiſtoire des Seuerambes, behelzende een Beſchryving van het unbekend Zuidland*, ubi nihil aliud agit auctor, quam vt oſtendat, vnam eſſe religionem naturæ rerum conformem, quæ Deum ſupremum, atque eius quaſi vices in orbe hoc inferiori repræſentantem, Solem veneretur. Quare, cum data occaſione adverſus Trinitatem & Chriſtianiſmum diſputet, inter libros damnatos omni merito refertur a Morhofio polyhiſt. lib. I. cap. VIII. p. m. 75.

§. XX.

Iura Principum circa ſacra alii deduxerunt. Maieſtatis iura circa ſacra ex parte ſupprimit, ſed moderate illud agit NICOLAUS VEDELIUS, *de epiſcopatu Conſtantini M. Franeckeræ 1642. 12.* Huic ſe publico iuſſu in Belgio oppoſuit GUILIELMUS APOLLONIUS in libro, *de iure Maieſtatis circa ſacra*, *Medioburgi 1643. 8.*

Præ

Præ cæteris hanc materiam pertractauit HVGO GROTIVS *de imperio ſummarum poteſtatum circa ſacra*, cum ſcholiis DAVIDIS BLONDELLI, quibus *de regimine plebis* agit, *Pariſiis 1648. 8.* Nota quoque ſunt ſcripta THOMASIANA, de regimine eccleſiaſtico, quæ poſtea coniunctim in germanicum idioma translata a IOANNE GEORGIO ZEIDLERO prodierunt *Francofurti ad Mœnum 1701. 4.* Titulus libri eſt: *dreyfache Rettung des Rechts Evangeliſcher Fürſten in Kirchenſachen.* Et quidem primo continet Thomaſii diſputationem de hac materia. Deinde *weitere Unterſuchung der einfältigen Anweiſung, wie die Proteſtirende Kirche zu vereinigen und zu verbeſſern ſey.* Tertio defenſionem Thomaſii contra apologiam regiminis eccleſiæ. Singulis ſcriptis, regimen eccleſiaſticum, quantum in coactiua, quæ dicitur, gubernatione conſiſtit, principibus, excluſo clero, concedit, atque variis argumentis illud firmat. Idem CHRISTIANVS THOMASIVS iura principum Euangelicorum in decidendis controuerſiis Theologicis adſerere nititur in tractatu ſuo, cui titulus: *das Recht Evangeliſcher Fürſten in Theologiſchen Streitigkeiten, Halle 1696 4.* Prodiit etiam *diſputatio Theologi Lipſienſis*, IO. BENEDICTI GARPZOVII,

de iure decidendi controuersias Theologicas cum scholiis iureconsulti Halensis, qui est Christianus Thomasius, *Halæ 1701. 4.* in qua sententiam suam magis adhuc explicauit.

§. XXI.

De ratione Status multi sunt, qui egerunt. IOANNES BOTERVS primus fuit, qui rem antea confusam iusta methodo distinxit. Prodierunt autem eiusdem *della ragion di Stato libri X.* adiuncti eiusdem relationibus vniuersalibus, *Venetiis 1640. 4.* Ante Boterum illud egit CYRVS SPONTONVS *del governo di Stato, in Vinetia 1627. 4.* GABRIEL ZINNANVS *della ragione degli Stati, in Vinetia 1626. 4.* LVDOVICVS SEPTALIVS, *Mediolani 1627. 4.* IOANNES ANTONIVS PALAZZVS, *Venetiis 1605. 4.* SCIPIO CLARAMONTIVS, *Florentiæ 1635. 4.* & qui hosce securus fuit HIERONYMVS FRACHETTA, *Venetiis 1647. 4.* Optimus vero videtur FRIDERICVS BONAVENTVRA, cuius est tractatus *della ragion di Stato, s. de ratione Status & prudentia politica, Vrbini 1623. 4.* vbi magno ingenii acumine, quid sit vera Status ratio, declarat. Licet hodie regulæ istæ generales ad definiendam Status rationem parum valeant, sed hæc potius sit Status ratio, ex quo emolumenta capiunt Summi Imperantes, siue

ex

ex regulis politicis hæc sint petita, siue ex arcano quodam consilio. *Rationem* tamen *Status Germaniæ* singulari scripto, *Altdorfi 1667. 4.* edito expressit IO. WOLFGANGVS TEXTOR, atque in eo præferendus longe est ARNOLDO MAVRITIO HOLTERMANNO de eadem materia, *Marpurgi 1677. 4.* De Galliæ regno habemus *Traité de la politique de France, par. Mr. P. H. à Cologne 1699. 12. & Le veritable etat du gouvernement, de la France, à Paris 1656. 12.* Extat etiam *La Politique de la Maison d' Autriche par le Sgr. de* BONAIR, *à Paris 1658. 12.*

§. XXII.

Alii sunt, qui iura diuersorum Regum atque rerumpublicarum adstruere conati fuerunt. THEODORVS GRASWINCKELIVS quidem *libertatem Venetam, s. Venetorum in se & suos imperantes iura*, contra auctorem Sorutini liberatis Venetæ defendit, *Lugduni Batauorum 1634. 4.* Cum enim dictus auctor anonymus, de quo in bibliotheca historica pluribus dicemus, Venetorum liberratem in dubium vocaret, eandem defendere conatur Graswinckelius, licet ob veritatem historicam quoque notetur a Conringio. *De iustis præter sionibus Galliarum Regis contra Imperium Romano-Germanicum* egit ANTONIVS AVBERY

gallice, *Parisiis 1667. 12.* contra quem tamen, alius edidit *L' Advocat condamné, où la France & l' Allemagne defendue par la refutation du traittè d' Aubery 1669. 12.* Alius *Reginæ Christianissimæ iura in Ducatum Brabantiæ atque alios principatus Hispaniæ* probare adgressus fuit, *1667. 12*, & qui sunt similes.

§. XXIII.

De *Ciue Reipublicæ* habemus ANSALDVM CEBAM, italice, *Genevæ 1671. 8.* & CHRISTOBHORI BESOLDI dicursus *de iure ordinibusque Ciuium*, *Argentorati 1641. 4.* *Ciuem Christianum* descripsit IO. VALENTINVS ANDREÆ, s. *Peregrini quondam errantis Restitutiones*, *Argentorati 1619. 12.* THOMÆ HOBBESII *elementa de ciue*, quæ *Amstelodami 1669. 12.* edita, satis sunt nota, Adversarium tamen de eo nactus fuit ADRIANVM COCQVIVM, *Vltraiecti 1668. 12.* Elegantissimus est SAMVELIS PVFFENDORFII *de officio hominis & Ciuis* tractatus, in quo non solum officia hominis moralia, sed etiam in Statu ciuili viuentis describit.

§. XXIV.

Alia sunt iura & mores aulicorum, consiliariorum atque legatorum. *Aulicum* describere tentauit CAROLVS SCRIBANIVS in *Politico Christiano*, *Osnabrugæ 1625. 8.*

Au-

Aulicus Politicus diverſis regulis inſtructus, Hanouiæ 1569. 12. & cum inſtitutionibus aulicis Euſebii Meisneri, *Vratislauiæ 1672. 12. Traité de la Cour, ou inſtruction des Courtiſans, á Paris 1622. 8. quem librum* in germanicum idioma transtulit GEORGIVS PHILIPPVS HARSDöRFERVS, ſub titulo: *der kluge Hoffmann, Francofurti 1655. 8.* DVRI de PASCOLO, *aulicus politicus*, auctus per Eberhardum de Weihe, *Francofurti 1615. 4.* & qui ſunt ſcriptores ſimiles, quos ex parte iam ſuperiori capite §. XXV. adduximus, inter quos præcipuus eſt GRATIANI *l'homme de Cour.* Binos tamen hic addimus ſcriptores, præ cæteris æſtimandos. Alter eſt DANIEL EREMITA, Adwerpianus, qui *aulicæ vitæ ac ciuilis libros IV.* ſcripſit, qui cum aliis eiusdem opusculis & præfatione Ioannis Georgii Græuii extant *Vltraiecti 1701. 8.* Hic enim in Belgio licet natus, in aula tamen Magni Florentiæ Ducis vixit, atque variis interfuit legationibus. Hoc autem tractatu elegantisſimo docet, qua ratione Principis gratiam demereri, atque officia ſua tum erga Principem, tum erga privatos exercere deceat; pleraque exemplis illuſtrantur atque iuſta ſermonis venuſtate explicantur, Commendant alii IOANNIS CASIMIRI KOLBII von WARTENBERG *väterliche Inſtruction*

ſtruction an ſeine Kinder, Colonie ad Spreuum 1696. 4. quæ multum in ſe habet monitorum neceſſariorum, ad filios, ad veram pietatem, humilitatem atque obedientiam Deo & Superioribus præſtandam illos adhortans. Sed monita ſunt generalia, nobili ſeruanda, in omni potius vitæ genere, quam in aula. Conſiliarium Principum alii deſcribunt. Antiquiores qui illud egerunt, ſunt ADAMVS KELLERVS *de officiis iuridico-politicis, Conſtantiæ 1597. 4.* HIPPOLYTVS a LAPIDE in *homine Politico, ſ. Conſiliario & Officiario aulico hodierno, Amſtelodami 1665. 4.* HIPPOLYTVS a COLLIBVS in *Palatino, ſ. aulico*, qui cum notis Martini Naurathi prodiit *Francofurti 1670. 8.* vel qui *Conſiliarium ex Tacito* format ADAMVS SAMVEL FREYSTEIN, *Francofurti 1653. 12.* Sed parum hi, ob regulas generales & ſtatui noſtro haut accommodatas, proficient. Maiora atque magis vtilia præſtiterunt, qui per certa exempla futurum Conſiliarium inſtruunt. Egit illud GEORGIVS ACACIVS ENENCKEL in *Seiano ſuo*, qui *Argentorati 1602. 12.* prodiit, vbi ſub perſona atque hiſtoria Seiani, præpotentis ſub Tiberio miniſtri, artes politicas & fatum Cardinalis Cleſelii, ſub Matthia & Ferdinando Impp. deſcribit. Simile quid egit PETRVS MAT-

MATTHÆI in *Miniſtro Status*, quem ex gallicio in latinum ſermonem tranſtulit IOACHIMUS PASTRIUS, *Ienæ 1664. 8.* in quo Nicolai Neoulli, magni apud Gallos miniſtri artes deſcribit. *Miniſterium Cardinalis Mazarini* cum obſeruationibus politicis prodiit *Francofurti 1652. 8.* Sic etiam *Miniſterium Cardinalis Richelii & Mazarini* comparatum extat cum obſeruationibus politicis, *Francofurti 1652. 8.* & *Breuiarium politicum iuxta rubricas Mazarini, Coloniæ 1691. 12.* Haut ita pridem quoque gallice prodiit *Teſtamentum Colberti*, poſtea germanice verſum. Licet in hiſce ſcriptis quoque hiſtoria & Status politicus regni Gallicani fuerint intermixta. *Cardinalis Ximenes præcipui apud Hiſpanos miniſtri hiſtoria* anglice extat *Londini 1669. 8.* Certe, ex hiſce multa haurient, quæ vel proſequantur, vel vitent qui a miniſterio ſunt Principum, ſi modo ſemper cum iudicio fuerint adplicata. Quæ autem Principes obſeruare debeant in ſeligendis miniſtris, magno acumine docuit in ſymbolis ſuis Didacus Saavedra. Sunt autem inter hosce qui de Statu & caſu Miniſtrorum in republica eminentium ſingulatim egerunt. Extat quidem WILHELMI SCHRöTERI diſſertatio *de Miniſtriſſimo*, ſub Olpii præſidio, in

hac

hac academia primum habita, poſt vero *Magdeburgi* recuſa *1673. 8.* Gallico idiomate habemus *Hiſtoire des Miniſters d' etat à Paris 1669. 12. 2 vol.* Cui tamen præferenda adhuc eſt *Hiſtoire des plus illuſtres Favoris, anciens & modernes recaeillé par feu Mons P. D. P à Leyden 1662. 12.* vbi ſingulorum hiſtoria & præcipua fata deſcribuntur. *De caſibus miniſtrorum in Republica eminentium* ſingularis extat diſſertatio ADAMI RECHENBERCHII, *Lipſiæ 1678. 4.* Alias habentur *effets pernicieux des mechans Favoris & grands Miniſtres d' eſtat, à la Haye 1653. 8.* Angliæ vero præcipui Miniſtri eleganter deſcribuntur in libro, cui titulus: *Seiani Angliæ a Reformationis tempore, eorundem prudentia ſucceſſus, errores, incrementa lapſus ſub regibus Henrico VIII. Eduardo VI. Regina Maria & Eliſabetha, Rege Iacobo & Carolo I. Angliæ Londini 1670. 8.* Sic etiam prodiit *Fauoriten Spiegel ſ. Ruhm und Fall des Conte Duca d' Olivaretz Francfurt 1656. 12.* His adnectimus etiam, qui de legatis, atque legationibus egerunt. De *legationibus* habemus libros IV CONRADI BRVNI, *Moguntiæ 1548. f.* FRANCISCVM le VAYER *de legato, ſ. de legatione legatorumque privilegiis, officio & iuribus, Pariſiis 1580. 4.* & cum aliis *Hanouiæ 1596. 4.* OCTAVIVM MAGIVM *de legationibus*

bus & legatis, Venetiis 1567. 8. IOANNEM a CHOCKIER, *Colon. 1624. 4.* HERMANNVM KIRCHNERVM, *Marpurgi 1613. 4.* CAROLVM BASHALEN, *Parisiis 1613. 4.* Cæteris vero sunt præferendi ALBERICVS GENTILIS, cuius tractatus *de legationibus, Londini 1585. 4.* breuis est sed elegans. Sic etiam non contemnendus est FRIDERICVS de MARSELAER, *de legato, Antwerpiæ 1624. 4.* qui per regulas politicas talem describit. Omnium tamen instar esse potest Dni de WICQVEFORT *L' Ambassadeur & de ses fonctions, à la Haye 1680. 4.* quem postea in germanicum idioma transtulit IOANNES LEONHARDVS SAVTERVS, *Lipsiæ 1682. 4.* qui officia, iura & statum legati ex iure ciuili, & publico, secundum consuetudines etiam in aulis receptas, egregie describit.

§. XXV.

Ad militarem statum, quantum est politicæ considerationis facit BERNARDINI ROCCÆ *discorsi de guerra. In Vinetia 1582. 4.* BALTHASAR AYALA *de iure, officiis bellicis ac disciplina militari, Antwerpiæ 1597. 8.* LATZARI von SCHWENDI *Kriegs-Discurs von Bestellung eines gantzen Kriegs-Wesens Francfurt 1605. 8.* & quod præci-

cipuum GABRIELIS NAVDÆI *syntagma de studio militari*, *Romæ 1649. 4.* in hoc enim pleraque quæ ad statum rei militaris faciunt, ex antiquioribus æque ac recentioribus congessit & multis exemplis illustravit. Ex hoc syntagmate *bibliographiam tantum militarem* celeberrimus vir, præceptor olim venerandus, GEORGIVS SCHVBARTVS edi curauit *Ienæ 1683. 12.* ex qua plura hauriri possunt, de scriptoribus rei militaris. Pertinent huc etiam, qui de stratagematibus egerunt, quod ex antiquis egit SEXTVS IVLIVS FRONTINVS, qui Græcorum Romanorumque exempla varia adducit. Prodiit cum notis Roberti Keuchenii, *Amstelodami 1661. 8.* Sic etiam extant POLVENI *Stratagematum libri VIII.* cum notis & emendationibus Isaaci Casauboni, *Lugduni Batauorum 1589. 12.* Eundem imitatus IO. BAPTISTA BELLVS *polyenum Gallicum* scripsit *Tolosæ 1643. 12.* vbi solum exempla ex historia Gallica petita recensentur. De reliquis, quæ concernunt indictionem belli atque ius feciale, infra dicemus inter Scriptores iuris Gentium.

§. XXVI.

Sunt etiam qui vitia politicorum descripserunt. Prodiit olim Compendium politices nouum, sub schemate *hominis Politici*

litici, ex principiis Iesuiticis deductum, quod tamen sub titulo: *Politici Scelerati* impugnauit CHRISTPHORVS PELLERVS, *Noribergæ 1669. 8.* Licet non deessent, qui Pellerum ad scripti refututationem non satis instructum fuisse vellent, CAROLVS de GROBENDONC librum edidit *de ortu & progressu Spiritus politici, & quo ille, nisi fortiter ei occurratur, sit euasurus, Pragæ 1616. f.* in hoc autem axiomata politica proponit, quibus fraudes politicæ insistunt. Nec male huc refertur *Monarchia Solipsorum*, quæ sub nomine LVCII CORNELII EVROPEI, seu qui sub eodem latere putatur, GABRIELIS BARIACI LERMÆI, prodiit, primum Venetiis, dein in Belgio recusa, in qua Iesuitarum artes, mores, studia & status totius Societatis multa industria atque elegantia depingitur. De iisdem extat *La Morale pratique des Iesuites, à Cologne 1669. 12.* atque THEOPHILI EVLALII *homo politicus & monita priuata S. l. Placentiæ 1668. 12.* quæ prauas artes Iesuitarum viuis coloribus depingunt.

§. XXVII.

Hic non male adnectentur, qui vulgo dici solent Monarchomachi, eo quod Principum summorum maiestatem impugnant. Talis fuit olim GEORGIVS BV-

CHA-

CHANANVS in libro ſuo *de iure regni apud Scotos*, in quo licet, prout titulus fert, de Scotis ſaltim agere videatur, odium tamen ſuum erga regiam poteſtatem in genere prodidit. Acceſſit eiusdem hiſtoriæ Scoticæ *Edinburgi 1583. f.* atque in Belgicum ſermonem translatus *Amſtelodami 1598. 4.* Reſpondet eidem GVILIELMVS BARCLAIVS, in tribus libris prioribus de regno & regali poteſtate, in reliquis tribus Brutum, Boucherium, aliosque refutat: prodierunt *Pariſiis 1600. 8.* Sanguinarius & crudeliſſimus liber eſt *de iuſta Reipublicæ Chriſtianæ in Reges impios & hæreticos, auctoritate, animadverſione, iuſtisſimaque Catholicorum ad Henricum Nauarræum & quemcunque hæreticum a regno Galliæ repellendum confœderatione, Antwerpiæ 1592. 8.* in quo regem hæreticum non ſolum a regno hæreditario plane repelli poſſe contendit, ſed etiam licitam eſſe contra eum confœderationem. Auctorem libri faciunt GVILIELMVM GIFFORDVM vel GVILIELMVM ROSSÆVM. Henricus Ernſtius vero variarum obſeruationem libro II. c. XXXVI. IOANNI BOVCHERIO tribuit. Hic enim homo nefarius *de iuſta Henrici III. abdicatione e Francorum regno libros IV.* ſcriptio *Lugduni 1591. 8.* licet abdicatus non fuerit Henricus, multas autem

ſub-

ſubditorum rebelliones expertus. Cum autem tractatui nomen præmittere non dubitauerit, vix crediderim ab vno auctore vtrosque tractatus eſſe, de eadem materia agentes. Priori autem libro *de reipublicæ Chriſtianæ* poteſtate diſſertationem opposuit IOANNES MEISNERVS *de tyrannicidio, Wittebergæ 1642. 4.* Eodem cum superioribus fere tempore, prodierunt STEPHANI IVNII BRVTI *vindiciæ contra tyrannos, ſeu de Principis in populum, populique in Principem legitima poteſtate, Edinburgi 1579. 8. Francofurti ad Mœnum 1608. 8.* & gallice *1581. 8.* in quibus populi iura nimium extolluntur. THEODORVM BEZAM voluit eſſe auctorem Ioannes Philippi, Anglus, in reſponſione ad apologiam Brammali p. 29. quare etiam editioni *Amſtelodamenſi 1660.* factæ, nomen Bezæ, Bruti nomini eſt ſubiectum. Huic tamen abiudicat GISBERTVS VOëTIVS in *diſquiſitione de auctore vindiciarum contra tyrannos, quæ ſub nomine Iunii Bruti, Celtæ, aliquoties typis editæ ſunt, Amſtelodami 1661. 12.* quæ primum tecto nomine prodiit, poſt parti quartæ diſputationum ſelectarum fuit inſerta. Hic autem HVBERTO LANGVETO attribuit, cuius nomen editioni nouæ poſt hanc diſquiſitionem editam, fuit præfixum.

Quem etiam plerique alias adgnoſcunt, licet vel FRANCISCI HOTTOMANNI vel PHILIPPI MORNÆI eſſe alii velint. Hunc tamen vltimum verum eſſe auctorem, editorem Ludovicum Villerium Loiſelerium condendit Grotius. Contra hunc prodierunt anonymi *defenſes de la Monarchie Françoiſe contre le livre de Iunius Brutus.* Potiores partes in hac materia faciunt, qui in cauſſa regicidii Anglicani calamum exercuerunt, in qua ab vtraque parte ſcripta varia fuerunt edita. CLAVDIVS SALMASIVS primum tecto nomine ſcripſit *defenſionum regiam pro Carolo I.* quæ *1650. 12.* prodiit, idque ſine dubio, auſpiciis Caroli II. In hac totus in eo eſt, vt Anglos regicidas increpet, & demonſtret, parlamentum Anglicanum eſſe infra Regem. Reſpondet eidem atque *defenſionem pro populo Anglicano* ſuſceptt IOANNES MILTONVS, in peculari tractatu *Londini 1652. 12.* edito. Ad quam poſthuma CLAVDII SALMASII prodiit *reſponſio, Londini 1660. 8.* Certe, eruditione ſuperior erat Salmaſius Miltono, non æque iudicio pragmatico. Ad normam reipublicæ Romanæ, atque ex ſcriptoribus antiquis Angliæ ſtatum deducit, quod in ipſo Miltonus atque alii reprehendunt. Commune igitur de vtriusque eſt iudici-

dicium, quod Salmasius rem optimam pessime, Miltonus rem pessimam optime defenderit. Id quod de ratione politica facile concedimus, cum alias magis erudita sint Salmasii, Miltoni vero speciosa argumenta. Secundam postea *defensionem pro populo* suscepit Miltonus *contra tractatum anonymi, cuius titulus, regii sanguinis clamor ad cœlum, aduersus parricidas Anglicanos, Hagæ Comitum 1654. 12.* In hoc potissimum exemplis ex historia, præsertim Anglica petitis docet, parlamentum esse supra Regem & imperii summam penes populum. Culpandus tamen potissimum est, quod Caroli I. Imperium dicat esse tyrannicum. Alias Miltono respondit in *apologia* sua *pro rege & populo Anglicano contra Ioannem Miltonum, Antwerpiæ 1652. 12.* Hic autem potius iniurias in Miltonum euomuit, quam vt eius argumenta euertat. IOANNEM BRAMMALVM huius scripti auctorem facit, eius vitam describit, eidemque respondet IOANNES PHILIPPI. Anglus, in *responsione ad apologiam anonymi cuiusdam tenebrionis, Londini 1652. 12.* Sed etiam hæc responsio plus iniuriis quam argumentis atque rationibus est referta. Idem Regicidium defendere conatur WILLIAM ALLEN in libro, quem inscripsit: *traité politique, que tuer vn tyran, n'est pas vn meur-*

tre, à Lyon 1658. 8. id quod ex multis ſcriptoribus demonſtrare conatur. Alii tamen contra Miltonum & adſeclas egerunt. Prodiit enim *Carolus I. Britanniæ Rex a ſecuri & Miltoni calamo vindicatus, Dublini 1652. 12.* IACOBI SCHALLERI *diſſertatio ad quædam loca Miltoni, Argentorati 1652.* habita, poſt recuſa *Lugduni 1653. 4. Abbregé des derniers mouvemens de Angleterre, auec vn raiſonnement des droits du Roy que du Parlement, à Anuers 1651. 12. Examen Anglicum, exhibens quæſtiones politico-iuridicas maieſtatem non eſſe violandam, Rintelii 1653. 4.* IO. CHRISTOPHORI NEANDRI *diſcurſus de Principum Poteſtatis ſummitate contra Regicidium Anglicanum, Francofurti 1661. 12.* GVILIELMI VRSINI de RIVO *vindiciæ pro capite Regis Anglicæ contra rebelles parricidas, Hagæ Comitum 1649. 12.* & qui tractatus ſunt ſimiles. Inter hos optimum cenſeri debet CASPARIS ZIEGLERI *regicidium Anglicanum, Amſtelodami 1676. 12.* iura regia defendens. Referuntur etiam ad Monarchomachos BELLARMINVS in libro *de poteſtate eccleſiæ*, IOANNES ALTHVSIVS in *politica ſuccincta*, M. ZVERIVS BOXHORNIVS *in inſtitutionibus politicis*, DAVID PAREVS in *Commentario in epiſtolas ad Romanos*, vbi hanc opinionem defendit, quod magiſtratus inferior ſuperiorem

rem

rem punire & bellis possit inuadere, atque scripta similia. FRANCISCI HOTTOMANNI *Franco galliam* huc vulgo referunt, cum tamen Hottomannus non contra Monarchiam summorum Imperantium in genere agat, sed iura tantum Parlamenti in Gallia, quæ satis magna olim erant, defendat, quæ tamen legibus fundamentalibus atque obseruantia erant fundata. Nouissimum scriptum est GERARDI von der MVELEN, *de sanctitate summi Imperii Ciuilis, Traiecti 1689. 8.* quo multis, nec etiam infirmis argumentis probat, licere resistere Monarchis, si potestate sua abutantur.

§. XXVIII.

Certorum scriptorum saltim politicam alii describere adgressi sunt. Ita CASPARIS FACII habemus *politicam Liuianam*, in qua Statum Reip. liberæ apud Romanos explicat, *Lipsiæ 1615. 4.* IOANNES HENRICVS BOECLERVS *dissertationes politicas* edidit *ad selecta veterum historicorum loca*, quæ institutionibus politicis eiusdem innectæ sunt. Eiusdem sunt *characteres politici Velleiani, Argentorati 1642. 8.* in quibus potiora politica ex Velleio enodauit atque deduxit. Optandum omnino esset, vt singulorum Scriptorum tales extarent characte-

res. Addimus etiam illos, qui ex Tacito certa deduxerunt axiomata, de quibus iam supra fuit dictum.

§. XXIX.

Plures sunt, qui obseruationes politicas de variis negotiis ediderunt. Extant quidem *Reflexions politiques, par lesquelles on fait voir, que la persecution des Reformés est contre les veritables interets de la France à Cologne 1686. 12. Reflexions sur le proies de Paix, dessé par la France, par l' auteur du salut de l' Europè 1698. 4.* atque scripta similia, cum vix hodie de negotio alicuius momenti agatur, de quo non certæ edantur reflexiones.

§. XXX.

Generales sunt *obseruationes historico politicæ* MATTHIÆ BERNEGGERI, *Argentorati 1669. 8.* & MICHAELIS PICCARTI *obseruationum politicarum decades VI. priores atque posteriores, Noribergæ 1651. 8.* Vtrique varia ex historicis, antiquis præsertim, politice considerarunt. NICOLAVS BELLERMONVS *dissertationes politicas* scripsit, sive *discursus in Q. Curtium &c. Basileæ 1626. 8.* IOANNES PAVLVS FELWINGERVS *dissertationes politicas, Noribergæ 1666. 8.* CHRISTOPHORVS HEIDMANNVS *dissertationes politicas, Helmstadti 1658. 8.* & similes.

§. XXXI.

§. XXXI.

Vltimo tandem loco addimus, qui de arte apodemica siue peregrinandi egerunt. Plures sunt, qui in eadem materia fuerunt occupati. De *arte peregrinandi* libros duos habemus, *Lipsiæ 1591. 12.* & qui postea coniunctim editi fuerunt *auctores varii de arte peregrinandi*, *Noribergæ 1591. 8.* *Hermetem politicum* seu libros III. de prudentia peregrinatoria edidit IVLIVS BELLVS, *Francofurti ad Mœnum 1608. 12.* olim satis æstumatum, hodie parum vtilem, cum ipse quidem olim in aulis Principum versatus, plane diuersum statum a nostro viderit. IOANNIS HENRICI BOECLERI *dissertatio de peregrinatione Germanici Cæsaris* inter dissertationes eiusdem academicas extat. Sic etiam HERMANNVS CONRINGIVS *de prudentia peregrinandi* egit, *Francofurti 1672. 4.* IOANNES CONRADVS DIETERICVS *de peregrinatione studiosorum*, *Marpurgi 1640. 4.* THEODORI ZWINGERI *methodus apodemica*, *Basileæ 1577. 4.* ALBERTI MEYERI *methodus apodemica*, *Rostochi 1591. 8.* GEORGI LOYSII *peruigilium Mercurii de virtutibus peregrinantium*, *Francofurti 1643. 12.* EDVARDI LEIGH *dissertationes III. de peregrinatione & peregrinantium manuductione ad exteras gentes: de Moneta: de*

menſura vnius loci ad alium, quæ anglice fuerunt editæ. IOANNES PITSÆVS *de peregrinatione*, *Duſſeldorpi 1604. 8.* atque alii. Præferendus tamen ſingulis eſt liber egregius BAVDELOTI de DAIRVAL *de l' vtilité des voyages & de l' auantage que la recherche des antiques procure aux ſçauans*, *à Paris 1686.* 12. qui rei litterariæ & antiquitatum quam maxime docet habere rationem. Hic temen defectus hodie eſt, quod pro ſtatu noſtri temporis, nullum adhuc habeamus ſcriptorem, qui rationem peregrinandi politicam vere deſcripſerit. Nec male tamen applicantur hic, qui exempla peregrinationum rite inſtitutarum deſcripſerunt. DANIEL EREMITA elegantiſſime deſcripſit *Iter Germanicum*, quod ipſe cum Coloreto, Magni Ducis legato, ad Rudolphi II. Imper. aliorumque Germaniæ Principum aulas inſtituit in *epiſtola*, *ad equitem Camillum Guidum* hac de re ſcripta, licet in eadem acute nimis perſtringat quosdam Germaniæ Principes, aulasque. CONSTANTINI GERMANICI, ſiue qui ſub hoc nomine latet, PHILIPPI ANDREÆ OLDENBVRGERI *epiſtola ad Iuſtum Sincerum de peregrinationibus Germanorum recte inſtituendis. Cosmopoli* prodiit *1668. 12.* In hac ſane epiſtola perſtringit auctor omnes

Ger-

Germaniæ aulas, arcana detegit, vitia notat, etiam quid boni habent, exponit, magna tamen libertate. De hoc itinerario LVDOVICVS VERONENSIS *relationem* scripsit *ad Ioannem Henricum Bœclerum*, in qua non solum singula adprobat, sed plenius quandoque exponit. Cui tamen EVSEBIVS FüRSTENHOLD *examen* suum opposuit *1670. 12.* STEPHNAVS VINANDVS PIGHIVS *in Hercule suo prodicio* Caroli, Cliuiæ Ducis vitam & peregrinationem in varias terras descripsit *Argentorati 1609. 8.* Quem postea secutus fuit IOANNES PAKENIVS, qui in *Hercule Prodicio rediuiuo* Ioannis Wilhelmi, Comitis Palatini Rheni, iter per Belgium, Angliam, Galliam atque Italiam describit, *Coloniæ Agripinæ 1695. 4.* Specialis est THOMAS ERPENIVS *de peregrinatione Gallica vtiliter instituenda*, *Lugduni Batauorum 1631. 12. De itinere studiosi Theologiæ per Italiam* peculiari dissertatione egit IOANNES FABRICIVS. *Altdorfi 1675. 4.* Vt teceamus itineraria per diuersas prouincias, quæ tamen considerationis sunt vel historicæ vel geographicæ.

CAPVT OCTAVUM.

DE SCRIPTORIBVS IVRIS NATVRÆ ET GENTIVM.

§. I. *Scriptores de historia Iuris Naturæ & Gentium.* §. II. *Editiones Grotianæ.* §. III. *Commentatores in Grotium.* §. IV. *Introductiones in Grotium.* §. V. *Reliqui scriptores, qui maiora systemata iuris naturæ ediderunt.* §. VI. *Scriptores qui compendia Iuris Naturæ ediderunt.* §. VII. *Hobbesius de Ciue, eiusdemque aduersarii & defensores.* §. VIII. *Scriptores speciales de iure naturæ.* §. IX. *Scriptores iuris Gentium.* §. X. *Scriptores de dominio maris.* §. XI. *Scriptores de iure belli.* §. XII. *Scriptores de iure legationum.*

§. I.

NAturæ & gentium iura veteres olim ex obseruantia potius diiudicabant, quam ex scriptis. Quare non erit quod miremur, in philo-

philoſophia antiquiori nihil reperiri, quod ad hanc partem ducamus. Ipſi tamen gentium mores placita quædam quaſi communi conſenſu recepta firmarunt. Spectant huc, qui *hiſtoriam iuris Naturæ & Gentium* dederunt. Talem habemus IOANNIS GRöNINGII, quæ præmiſſa eſt Puffendorffii tractatui de officio hominis & Ciuis, *Holmiæ 1701. 12.* nimium tamen breuis eſt, & in multis generalis, cum ad Moralia æque poſſit adplicari. Speciatim ad Jus naturæ facit IOANNIS FRANCISCI BVDDEI *hiſtoria iuris naturalis* cum Vitriario *Halæ* edita *1701. 8.* ERICVS MAVRITIVS *in ſpecimine diſſertationum de principiis iuris publici*, quod *Tubingæ* prodiit *1665. 4.* variarum gentium & philoſophorum ſententias de iure naturæ explicat. Addimus IOANNIS IOACHIMI ZENTGRAVII *de origine, veritate & immutabilitate Iuris Naturalis* tractatum, *Argentorati 1678. 8.*

§. II.

Pater quaſi Scriptorum iuris Naturæ & gentium habetur HVGO GROTIVS, *qui de Iure Belli & Pacis* libros III. conſcripſit, quorum ob iudicii neruum, ingenii acumen atque exemplorum commode adducturum copiam æſtimatio eſt maxima, licet etiam in iisdem animaduertantur,

non-

nonnulla, quæ vel non satis dicussa, vel non ab omnibus adprobata. Inter editiones commodiores habenda est, quæ cum notis ad textum accommodatis Ioannis Friderici Gronovii prodiit *Amstelodami 1680. 8.* Postea IOANNES CHRISTOPHORVS BECMANNVS aliam procurauit cum propriis atque aliorum notis excerptis, *Francofurti ad Viatrum 1691. 4.* Hic enim in contrahendis excerpendisue aliorum notis haut æquum vbiuis exhibuit iudicium. Prodiit postea alia editio, cura GOTHOFREDI SPINÆI, *Lugduni Batauorum 1696. 4.* in qua continentur Ziegleri, Osiandri atque Gronouii notæ, sæpe tamen illæ ipsæ, quas excerpsit Becmannus. Hoc vero institutum propter mortem auctoris, tantum vsque ad librum II. cap. IV. fuit perductum. IOANNES GEORGIVS SIMON in hac academia Grotium cum notis edidit, quæ tamen potius ex Scholasticis & Moralistis fuerunt consarcinatæ. Recentior & longe præstantior est editio IOANNIS TESMARI & VLRICI OBRECHTI, quæ *Francofurti 1696. f.* prodiit. Testatus in hisce fuit Tesmarus ingenii acumen, atque styli elegantiam, multa quoque illustrauit ex antiquitatibus: Obrechtus vero multa solide decidit, licet quando-

quc

que a Grotio dissentiat. Addenda adhuc editio GERHARDI van der MVELEN, *Vltraiecti 1696. f.* in qua propria adnotata adiecit, potiorem tamen partem faciunt notæ Gronouii. In Gallicum sermonem Grotium transtulit ANTONIVS CVRTINVS, *Hagæ Comitum 1688. 12.*

§. III.

Separatim vero alii in Grotium fuerunt commentati. Ex Iureconsultis egit illud CASPAR ZIEGLERVS, in Commentario suo, *Witteberge 1666. 8.* Eidem quidem contrarius est HENRICVS HENNINGES in *obseruationibus politicis & moralibus in Hugonem Grotium*, *Solisbaci 1673. 8.* sed Zieglerum non bene intellexit vbique, quare etiam ab ipso neglectus. In Ictorum numero quidem erat IOANNES a FELDE, licet quoque inter philosophos partem capiat. Hic *notata ad Grotium* dedit *Amstelodami 1653. 12.* recusa *Ienæ 1663. 12.* contra quem in *stricturis* suis disputauit THEODORVS GRASWINCKELIVS, *Lugduni Batauorum 1654. 12.* respondit tamen in Ienensi editione Feldenus. Ex Theologis illud egerunt ADAMVS OSIANDER, *Tubingæ 1679. 8.* & in hac academia VALENTINVS VELTHEMIVS. IOANNES HENRICVS BOECLERVS in integrum librum

brum primum & ſeptem capita *libri* ſecundi fuit commentatus, cuius æſtimatio apud eruditos eſt dubia, cum theoreticus magis fuerit Bœclerus, quam pragmaticus. Idem appendicis loco adiecit quinque diſſertationes ad illuſtranda quædam loca Grotii, primam *de eo quod ciuitas egit*, alteram *de menſura pretii*, tertiam *de actione ingrati*, quartam *de milite captiuo*, quintam *de quiete in turbis, ſeu neutralitate*. Huc faciunt etiam VLRICI OBRECTI *exercitationes de ratione belli, Argentotati 1675. 4.* Eiusdem *Sponſor pacis.* CHRISTIANI THOMASII diſſerrationes *de ſponſione Caudina* atque *Numantina* ad illuſtrandum librum II. Grotii cap. XV. §. 16.

§. IV.

Introductiones in Grotium aliqui etiam dederunt. Qui tabulas volunt, habent IOANNIS PHILIPPI MüLLERI tabulas, vbi præmiſſa generalis facta dicitur ab ipſo Grotio, quam Matthias Biörenklovv Mullero vulgandam tradiderit, *Francofurti 1665. f.* Contractiores ſunt Boineburgianæ, quas Bœclerus Commentario ſuo adiecit. Grotium per quæſtiones proponit IANVS KLENCKIVS, qui *Inſtitutiones Iuris Naturæ & Gentium* ſcripſit *Amſtelodami 1665. 12.* Ienæ recuſas. Eiusdem breuita-

tis

tis est IOANNIS HENRICI SVICERI *compendium Grotianum*, *Tiguri 1682. 8.* IOANNIS GEORGII SIMONIS *Grotius erotemaricus* paruæ est vtilitatis. Præferri tamen *singulis meretur* IOANNIS GEORGII KVLPISII *Collegium Grotianum*, in academia Giessensi XV. exercitationibus institutum, *Francofurti ad Mœnum 1682. 4.* In hoc autem quæ obscura videbantur apud Grotium, explicauit vberius, quæ autem prolixius dicta excerpsit, vt veram inde habeamus introductionem Grotianem.

§. V.

Grotium partim secuti, vel imitati fuerunt alii. IOANNES SELDENVS Grotii æmulationem suum conscripsit *de iure naturæ & gentium* opus, iuxta disciplinam Ebræorum, *Argentorati 1665. 4.* Hanc quidem, quam sumsit partem debite exhausit, cum tamen non omnia iuris Naturæ placita ex Noachidarum præceptis deducere liceat, in reliquis labor erit sufficiens, licet etiam aliena quædam, quæ ad ritus Ebræorum faciunt, intermiscuerit. *Specimen iuris naturalis secundum disciplinam Platonicam* debemus IOANNI IOACHIMO ZENTGRAFIO, *Argentorati 1679. 4.* Præ cæteris vero æstimandi sunt SAMVELIS

LIS PVFFENDORFII *de Iure Naturæ & Gentium libri VIII.* qui primum *Lundini Scanorum* prodierunt *1672.* 4. poſt aliquoties recuſi. In his enim Grotium & explanat & ſupplet, atque vbique egregium ſe præſtat. Aduerſarios quidem nactus fuit IOSVAM SCHVVARTZIVM & NICOLAVM BECMANNVM, qui in *indice Nouitatum* Puffendorfium tanquam orthodoxæ fidei contrarium fingunt, quibus tamen in *apologia pro ſe & libro ſuo* reſpondet. Secuti hoſce ſunt Schertzerus, Lyſerus, Velthemius, Geſenius, Warenbergius, Alberti, Strimeſius, Zentgrauius, quibus tamen in *diſſertationibus academicis, ſpecimine Controuerſiarum, & eride Scandica* ſolide reſpondet. Quæ ſcripta polemica vltimæ eiusdem editioni fuerunt adiecta. Quid Boineburgio Baroni de concinando iurisprudentiæ perpetuæ & Naturalis corpore in votis fuerit, & quid iſta in re actum fuerit exponit Gröningius in hiſtoria iuris naturæ §. XXIII. p. m. 33. Quantum vero ad intelligendum melius Grotium Puffendorffius, tantum ad hunc melius explicandum CHRISTIANVS THOMASIVS facit. Huius enim *inſtitutiones iurisprudentiæ diuinæ* ex noua, eademque auctiori editione prodierunt *Halæ 1702. 4.* Hæc autem editio in

mul-

multis non ſolum immutata fuit a priori, ſed etiam notis atque adlegatis adaucta. Licet nunc nouam eandemque denuo immutatam editionem meditetur celeberrimus auctor.

§. VI.

Prima iuris naturæ & gentium principia dedit GVILIELMVS GROTIVS in *enchiridio ſuo*, quod cum notis Georgii Götzi editum eſt *Ienæ 1675. 12.* Generalia enim tantum ſunt, quæ tractat, atque imperfecta, cum non niſi de moribus & contractuum iuribus agat. Male igitur epitome dicitur operis fraterni de iure belli & pacis. *Inſtitutiones iuris naturæ* ex doctrina morali dedit IOANNES EISENHARTVS, *Helmſtadti 1644. 4.* RICHARDI ZOUCHÆI *elementa iurisprudentiæ, Hagæ 1665. 12.* multas quæſtiones iuris naturalis cum iure Ciuili miſcent. Addi poteſt VITI LVDOVICI a SECKENDORF *Entwurff von dem allgemeinen natürlichen Recht*, quod ſchediaſma habetur inter Orationes Germanicas num. 50. p. 435. Nec male huc refertur VLRICI HVBERI *de iure Ciuitatis* tractatus elegantiſſimus, multa doctrina refertus, quem ex editione auctiori habemus *Franeckeræ 1684. 8.* SAMVELIS PVFFENDORFII *elementa iuris-*

 pruden-

risprudentiæ Ienæ prodierunt *1669. 8. in* quibus per demonſtrationes mathematicas progreditur, acceſſit in Ienenſi editione ſphæra moralis, quæ tamen Puffendorffium auctorem non adgnoſcit. Præferendus eiusdem eſt *de Officio Hominis & Ciuis* tractatus, iuxta legem naturalem, ex editione ſeptima atque vltima, *Holmiæ 1701. 12.* in quo principia moralia atque iuris naturæ coniungit & breuiter quidem, ſed neruoſe atque accurate exponit. Non male iunguntur IOANNIS FRANCISCI BVDDEI *fundamenta iuris naturæ & gentium*, quæ in philoſophia eiusdem practica continentur.

§. VII.

Inter reliquos haut male huc referuntur THOMÆ HOBBESII *elementa de Ciue.* Hic licet ius Naturæ & Gentium pro vno eodemque habeat, & multa proponat non ab omnibus adprobata, de ſummo Imperio tamen haut perperam agit. Varios autem Hobbeſii dogmata habuerunt cenſores. GISBERTVS COCQVIVS quidem *vindicias* ſcripſit *pro lege & imperio contra Hobbeſium. Vltraiecti 1661. 12.* IOANNES TEMPLERVS *ideam Theologiæ Leuiathanis. Londini 1673. 8.* SETHVS WARDVS *excitationes epiſtolicas in Hobbii philoſophiam*

Oxo-

Oxonii 1656. 8. RICHARDUS CUMBERLAND quoque *de legibus naturæ* eiusdem elementa philoſophiæ cum moralis, tum ciuilis refutauit, *Londini 1674. 4.* SAMUEL STRIMESIUS, *praxiologiam apodicticam* edidit, *ſeu philoſophiam moralem demonſtratiuam pythanologiæ Hobbeſianæ oppoſitam, Francofurti ad Viadrum 1677. 4.* Defenſores tamen nactus fuit varios. Inter hos eſt LAMBERTVS VELTHUYSEN cuius *de principiis iuſti ac decori* liber, ab initio ſine nomine prodiit *Amſtelodami 1651. 12.* poſteriores vero editiones nomen aperte præferunt. In hoc autem totus eſt in defendendo Hobbeſſii libro de Ciue. Idem quoque ſcripſit tractatum *de iuſtitia diuina & humana. Vltraiecti 1664. 12.* in quo neceſſitatem ſatisfactionis Chriſti & Ius Chriſtianorum belli gerendi adſtruit.

§. VII.

Reſtant adhuc, qui ſpeciales quasdam materias illuſtrant. HUGO de ROY tres libros ſcripſit *de eo, quod iuſtum eſt*, recuſos *Ienæ 1670. 12.* quibus philoſophiam, Iurisprudentiam atque Theologiam coniungi debere docet. IOANNIS LUDOUICI PRASCHII, viri doctiſſimi extant tractatus quidam ſpeciales *de lege caritatis*,

de naturali potestate in libros, *amplitudine iuris Socialis*, *odio religionis*, *bono Ciue*, quæ eleganter elaboratæ. De *fide hæreticis servanda* optime scripsit IACOBVS SCHVLTESIVS.

§. IX.

Non defuere, qui perpetuo nexu Ius Naturæ & Gentium ita inter se copulata esse diceerent, vt haut facile possint seiungi. Separanda tamen esse ea, quæ natura sunt turpia a moribus atque institutis gentium alii iudicaruut. De hoc discrime agit IOACHIMVS ZENTGRAF articulo VIII. *de iure naturali secundum disciplinam Christianorum*, *Argentorati 1678. 4.* Eiusdem est *disquisitio de origine*, *veritate & obligatione iuris Gentium*, *Argentorati 1684. 4.* ADAMI TRIBBECHOVII elegans est dissertatio *de philosophia Morum inter Barbaros orientales*, *Kiloni 1666. 4.* IOANNIS WOLFGANGI TEXTORIS *synopsis Iuris Gentium*, *Basileæ 1680. 4.* edita admodum perspicua est. DAVIDIS MEVII quoque extat *prodromus iuris gentium communis*, *Stralsundæ 1680. 8.* qui etiam suam laudem habet, licet plenius Opus quod promiserat, non fuerit insecutum.

§. X.

Initio superioris seculi notabilis hæc COR-

controuersia fuit de eo, an mare haberi possit in dominio. Controuersia agebatur inter Belgas atque Britannos, ratione maris Britannici, cuius vsum liberum esse volebant Belgæ, sibi vinticantibus Britannis. Ciuium suorum causſam defendit HUGO GROTIUS *in mari libero*, *Francofurti 1609. 12.* edito post *1669.* recuso. Infirmiora videbantur, quæ a Grotio dicta, dum iuuenis adhuc esset, multum tamen in iisdem refutandis occopatus fuit IOANNES SELDENUS *in mari clauso*, *Londini 1636. 4.* Seldeno se opposuit IOANNES ISAACIUS PONTANVS, *discussionum, historicarum libris II. Harderuici 1637. 8.* Latius vero serpsit hæc controuersia, atque ad alia quoque maria deducta fuit. SERAPHINUS de FREITAS quidem egit *de iusto Imperio Lusitanorum Asiatico aduersus Grotii mare liberum*, *Pinciæ 1625. 4.* De *dominio reipublica Genuensis in mari Ligustico* egit PETRVS BAPTISTA BURGUS, *Romæ 1641. 4.* IULIUS PACIUS *disceptationem* edidit *inter Regem Hispaniæ ob regnum Neapolitanum de dominio Maris Adriatici & inter Rempublicam Venetam*, *Lugduni 1614. 8.* Sic etiam Seldeni sententiam fouet GUILIELMVS WELWOD *de dominio Maris*, *dominiique iuribus*, *Hagæ 1623. 4.* Huic tamen, Burgo & Welwodo

wodo respondet THEODORVS GRASWINKELIVS *in vindiciis maris libri, Hagæ 1653. 4.* Venetorum iura in mari Adriatico alias defendit IOANNES PALATIUS *id Leone Maritimo, seu de dominio Maris, Venetiis 1663. 12.* IOACHIMVS HAGEMEIERVS *de Imperio maris* variorum congessit dissertationes: *Francofurti 1663. 12.* Alios de iure maritimo explicauimus in bibliotheca Iuris p. III.

§. XI.

De iuribus belli agit ADAMVS PISETZCRY *in fasciculo dissertationum de indictione belli per feciales, de bello, de induciis & armistitiis, de victoria, pace & fœderibus, Francofurti 1672. 12.* Accuratior tamen est RICHARDI ZOUCHÆI *iuris & iudicii fecialis, sive iuris inter gentes explicatio, Lugduni Batauorum 1651. 12.* in qua præter iura belli generalem quoque iuris gentium rationem exponit. ALBERICVS GENTILIS libris duobus *de armis Romanis, Hannouiæ 1612. 8.* eadem ab iniustitiæ culpa vindicare conatur.

§. XII.

Vltimo loco dicendum erit de legatis & legationum iuribus, in quantum sunt considerationis iuris Gentium. Faciunt huc *Selecta ex libris Polybii de legationibus,*

cum

cum notis Fuluii Vrſini, Antwerpiæ 1582. 4. Secutus hunc fuit DAUID HOESCHELIUS, qui *eclogas legationem diuerſorum auctorum* congeſſit, *Auguſtæ Vindelicorum 1602. 4.* DEXIPPI atque EUNAPII *excerpta de legationibus* extant græce & latine cum notis Henrici Valeſii, *Pariſiis 1648. 4.* Elegans eſt tractatus ALBERICI GENTILIS *de legationibus, Londini 1585. 4.* & quæ ſcripta ſunt alia, de quibus partim capite ſuperiore inter politicos aliqua diximus. Nec omittendus eſt RICHARDI ZOUCHÆI *de legati delinquentis iudice competente libellus & quæſtio vetus ac noua: an legatum, adverſus Principem vel rempublicam, ad quam miſſus eſt, delinquem, ſaluo iure gentium capere liceat, Argentorati ac Pariſiis* initio ſuperioris ſeculi edita & *Coloniæ ad Spreuum 1669. 4.* recuſa. Tt taceam ſcriptores alios, quos ſupra iam dudum inter politicos memoravimus.

CAPVT NONVM ET VLTIMVM

DE SCRIPTORIBVS OECONOMICIS, LEXICIS PHILOSOPHICIS ATQVE ALIIS MISCELLANEIS.

§. I. *Scriptores œconomici.* §. II. *Scriptores qui lexica Philosophica ediderunt,* §. III. *Scriptores qui dissertationes philosophicas coniunctim ediderunt.* §. IV. *Scriptores miscellanei philosophici..*

§. I.

PArtem olim philosophiæ faciebat disciplina oeconomica, idque ideo, quia ARISTOTELES eandem simul comprehenderat. Extat quidem eiusdem *eoconomica, si de rebus domesticis*, græce, *Francofurti 1587. 4.* ex versione latina & cum adnotationibus Iacobi Ludouici, *Parisiis 1644. 4.* &

4. & cum notis Leonardi Aretini, *Parisiis 1529. f.* In eandem quoque commentatus fuit IOACHIMVS CAMERARIVS, *Francofurti 1583. 8.* Ex eiusdem principiis *œconomiam* suam instruxit GVALTERVS DONALDSONVS & BARTHOLOMÆVS KECKERMANNVS, *Hanouiæ 1607. 8.* Sed cum saniores bene perspicerent, œconomiam non tam regulis addisci, quam praxi, eandem in academiis non amplius tractarunt. Præferenda itaque est ANDREÆ GLORETZII *Haus- und Land-Bibliothec, Regenspurg 1670. f.* Item *1700.* & præcipue WOLF HELMHARDT, Herrn von HOHBVRG, *Georgica curiosa* aucta, *d. i. Bericht und Unterricht von Adelichen Land- und Feld-Leben, auf alle in Teutschland übliche Land- und Haus-Wirthschafften gerichtet, Nürnberg 1687. f.* licet eiusdem præscripta œconomica magis ad terras Austriacas adplicari possint, quam ad alias. Nuper etiam prodiit *Schlesisches Wirthschaffts-Buch, Vratislauiæ 1703. 8.* & quod ad eiusdem imitationem promissum est *Sächsisches Wirthschaffts-Buch.*

§. II.

Alios habemus qui lexica Philosophica composuerunt. IOANNES HENRICVS ALSTEDIVS quidem *compendium*

Lexici

Lexici Philoſophici edidit *Herbornæ 1626. 8.* NICOLAVS BVRCHARDVS ſcripſit *repertorium Philoſophicum, Lipſiæ 1610. 8.* HENRICVS VOLCKMARVS *dictionarium Philoſophicum, Gieſſæ 1676. 8.* PETRVS GODARTIVS *lexicon & ſummam Philoſopiæ Pariſiis 1666. 8.* Cæteris præferuntur IOANNIS MICRÆLII *lexicon Philoſophicum Stettini 1663. 4.* & RUDOLPHI GOCLENII *lexicon Philoſophicum Pariſiis 1633. 4.* Sed iſti tantum ad barbaros phloſophiæ terminos explicandos faciunt. Maiorem fidem atque eruditionem reperimus in STEPHANI CHAUUINI *Lexico Rationali*, ſeu *Theſauro Philoſophico, ordine alphabetico digeſto*, in quo vocabula omnia Philoſophica, variasque illorum acceptationes cum placitis veterum atque recentiorum exponit, *Roterodami 1692. f.*

§. III.

Diſputationum philoſophicarum ingens eſt numerus. ANDREAS MATTHIAS AQVAVIVIVS libros IV. *diſputationum illuſtrium* congeſſit, *Francofurti 1609. 4.* GUILIELMI VRSINI extant *diſputationum Philoſophicarum partes II. Francofurti 1603. 8.* MICHAELIS WATSONII *diſputationes philoſophicæ, Bremæ 1658 12.* ADRIANI HEEREBOODI *diſputationes ſelectæ ex philoſophia,*

Lugdu-

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Struve, Burkhard Gotthelf,

Bibliotheca philosophica

Jena 1707
Ph.u. 480
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10047078-3
VD18 14733390-001